

บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
THE ROLES OF MORAL TEACHING MONKS IN
PRIMARY SCHOOLS MUEANG DISTRICT,
SAMUTPRAKAN PROVINCE

พระครูปลัดเมธาลักษณ์ จิตโสภณ (หงษ์โสภา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

พระครูปลัดเมธาลักษณ์ จิตโสภโณ (หงษ์โสภา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

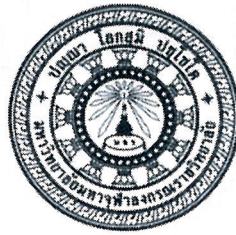
The Roles of Moral Teaching Monks in Primary Schools
Mueang District, Samutprakan Province

Phrakrupalad Methalak Thitasobhano (Hongsopa)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Educational Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระครูโสภาสนนทกิตต์, ดร.)

กรรมการ

(ผศ. ดร.สมหมาย จันทรเรือง)

กรรมการ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

กรรมการ

(ดร.บุญเชิด ขำนิศาสตร์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.เกษม แสงนนท์

ประธานกรรมการ

ดร.บุญเชิด ขำนิศาสตร์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูปลัดเมธาสัณห์ ฐิตโสภโณ)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
- ผู้วิจัย** : พระครูปลัดเมธาลักษณ์ จิตฺโตโสภณ (หงษ์โสภณ)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธบริหารการศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ดร.เกษม แสงนนท์ พธ.บ. (การบริหารรัฐกิจ),
วท.ม. (เทคโนโลยีสารสนเทศ), พธ.ด. (พุทธบริหารการศึกษา)
 - : ดร.บุญเชิด ขำนิศาสตร์, กศ.บ. (สุขศึกษา), ค.ม. (การศึกษาปฐมวัย),
ปร.ด. (การบริหารการศึกษา)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนามหาวิทยาลัยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูและนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๓๗๙ คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติวิเคราะห์ คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้สถิติวิเคราะห์ค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

ผลการวิจัย

ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม และรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า บุคลากรที่มีสถานภาพ และเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ๑) ด้านการเตรียมการสอน พระสอนศีลธรรมควรเตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ตำรา เอกสาร และควรมีการวางแผน การเตรียมเนื้อหาสาระ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ๒) ด้านการดำเนินการสอน พระสอนศีลธรรม ควรมีการนำสื่อการเรียนมาใช้ในการสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาของบทเรียน และควรมีการสอดแทรกจริยธรรมและคุณธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน โดยจะต้องมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ ๓) ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ควรมีใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้พร้อมใช้งานได้ทันที มีความคล่องแคล่วและชำนาญ โดยไม่ติดขัด และควรใช้สื่อการเรียนการสอนที่ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน ชัดเจนและเข้าใจง่าย รวมถึงทำให้เกิดความสนใจ ๔) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน พระสอนศีลธรรม ควรสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในเนื้อหาหรือสิ่งใหม่ๆ และควรจัดกิจกรรมที่เป็นการสร้างบรรยากาศในการเฝ้าหาความรู้ อยู่เสมอ ๕) ด้านการวัดผลและการประเมินผล การเรียน พระสอนศีลธรรม ควรมีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน และควรมีวิธีการวัดผลและเครื่องมือวัดผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสิ่งที่ต้องการวัดผล

Thesis Title : The Roles Moral Teaching Monks in Primary Schools
Mueang District, Samutprakan Province

Researcher : Phrakrupalad Methalak Thitasobhano (Hongsopa)

Degree : Master of Arts (Buddhist Educational Administration)

Thesis Supervisory Committee

: Dr. Kasem Saengnont, B.A. (Public Administration),
M.S. (Information Technology),
Ph.D. (Buddhist Educational Administration)

: Dr. Booncherd Chamnisast, B.Ed. (Heath Education),
M.A. (Early Childhood Education), Ph.D. (Educational Administration)

Date of Graduation : February 26, 2019

Abstract

The main objectives of this research were: 1) to study the role of moral teaching monks in primary schools in Mueang District, Samutprakan Province 2) to compare opinions on the role of moral teaching monks in primary schools in Mueang District, Samutprakan Province classified by individual perspectives and 3) To propose guidelines for the development of the role of moral teaching monks in primary schools in Mueang District, Samutprakan Province. Survey research forms together with In-depth Interview, which is a research model Mixed methodology research between quantitative research and qualitative research data were collected by using questionnaires with samples of teachers and students in primary schools in Mueang District, Samutprakan Province 379 people, which were derived from purposive sampling. The machines used for data collection were questionnaires. Statistical analysis is the frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.) and using t-test. One-way analysis of variance (One Way ANOVA).

The result had found that:

1. Opinions on the role of moral teaching monks in primary schools in Mueang District, Samutprakan Province. Overall and every aspect at a high level
2. The results of the comparison of opinions on the role of moral teaching monks in primary schools in Mueang District, Samutprakan Province classified by personal factors, it

was found that personnel with different status and gender had different opinions on the role of moral teaching monks in primary schools in Mueang District, Samutprakan Province.

3. Suggestions on the role of the moral teaching monks in primary schools in Mueang District, Samutprakan Province, found that 1) teaching preparation, moral teaching monks should be prepared in advance about textbooks and documents and should be planned. Content preparation Make students interested. 2) Teaching, moral teaching monks should be learning materials used in teaching. Have a relationship with the content of the lesson and should be inserted in ethics and morality along with teaching and learning by having to encourage students to always use their ideas. 3) The use of media/teaching materials should use the media/teaching materials that are prepared and ready to use immediately with fluency and expertise without interruption and should use instructional media that matches the content of the lesson clear and easy to understand including creating interest. 4) Creating the atmosphere in the classroom, moral teaching monks should create an atmosphere for students to be interested in learning making students enthusiastic about new content or things and should organize activities that create an atmosphere of persistence. 5) Measurement and evaluation of learning, moral teaching monks should be evaluated before class to test basic knowledge of learners and should have measurement methods and measurement tools in accordance with the objectives of the desired measurement.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย ดร.เกษม แสงนนท์ และ ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขมาด้วยดีโดยตลอด

เจริญพรขอบคุณ รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, รศ.ดร.วิชุดา หุ่นวิไล, รศ.ดร.สิน งามประโคน, รศ.ดร.อำนาจ เดชชัยศรี และ ผศ.ดร.สมหมาย จันทรเรือง ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ให้กระจ่างจนสามารถทำงานบรรลุเป้าหมาย

ขอขอบคุณ พระอาจารย์สุรชัย สุรชัย, ดร. ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ตลอดจนแนะนำเกี่ยวกับรูปแบบการวิจัย ที่ผู้วิจัยมีข้อติดขัด ให้กระจ่างจนสามารถทำงานบรรลุเป้าหมาย

อนึ่ง ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูและนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลส่งคืนผู้วิจัย

สุดท้าย ขอขอบคุณพระอาจารย์ทุกรูป และคณาจารย์คณะครุศาสตร์ทุกท่าน และ อาจารย์สุทิศ สวัสดิ์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ได้ให้ความรู้ ประสิทธิ์ประสาทวิทยากร และประสบการณ์ รวมถึงให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยมาตลอด คุณความดี การทำประโยชน์ใด ๆ อันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณมารดา บิดา ญาติสนิท มิตรสหายและเพื่อนร่วมชั้นเรียนทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์ ที่เป็นกำลังใจ และให้การสนับสนุนในทุกๆ เรื่อง รวมทั้งญาติ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระครูปลัดเมธาลักษณ์ จิตโสภโณ (หงษ์โสภา)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฅ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑. บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ	๖
บทที่ ๒. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน	๑๕
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๒๒
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๒
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๐
บทที่ ๓. วิธีดำเนินการวิจัย	๕๒
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๒
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๕๒
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๕๔
๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๖
๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๘

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔. ผลการวิจัย	๖๑
๔.๑ ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป	๖๒
๔.๒ ผลการวิจัยตามระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ	๖๓
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๗๓
๔.๔ ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ	๗๖
๔.๕ ผลการวิจัยแบบสัมภาษณ์	๗๗
๔.๖ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๘๐
บทที่ ๕. สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๘๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๓
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๘๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๙๐
บรรณานุกรม	๙๓
ภาคผนวก	๙๙
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	๑๐๐
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์	๑๐๙
ภาคผนวก ค ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม	๑๑๑
ภาคผนวก ง ผลค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	๑๑๗
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม	๑๒๐
ภาคผนวก ฉ หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถาม	๑๒๖
ภาคผนวก จ ภาพประกอบการสัมภาษณ์	๑๔๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๘

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๕๓
๔.๑	จำนวน และค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๖๒
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม	๖๓
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านเตรียมการสอน	๖๔
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการดำเนินการสอน	๖๕
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน	๖๗
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๖๘
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน	๗๑
๔.๘	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามสถานภาพ	๗๓
๔.๙	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามเพศ	๗๔
๔.๑๐	สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย	๗๕

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๒.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๑
๔.๑	องค์ความรู้ในกระบวนการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรปราการ	๘๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬารามราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬารามราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักโดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปิณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปปิณณาสก	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธมมบท	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬารามราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬารามราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีใช้ระบบระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ขุ.ธ.(บาลี) ๒๕/๓๒๑ - ๓๒๒/๗๒ หมายความว่า การอ้างอิงนั้นระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธมมบทปาลี ฉบับภาษาบาลี พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๒๑-๓๒๒ หน้าที่ ๗๒ ส่วนพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม / ข้อ / หน้า/ เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑ - ๓๒๒/๑๓๓ หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธมมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๒๑ - ๓๒๒ หน้าที่ ๑๓๓ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษานับว่าเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งในการสร้างสรรค์พัฒนาให้เกิดความเจริญก้าวหน้า และแก้ปัญหาต่างๆในสังคม เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพในทุกๆด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมซึ่งถือว่ามีความจำเป็นต้องมีจุดเริ่มต้นที่การศึกษาถ้าหากบุคคลในสังคม มีการศึกษาดี สิ่งเหล่านี้ก็จะติดตามไปด้วย และการศึกษานี้ก็เป็นกระบวนการที่ทำให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่างๆได้ตลอดชีวิต ตั้งแต่การวางรากฐานการพัฒนาชีวิต ตั้งแต่แรกเกิด การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านอื่นๆที่จะดำรงชีพ และประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลง และเป็นพลังสร้างสรรค์พัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน

การจัดการศึกษาของไทยตั้งแต่โบราณนั้นพระพุทธศาสนานับว่ามีส่วนสำคัญเกี่ยวข้องกันเป็นอย่างมาก กล่าวคือ มีวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของชุมชน พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นครูสอนและอบรมศีลธรรมจรรยาให้กับบุตรหลานไทยมาโดยตลอด การศึกษาของพระภิกษุกับการศึกษาของประชาชนเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นมาในระบบเดียวกันมิได้แยกกันพระสงฆ์มีบทบาทมาโดยตลอดในการจัดการศึกษา มีการใช้ศาลาวัดเป็นโรงเรียน หรือการสร้างโรงเรียนอยู่ในวัด มีพระเป็นผู้สอน เป็นผู้บริหารการศึกษา ซึ่งก็มีลักษณะเช่นนี้มาโดยตลอด จนมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นโยบายทางการศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยที่รัฐได้รับเอาการศึกษาสำหรับประชาชนไปดำเนินการเองทั้งหมดโดยดำเนินการศึกษาตามแบบตะวันตกมากขึ้น เน้นในส่วนของวิชาการด้านเทคโนโลยี เน้นด้านการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสำคัญทำให้บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการศึกษาได้ลดบทบาทลงอย่างมากแต่ก็ยังมียังมีบทบาทในการสั่งสอนประชาชนตามหน้าที่อยู่เรื่อยมา การจัดการศึกษาที่จัดโดยรัฐนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด แต่มีการเปลี่ยนแปลงที่กระทำโดยรัฐแม้กระทั่งในภาคส่วนต่างๆของสังคมหรือองค์กรของสังคมไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เรียกว่ารัฐเป็นผู้ผูกขาดการจัดการศึกษาเพียงผู้เดียว จนเกิดมีปัญหาทางสังคมในด้านต่างๆขึ้นมากมายและมีการเรียกร้องให้มีการปรับปรุงการจัดการศึกษาที่เรียกว่า ปฏิรูปการศึกษา จนกระทั่งมีรัฐธรรมนูญฉบับ ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ก็มีบทบัญญัติทางด้านการจัดการศึกษาในมาตรา ๘๑ ระบุว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม” สาระในรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้นำสู่การจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อปฏิรูปการศึกษาของชาติขึ้นมา

สภาพของสถานการณ์สังคมไทยในปัจจุบันชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาวิกฤตอันน่าเป็นห่วงจากการพัฒนาที่ขาดความสมดุล โดยมุ่งสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วทำให้บุคคลและสังคม รวมทั้งโครงสร้างและกลไกการบริหารและการจัดการต่างๆ ปรับตัวตามไม่ทัน เกิดความไม่

สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ^๑ ก่อให้เกิดปัญหานานัปการ โดยเฉพาะต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียน เช่น ปัญหาสุขภาพจิต เกิดความเครียดและปรับตัวไม่ได้ การฆ่าตัวตาย ปัญหาสิ่งแวดล้อมละเมิดสิทธิ การกลั่นแกล้งรังแก ความรุนแรง และการทารุณกรรมในรูปแบบต่างๆ ปัญหา ยาเสพติด การไม่ประสบความสำเร็จในด้านการเรียนและอาชีพ เป็นต้น การเกิดปัญหาดังกล่าวทำให้ประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนวิธีการ และกระบวนการในการบริหารงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทางการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญ ในการพัฒนาเยาวชนอันเป็นอนาคตของชาติ รากฐานของการพัฒนาประเทศต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพของประชากรภายในประเทศเป็นสำคัญ^๒

ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการเป็นครูผู้สอนเป็นวิทยากรเพื่อให้ความรู้ ให้การศึกษาทางด้านศีลธรรม โดยพระกลุ่มนี้ได้รับอุปถัมภ์จากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมซึ่งทำหน้าที่ทางด้านการสอนศีลธรรมนั้นได้มีการกระทำการเรียนการสอนกันมาเป็นเวลานานแล้ว แต่อาจยังขาดระบบการจัดการที่ดี หรือไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาสนับสนุนหรือรับรองอุปถัมภ์ค่าจ้างได้ทำกันไปตามความสามารถที่จะกระทำการเรียนการสอนให้ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ในอดีตที่ผ่านมา จำนวนครูพระที่มีความสามารถในวิชาการศึกษาไม่น้อยไม่เพียงพอที่จะสอนศีลธรรมหรือวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนได้ทุกแห่ง กรมการศาสนาจึงริเริ่มโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๒ เป็นต้นมา^๓

โดยนัยนี้ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงถือกำเนิดขึ้นและเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๖ โดยข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา ประถมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งที่ระยะแรกรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับประถมศึกษาและระดับอาชีวศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำนวน ๘๐๐ รูป ให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับอาชีวศึกษารวมถึงให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และเพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคณาชีพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข^๔

^๑สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕.

^๒สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๖๐), หน้า ข.

^๓สุมน อมรวิวัฒน์, การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘๓.

^๔กองพุทธศาสนาสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนา ๔๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑), หน้า ๔๖.

การจะพัฒนาคนให้มีคุณภาพนั้น คนจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม โดยการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก เพราะเด็กจะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต่อไป หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ จึงได้กำหนดให้นักเรียนที่เป็นชาวพุทธเรียนวิชาพระพุทธศาสนาตลอดหลักสูตร ส่วนนักเรียนที่นับถือศาสนาอื่นก็กำหนดให้เรียน คุณธรรมพื้นฐาน ประการ และระบุว่าการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลสมบูรณ์นั้นควรกำหนดจุดมุ่งหมายหลักคือ ต้องให้นักเรียนรับรู้ เข้าใจ ศรัทธา และเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาและพระรัตนตรัย ปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

การจัดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนโดยเฉพาะ เยาวชนไม่ได้ผลเท่าที่ควรทางคณะสงฆ์ทั่วประเทศได้พยายามส่งเสริมให้มีการจัดการสอนธรรมศึกษาแก่ประชาชน โดยเฉพาะนักเรียนในโรงเรียนหรือซึ่งทางปฏิบัติในอดีตส่วนใหญ่จะมีการบูรณาการธรรมศึกษาเข้ากับหลักสูตรภาคปกติพร้อมกัน

การให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในภาควิชาธรรมศึกษามีความมุ่งหวัง เพื่อให้เด็กได้มีความรู้ทางธรรม มีความเข้าใจในศาสนพิธีการต่างๆ รู้จักพุทธประวัติขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า รู้จักกาลเทศะเมื่อต้องประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลที่ควรเคารพตามสถานะ อาทิเช่น เมื่ออยู่ต่อหน้าพระสงฆ์ บิดามารดา ครูบาอาจารย์ เป็นต้น

จากสภาพดังกล่าว ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประถมศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ต่อวิธีการถ่ายทอดหลักธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และความคิดเห็นต่อเนื้อหาที่จัดสอนในโรงเรียน เพื่อที่จะใช้เครื่องมือในการพัฒนาและปรับปรุงบุคลากร เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการศึกษาพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ให้สอดคล้องกับยุคปฏิรูปการศึกษาต่อไปในอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยศึกษาใน ๕ ด้าน คือ

๑. ด้านเตรียมการสอน
๒. ด้านการดำเนินการสอน
๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน
๔. ด้านสร้างบรรยากาศในห้องเรียน
๕. ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน^๕

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูและนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๒๘ โรงเรียน ซึ่งมีครูจำนวน ๑,๒๕๔ คน และนักเรียนจำนวน ๒๒,๕๙๒ คน รวมทั้งสิ้น ๒๓,๘๔๖ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ สภาพภาพส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ เพศ

ตัวแปรตาม คือ บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยศึกษาใน ๕ ด้าน คือ

๑. ด้านเตรียมการสอน
๒. ด้านการดำเนินการสอน

^๕สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, สรุปผลการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน
๔. ด้านสร้างบรรยากาศในห้องเรียน
๕. ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการวิจัย เริ่มตั้งแต่เดือน เมษายน ๒๕๖๑ – มีนาคม ๒๕๖๒ รวมเป็นระยะเวลา ๑๐ เดือน

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้พื้นที่ภายในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๒๘ โรงเรียน เป็นพื้นที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ครู หมายถึง บุคคลที่มีหน้าที่ หรือมีอาชีพในการสอนนักเรียน เกี่ยวกับวิชาความรู้ หลักการคิดการอ่าน รวมถึงการปฏิบัติและแนวทางในการทำงาน โดยวิธีในการสอนจะแตกต่างกันออกไปโดยคำนึงถึงพื้นฐานความรู้ความสามารถและเป้าหมายของนักเรียนแต่ละคน

นักเรียน หมายถึง ผู้ที่เข้าเรียนภายในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ

บทบาท หมายถึง การแสดงออกหรือการทำหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ

พระสอนศีลธรรม พระภิกษุที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการซึ่งมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๕ ด้าน ประกอบด้วย

๑. การเตรียมการสอน หมายถึง การจัดวางแผนการสอน แนวการสอน หรือโครงการสอน อันประกอบด้วยกำหนดจุดประสงค์ การจัดเนื้อหากิจกรรม ประสบการณ์ต่าง ๆ สื่อการเรียน สื่อการสอน วิธีสอน กระบวนการเรียนรู้ กลวิธีต่างๆ ตลอดจนวิธีการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้

๒. การดำเนินการสอน หมายถึง กลวิธีต่างๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการสอน ขั้นตอนการสอนวิธีการสอน หรือการดำเนิน การทางการสอนใดๆ เพื่อช่วยให้การสอนมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ในการบรรยาย ผู้สอนอาจ ใช้เทคนิคต่างๆ ที่สามารถช่วยให้การบรรยายมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การยกตัวอย่าง การใช้สื่อ การใช้คำถาม เป็นต้น

๓. การใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน หมายถึง เครื่องมือแทบทุกชนิดที่สามารถให้ผู้เรียนสร้างงานได้หรือสามารถลงมือปฏิบัติด้วยตนเองได้ ผู้ใช้มีความชำนาญ คล่องแคล่วในการใช้สื่อ/อุปกรณ์ต่างๆได้เป็นอย่างดี

๔. การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสัมผัสและแลกเปลี่ยนความรู้กับสมาชิกในกลุ่ม บรรยากาศการเรียนการสอนที่ดีนับเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้เกิดกระบวนการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เรียน คือ มีทางเลือก มีความหลากหลาย และการมีความเป็นกันเอง

๕. การวัดและประเมินผล หมายถึง กระบวนการหนึ่งซึ่งช่วยให้ครูผู้สอนได้ข้อมูลสารสนเทศในการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของครูและผู้เรียนตลอดจนเป็นข้อมูลที่จะนำไปปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ของครูและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการเรียนรู้เรียนรู้เต็มศักยภาพ

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๒๘ โรงเรียน

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๖.๑ ได้ผลการศึกษาทบทวนพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๑.๖.๒ ได้ผลการศึกษาศึกษาการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๖.๓ ได้แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งการนำเสนอเป็น ๕ ส่วน ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับบทบาท

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

๒.๑.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

๒.๒.๑ ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้

๒.๒.๒ ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้

๒.๒.๓ ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

๒.๒.๔ หลักการจัดการเรียนการสอน

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๒.๓.๑ ความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๒.๓.๒ กระบวนการดำเนินงานของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๒.๓.๓ บทบาทของครูผู้สอน

๒.๓.๔ บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

๒.๓.๕ การศึกษาตามความหมายในพระพุทธศาสนา

๒.๓.๖ บทบาทของพระสอนศีลธรรม

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

๒.๔.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๒.๔.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับบทบาท

บทบาท ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า role เป็นเรื่องของพฤติกรรมและหน้าที่ที่ความรับผิดชอบ (function) เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใด ก็ควรแสดงพฤติกรรมให้ตรง และเหมาะสมกับหน้าที่ ความรับผิดชอบนั้น มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาท หรือ role ไว้ ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒ ให้ความหมายของคำว่าบทบาทไว้ว่า บทบาท (role) หมายความว่า การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู เป็นต้น^๑

ปรีชา สุวักบุตร กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาตามสถานภาพ หรือตำแหน่ง หรือสิทธิหน้าที่หรือบรรทัดฐานทางสังคม ที่มีความคาดหวังต่อการกระทำของบุคคลกลุ่มคน และสังคม เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในสังคมนั้น^๒

พระมหากษัตริย์ มหิดร กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ตามสถานภาพที่เป็นมาโดยธรรมชาติ หรือตามสถานภาพที่ถูกกำหนดหรือถูกคาดหวังจากสังคม อันเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ของสมาชิกในสังคม^๓

สำเริง กล้าหาญ กล่าวว่า บทบาท หมายถึง แนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในตำแหน่งทางสังคม ทางหน้าที่การงาน ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน^๔

บุญตา ไส้เลิศ กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพของตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งที่บุคคลได้รับ ต้องมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่กำหนดไว้ตามบทบาทของตำแหน่งนั้น และคล้อยตามความมุ่งหวังของสังคม เช่น บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๒), หน้า ๖๐๒

^๒ปรีชา สุวักบุตร, ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความรู้, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔), หน้า ๒๒.

^๓พระมหากษัตริย์ มหิดร, “การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภองัวน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙), หน้า ๔๓.

^๔สำเริง กล้าหาญ, “สภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต ๓”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๙), หน้า ๔๔.

ก็หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ที่ปฏิบัติในสถานศึกษานั้น^๕

สินธร คำเหมือน กล่าวว่า บทบาท หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและพฤติกรรมที่คาดหวัง หรือการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เกิดจากการ มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และได้แสดงออกตามบทบาท^๖

พจนานุกรมคอลลิณส์ ให้คำจำกัดความหมายของบทบาทไว้ ๓ ลักษณะ คือ^๗

๑. บทบาทการแสดงที่แสดงโดยผู้แสดงหญิงหรือชาย

๒. บทบาททางจิตวิทยาที่บุคคลแสดงตามกฎเกณฑ์ของสังคม ด้วยอิทธิพลของความคาดหวังของบุคคลที่คิดว่าเหมาะสม

๓. บทบาทที่เป็นหน้าที่ปกติ ซึ่งองค์กรเป็นผู้กำหนดให้

รุจา ภูไพบูลย์ ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ดังนี้ บทบาท หมายถึง กลุ่มของพฤติกรรมที่แสดงออกตามความคาดหวังของสังคมตามสถานภาพของกลุ่มบุคคลนั้นๆ หรือการปฏิบัติตามบทบาทของบุคคล บทบาทจะถูกนำมาใช้เพื่อสิ่งต่างๆ ที่ถูกตนและบุคคลอื่นกระทำ^๘

สุชา จันทรเฒ และสุรางค์ จันทรเฒ อธิบายถึงความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทที่ใกล้เคียงกับสถานภาพมาก บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่างๆ พึงกระทำ นั่นคือเมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใดอย่างใดแล้ว บุคคลในสถานภาพนั้นๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดไว้^๙

โสภา ชูพิกุลชัย กล่าวว่า บทบาท คือ ลักษณะความคาดหวังที่บุคคลอื่นให้คนหนึ่งกระทำ เพื่อใช้เครื่องมือวินิจฉัยตำแหน่งฐานะของคนคนนั้น^{๑๐}

ชววน พลตรี กล่าวว่า บทบาท คือ แบบแผนพฤติกรรมเกี่ยวเนื่องกับสถานภาพหรือตำแหน่งทางสังคม บทบาทเป็นการเคลื่อนไหวของสถานภาพหรือหน้าที่ตามสถานภาพนั่นเอง^{๑๑}

^๕บุญตา ไส้เลิศ, “บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๓”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๐), หน้า ๔๕.

^๖สินธร คำเหมือน, “บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทฤษฎีของครูและผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๑”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๐), หน้า ๔๖.

^๗Pass, Lowes & Davies, *Collins dictionary economics*, (Glasgow: Harper Collins, 2003), p. 108.

^๘รุจา ภูไพบูลย์, *การพยาบาลครอบครัว: แนวคิดทฤษฎีและการนำมาใช้*, (ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๓๗.

^๙สุชา จันทรเฒ และสุรางค์ จันทรเฒ, *จิตวิทยาสังคม*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: แพรวพิทยา, ๒๕๕๐), หน้า ๔๖.

^{๑๐}โสภา ชูพิกุลชัย, *จิตวิทยาสังคมประยุกต์*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒.

^{๑๑}ชววน พลตรี, *มนุษย์กับสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๔๔.

จากที่นักการศึกษากล่าวมาสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง อำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการงานโดยตรงและงานพิเศษที่ควรจะต้องกระทำ หรือพฤติกรรม ที่คาดหวัง สำหรับผู้อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

บทบาท คือหน้าที่ที่บุคคลต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ได้รับทางสังคมและต้องแสดงออกตามความคาดหวังของสังคม แต่ในขณะเดียวกันทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา วัฒนธรรมและจิตวิทยา มีความเห็นว่าบทบาทเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์สังคมศาสตร์โดยมีนักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาได้มีแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้ดังนี้

สุพัตรา สุภาพ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) ซึ่งมนุษย์แต่ละคนจะมีหลายบทบาท และแต่ละบทบาทจะมีความสมบูรณ์หรือสมดุลกันพอควร นอกจากนี้ยังได้กล่าวไว้ว่า บทบาทจะกำหนดความรับผิดชอบของงานต่างๆ ที่ปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๒}

งามพิศ สัตย์สงวน ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาทหมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งคาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อทำให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้^{๑๓}

ซึ่งมีความสอดคล้องกับโคเฮนและออร์บูช ที่กล่าวว่า บทบาทหมายถึงพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งคาดหวังว่าบุคคลอื่นจะปฏิบัติตามตำแหน่งหรือสถานภาพและบทบาทที่เหมาะสมเรียนรู้ได้จากกระบวนการต่างๆ ในสังคมที่ผ่านมาแล้วซึมซับเข้าไปในตัวบุคคล^{๑๔}

พัทธยา สายหู ได้อธิบายบทบาทหน้าที่ไว้ว่า เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นบุคคลและเปรียบได้เสมือน "บท" ของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้นๆ เป็นตัว (ละคร) อะไร มีบทบาทต้องแสดงอย่างไร ถ้าแสดงผิดบทบาทหรือไม่สมบทก็อาจถูกเปลี่ยนตัวไม่ให้แสดงไปเลยในความหมายเช่นนี้ "บทบาท" ก็คือ การกระทำต่างๆ ที่ "บท" กำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำตราบใดที่อยู่ใน "บท" นั้น^{๑๕}

จิตยา สุวรรณขุ ได้แสดงความคิดไว้ว่า บทบาทเป็นลักษณะพฤติกรรมที่กำหนด และยังสามารถแบ่งหน้าที่ออกเป็น "บทบาทในอุดมคติ" (Ideal Role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่ง อารมณ์

^{๑๒}สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, หน้า ๓๐.

^{๑๓}งามพิศ สัตย์สงวน, สังคมและวัฒนธรรม, (พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๗๓.

^{๑๔}Cohen & Orbuch, *Introduction to sociology*, (Singapore: Mc Graw-Hill, 2002), p. 43.

^{๑๕}พัทธยา สายหู, ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม, (กรุงเทพมหานคร: พินเนศ, ๒๕๕๑), หน้า ๖๘.

ขณะแสดงบทบาท และอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ ปฏิกริยาของผู้เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามได้
สรุปฐานะตำแหน่ง และบทบาททางสังคมไว้ ดังนี้^{๑๖}

๑. มีสถานภาพ (status) อยู่จริงในสังคม และมีอยู่ก่อนตัวตนจะเข้าไปครอง
๒. มีบทบาทที่ควรจะเป็นอยู่แต่ละตำแหน่ง
๓. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีในสังคมนั้นๆ เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการ
กำหนดฐานตำแหน่ง และบทบาทที่ควรจะเป็น
๔. ฐานะ ตำแหน่งแต่ละบทบาทนั้น ได้มาจากการขัดเกลาทางสังคม (Socialization)
๕. บทบาทที่ควรจะเป็น นั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกัน พฤติกรรมที่เป็นจริงของ
คนที่ครองฐานะตำแหน่ง เพราะพฤติกรรมจริงเป็นผลของปฏิกริยาของคนที่มีต่อ
บทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเอง และคนอื่นที่เข้าร่วมพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้นที่อยู่ใน
เวลา และสถานที่เกิดจากการติดต่อทางสังคม

Broom & Selznick ได้อธิบายความหมายของบทบาทไว้อีกดังนี้^{๑๗}

๑. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมไว้
๒. บทบาทที่ควรกระทำ (The Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควร
กระทำในหน้าที่ตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทที่กำหนดไว้ ไม่ตรงตามอุดมคติทุกประการ
และอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลก็ได้
๓. บทบาทที่กระทำจริง (The Performed Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำ
ไปจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคม ในช่วง
ระยะเวลาหนึ่ง

Levinson ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ ๓ ประการ คือ^{๑๘}

๑. บทบาท หมายถึง บรรทัดฐาน (norm) ความคาดหวังข้อห้ามความรับผิดชอบซึ่ง
ผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดไว้ บทบาทตามความหมายนี้ คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุดแต่
มุ่งไปที่การชี้หน้าที่อันควรกระทำ
๒. บทบาท หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่จะคิด และทำเมื่อดำรง
ตำแหน่งนั้นๆ
๓. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่มีจะกระทำโดยให้สัมพันธ์กับ
โครงสร้างของสังคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวทางอันบุคคลที่พึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้นๆ
นั่นเอง

^{๑๖}จิตติยา สุวรรณขุ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์
การศึกษานโยบายสาธารณสุขมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒), หน้า ๒๗.

^{๑๗}Broom, L., & Selznick, P, **Sociology**, (New York: Harper & Row, 2006), p.36.

^{๑๘}Levinson, D. J. Role, **Personality and social structure in the organization setting:**
Selected reading and projects in social psychology, (New York: Random House, 2001), p. 11.

ดังนั้น บทบาทจึงเป็นความคาดหวังทางการกระทำว่า ในสถานภาพหนึ่งๆ บุคคลควรจะมีบทบาทเช่นไร โดยมีการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญ เพื่อให้ทราบว่า แต่ละบุคคลจะต้องแสดงบทบาทเช่นไร ซึ่งการเรียนรู้บทบาทนี้จะเกิดจากการเลียนแบบอย่างและการสังเกตจากบุคคลที่เรายึดถือ เพื่อนำมาเป็นแบบอย่างของบทบาทของตน ที่จะแสดงต่อผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมที่ตนเองต้องการ แต่ทั้งนี้การเสนอภาพของตนเองหรือการแสดงบทบาทและการสวมบทบาทนี้อาจจะสอดคล้องหรือขัดแย้งกับความคาดหวังของสังคมก็ได้

๒.๑.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

จากการรวบรวมเอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ มีนักวิชาการผู้อธิบายทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทไว้มากมาย ดังนี้

สงวน สุทธิเลิศอรุณ ได้รวบรวมทฤษฎีบทบาทและได้อธิบายโดยสรุปในแต่ละทฤษฎีไว้ ดังต่อไปนี้^{๑๔}

๑. ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton, s role theory) ได้กล่าวว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์

๒. ทฤษฎีบทบาทของแนดล (Nadel, s role theory) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทคือส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม ๓ ลักษณะ คือส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท เช่น ครู ต้องพูดเก่งหรือมีอารมณ์ขัน ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดไม่ได้ เช่น เป็นแพทย์ต้องรักษาคนไข้และส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ครูต้องเป็นสมาชิกคุรุสภาโดยกำหนดให้เป็นสมการได้ดังนี้

$$P = f(a, b, c \dots)$$

ถ้ากำหนดให้

P คือ บทบาท

a คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท

b คือ ส่วนประกอบที่มีผลต่อบทบาทและขาดไม่ได้

c คือ ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย

จากสมการอธิบายได้ว่า บทบาทจะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลายๆส่วน อย่างน้อย ๓ ส่วน ขึ้นไปจนถึง n ส่วน

๓. ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann, s role theory) ได้กล่าวว่าบุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตลอดกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นครูสอนตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น

^{๑๔}สำเร็จ กล้าหาญ, “สภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต ๓”, หน้า ๖๔.

๔. ทฤษฎีบทบาทของพาร์สันส์ (Parson,s role theory) กล่าวว่าไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตนเช่น บุคคลที่มีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

๕. ทฤษฎีบทบาทของเมอร์ตัน (Merton,s role theory) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและบทบาทควบคู่กันไปซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีอย่างน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับทักษะของสังคมที่เขาสังกัดอยู่ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น

๖. ทฤษฎีบทบาทของกูด (Good,s role theory) กล่าวว่าไว้ว่า บทบาทคือ แบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคลและบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้นๆ

๗. ทฤษฎีบทบาทของกัสคิน (Guskin,s role theory) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนคือผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั้นเองและทฤษฎีบทบาทจัดเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถาบันต่างๆในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่างๆ ควรปฏิบัติอย่างไรบ้าง

จากทฤษฎีที่ระบุดังต้น **สงวน สุทธิเลิศอรุณ** ได้สรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังและบทบาท แบ่งได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ^{๒๐}

๑. บทบาทที่เป็นจริง (Actual Role) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจจะเป็นบทบาทหน้าที่ที่สังคมคาดหวัง หรือบทบาทที่ตนคาดหวัง หรืออาจไม่เป็นบทบาทที่ตนเองหรือสังคมคาดหวังก็ได้

๒. บทบาทตามความคาดหวัง (Expected Role) เป็นบทบาทหน้าที่ผู้อื่นคาดหวังว่าเจ้าของควรมีบทบาทเช่นไร

๓. บทบาทตามลักษณะการรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทหน้าที่เจ้าของสถานภาพรับรู้ว่าจะมีบทบาทเช่นไร

Broom & Sczlznick ได้กล่าวถึงบทบาทว่าประกอบลักษณะต่างๆ ๓ ประการ คือ^{๒๑}

๑. บทบาทในอุดมคติหรือสิ่งที่สังคมกำหนด(The Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทในอุดมคติที่มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ตามตำแหน่งทางสังคมไว้

๒. บทบาทที่ควรกระทำ(The Perceived Role)เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำตามตำแหน่งที่ได้รับซึ่งอาจไม่เหมือนกับบทบาทในอุดมคติหรืออาจแตกต่างกันในแต่ละบุคคล

๓. บทบาทที่กระทำจริง(The Performance Role)เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงขึ้นอยู่กับความเชื่อความคาดหวังและการรับรู้ของแต่ละบุคคลตลอดจนความกดดันและโอกาสในแต่ละสังคมในระยะเวลาหนึ่งรวมถึงบุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

^{๒๐}สงวน สุทธิเลิศอรุณ, **จิตวิทยาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรภาพพัฒนา, ๒๕๕๔), หน้า ๕๖-๕๗.

^{๒๑}Broom, L.,& Sczlznick, P, **Sociology**, p. 53.

นิธย์ ประจงแต่ง ได้รวบรวมทฤษฎีบทบาทและได้อธิบายโดยสรุปในแต่ละทฤษฎีไว้ดังต่อไปนี้^{๒๒}

๑. ทฤษฎีของลินตัน (Linton) ลินตันให้แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพหรือฐานะ (status) และบทบาท (role) ไว้ว่า สถานภาพเป็นนามธรรมหรือตำแหน่งซึ่งฐานะจะเป็นตัวกำหนดบทบาทของตำแหน่งนั้นว่ามีภารกิจและหน้าที่อย่างไร ดังนั้นเมื่อมีตำแหน่ง สิ่งที่มาคือ บทบาทของตำแหน่ง ซึ่งทุกตำแหน่งต้องมีบทบาทกำกับ

๒. ทฤษฎีของเพียร์สัน (Pearson) เพียร์สันกล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทพิเศษของแต่ละบุคคลซึ่งคนในสังคมมีความจำเป็นที่ต้องติดต่อสัมพันธ์กัน ต้องมีความสนใจกันเป็นพิเศษและให้ความเห็นว่า สภาพสังคมในโรงเรียนจะประกอบด้วย ครูใหญ่ ครู นักเรียน ซึ่งต้องติดต่อสัมพันธ์กัน และมีความสนใจกันเป็นพิเศษ

๓. ทฤษฎีของฮอว์แมนส์ (Homan) ฮอว์แมนส์กล่าวว่า ตำแหน่งเป็นสาระของพฤติกรรมสัมพันธ์บุคคลจะปฏิบัติอย่างไรก็ต่อเมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ตนเองและคิดเสมอว่าตำแหน่งเป็นเพียงปัจจัยที่กระตุ้นให้บุคคลเกิดการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมเท่านั้น ดังนั้น บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากสังคม

พระมหาพนมนคร มีราคา ได้รวบรวมทฤษฎีบทบาทและได้อธิบายโดยสรุปไว้ ดังนี้^{๒๓}

๑. ทฤษฎีของเดโซ สวานานนท์ ได้กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทซึ่งสรุปได้ว่า บทบาทจะต้องประกอบด้วยลักษณะ ๔ ประการ ดังต่อไปนี้^{๒๔}

- ๑.๑ รู้สภาพของตนในสังคม
- ๑.๒ คำนึงถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น
- ๑.๓ คำนึงถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น และ
- ๑.๔ ประเมินผลการแสดงบทบาทของตนเอง

๒. ทฤษฎีของ Cohen ได้กล่าวสรุปทฤษฎีบทบาทไว้ว่า การที่สังคมกำหนดเฉพาะเจาะจงให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งนั้น เรียกว่า บทบาทที่ถูกกำหนด ถึงแม้ว่าบุคคลบางคนมิได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาท ที่สังคมกำหนดให้ ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริงหมายถึง การที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติออกจริงตามตำแหน่งของเขา ความไม่ตรงกันของบทบาทที่ถูกกำหนดกับบทบาทที่ถูกปฏิบัติจริงนั้น อาจมีสาเหตุมาจากสิ่งต่างๆ เหล่านี้^{๒๕}

- ๒.๑ บุคคลขาดความเข้าใจในบทบาทที่สังคมต้องการ
- ๒.๒ ความไม่เห็นด้วยหรือไม่ลงรอยกับบทบาทที่ถูกกำหนด และ

^{๒๒}นิธย์ ประจงแต่ง, “บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๒”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๘).

^{๒๓}พระมหาพนมนคร มีราคา, “การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอมโนรมย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, หน้า ๒๗-๒๘.

^{๒๔}เดโซ สวานานนท์, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๔.

^{๒๕}Cohen, **Theories in Social Psychology**, (New York: Basic Books, 2007), p. 22.

๒.๓ บุคคลไม่มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. ทฤษฎีของ Mead มีได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทไว้ว่า บทบาทเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติจริง หรือบทบาทที่เป็นจริง ซึ่งจะต้องประกอบด้วยสิ่งดังต่อไปนี้^{๒๖}

๓.๑ การรู้จักตนเองตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

๓.๒ พฤติกรรมตามสถานการณ์ที่กำหนดให้จะต้องมีความเหมาะสมกับการส่งเสริมฐานะของตนเอง

๓.๓ ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นนั้น การเป็นแบบอย่างเพื่อให้การกระทำบางอย่างเป็นไปตามแนวทางที่ต้องการ และ

๓.๔ การประเมินผลการกระทำตามบทบาท สามารถดำเนินการด้วยตนเองหรือโดยคนอื่น

จากทฤษฎีทั้งหลายที่กล่าวมานี้ พอจะสรุปได้ว่า บทบาทเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามหน้าที่ตำแหน่งตามสถานภาพที่ตนเองเป็นอยู่ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไป บทบาทก็เปลี่ยนตามไปด้วย ดังนั้นตำแหน่งและสถานภาพกับการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบตามตำแหน่งและสถานภาพจึงควบคู่กันเสมอ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

๒.๒.๑ ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้

ความหมายแผนการจัดการเรียนรู้ สุวิทย์ มูลคำ ได้ให้คำจำกัดความของแผนการจัดการเรียนรู้ คือ แผนการ เตรียมการสอนหรือการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบและจัดทำเป็น ลายลักษณ์อักษร โดยมีการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์จะให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านใด (สติปัญญา / เจตคติ / ทักษะ) จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิธีใด ใช้สื่อการสอนหรือแหล่งการเรียนรู้ใด และจะประเมินผลอย่างไร^{๒๗}

ระวีวรรณ ศรีศรีรัมย์ (ในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียนนั้น สิ่งสำคัญที่ผู้สอน จะต้องพิจารณาก็คือ การเรียนรู้ การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี จะสามารถทำให้ผู้สอนสามารถควบคุมชั้นเรียน และทำให้ กิจกรรมในชั้นเรียนดำเนินไปด้วยดี

ดังนั้น แผนการจัดการเรียนรู้หรือ “การวางแผนการสอน” วิชาแนะแนว หมายถึง การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ นักเรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่อาจารย์แนะแนวกำหนดไว้

^{๒๖} Mead, C., *Analog VLSI and Neural Systems*, (Addison Wesley: New York, 2009), p. 40.

^{๒๗} สุวิทย์ มูลคำ, *การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๕๘.

ประเภทของการวางแผนการสอนแบ่งได้เป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้

๑. การวางแผนการสอนในระดับกระบวนการวิชา (Course) คือ ผู้สอนจะปรับปรุงกระบวนการวิชาต่างๆจากหลักสูตรรายวิชา มากำหนดระยะเวลาสำหรับการสอนเป็น ๑ ภาคการศึกษา เช่น วิชาแนะแนว จะกำหนดการสอนเป็นประมาณ ๑๔ ครั้งต่อภาคการศึกษา

๒. การวางแผนการสอนในลักษณะของหน่วยวิชา (Unit) คือ ผู้สอนจะกำหนด หัวข้อเรื่องหนึ่งๆ ในกระบวนการวิชาว่าจะใช้ระยะเวลาที่คาบในการเรียนรู้ เช่น การวางแผน ชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๑) จะเริ่มจากการให้นักเรียนจินตนาการ ว่าอีก ๑๐ ปีข้างหน้าจะประกอบอาชีพอะไร (เลือกอย่างน้อย ๓ อาชีพ) และเขียนลักษณะการทำงานของอาชีพที่เลือกตามที่นักเรียน ทราบมาประกอบ

๒) ให้นักเรียนสรุปว่า อาชีพที่นักเรียนในห้องนี้สนใจมากที่สุด ๓ ระดับแรก คือ อาชีพอะไร และวางแผนว่า นักเรียนที่แบ่งเป็นกลุ่มๆละประมาณ ๖ คน (จากนักเรียนทั้งห้อง ๓๕ คน) ต้องการทราบเรื่องอะไรตั้งแต่ในแต่ละอาชีพ แล้วตั้งคำถามเพื่อนำไปสัมภาษณ์ผู้ที่ ประกอบอาชีพในกลุ่มของตนได้รับมอบหมาย

๓) ให้ตัวแทนกลุ่มมาเล่าข้อมูลที่ไปสัมภาษณ์ให้เพื่อนในห้องฟัง และให้นักเรียน แต่ละคนดูอาชีพที่ตนเองได้เลือกไว้ โดยมีสิทธิ์แก้ไขหรือคงอาชีพเดิมได้ เพราะฉะนั้นในการวางแผนการสอนในลักษณะหน่วยวิชาในตัวอย่างข้างต้น จึงใช้ระยะเวลา ๓ คาบ

๒. การวางแผนการสอนในลักษณะของคาบเวลา (Lesson) คือ ผู้สอนกำหนดการสอนในหนึ่งคาบ (๕๐ นาที) ซึ่งวิชาแนะแนวนิยมเขียนการวางแผนการสอนในลักษณะนี้มากที่สุด^{๒๘}

ดังนั้น อาจารย์ผู้สอนจึงต้องวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางหลักสูตรรายวิชาแนะแนวและพัฒนาการของวัยรุ่น โดยการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาแนะแนวแต่ละครั้ง เพื่อกำหนด เนื้อหาวิชา เจตคติที่ดี และประสบการณ์ ที่ต้องการให้ นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างถาวรโดยการฝึกหัด และใช้หลักการเรียนรู้ที่ว่า การเรียนรู้ที่ดีควรสอนเนื้อหาสาระหนึ่งเรื่องในหนึ่งครั้ง และสร้างสถานการณ์การสนใจให้แก่ นักเรียน ตลอดจนใช้หลักการเสริมแรงอย่างเหมาะสม

๒.๒.๒ ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้

ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ ทำให้

๑. ช่วยเป็นแนวทางในการวางแผนการสอนที่ดี เพื่อบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ วิชาแนะแนวตามหลักสูตรแกนกลางและรายวิชาไว้ล่วงหน้า

๒. ทำให้อาจารย์แนะแนว (โดยเฉพาะนักศึกษาฝึกสอนวิชาแนะแนว) มีการเตรียม ความพร้อมหรือเตรียมความรู้ สื่อการสอน / กิจกรรม วิธีการวัดและประเมินผล

^{๒๘}ระวีวรรณ ศรีศรีรัมย์, เทคนิคการสอน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๑๘๘.

๓. ใช้เป็นคู่มือสำหรับอาจารย์วิชาการอื่นๆที่มาช่วยสอนวิชาแนะแนว ให้ดำเนินการ ได้อย่างมีขั้นตอนที่ถูกต้อง

๔. นำไปแก้ไขหรือปรับปรุงการสอนวิชาแนะแนวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และผล ที่เกิดตามมาคือนักเรียนจะได้รับการพัฒนาตนเอง อาชีพ หรือส่วนตัว – สังคม ได้อย่างฉลาด หรือมีคุณภาพการดำรงชีวิตที่มีสุขภาพจิตที่ดี

การจัดการเรียนรู้ที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

๑. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับธรรมชาติ พัฒนาการ และปัญหาของนักเรียน
๒. กิจกรรมที่จัดต้องสนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา
๓. ต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนทุกคน หรือในรูปของกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล โดยครอบคลุมเนื้อหาสาระด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ การพัฒนาตนเอง การแก้ปัญหา และ การพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนในสถานการณ์ปัจจุบัน (หรือมุ่งสู่อนาคต)

๔. เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการวัดผลด้านเนื้อหาสาระน้อย แต่มุ่งประเมินผลคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่เกิดขึ้นมากกว่า เนื่องจากการจัดการ เรียนรู้ที่สอดคล้องกับปรัชญาการแนะแนว คือ ช่วยให้นักเรียนช่วยเหลือตนเองได้ (Help him to help himself) เพราะทุกคนมีศักยภาพในการนำมาใช้แก้ไขปัญหา และคนทุกคนมีความ แตกต่างระหว่างบุคคล อาจารย์แนะแนวเพียงแต่จัดการเรียนรู้เพื่อให้โอกาสนักเรียนทุกคนเท่า เทียมกัน และคาดหวังความสำเร็จที่แตกต่างกันตามความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน รวมทั้งเน้นในด้าน “การทำให้ช่องว่างระหว่างครูกับนักเรียนแคบลง” รวมทั้งนักเรียนเกิดความไว้วางใจและศรัทธาต่ออาจารย์แนะแนวทำให้นักเรียนมีบุคคลที่ สามารถปรึกษาหารือเกี่ยวกับการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม ต่อไป

๕. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

๖. ควรให้นักเรียนจดบันทึกหรือทำรายงานส่งทุกครั้ง

๗. ควรใช้วิธีการสอนหลายวิธีตามความแตกต่างของนักเรียน กาลเทศะ และยืดหยุ่น ได้ตามสถานการณ์ที่เป็นจริง

๘. ควรมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมการสอนในแต่ละครั้งโดยอาจารย์ผู้สอน และนักเรียน เพื่อนำไปพัฒนาทักษะการเรียนการสอนให้เกิดความเชี่ยวชาญมากขึ้น^{๒๙}

๒.๒.๓ ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ร่วมกันดำเนินงาน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีทักษะ เจคติ และพฤติกรรม ที่พึงประสงค์โดยที่นักเรียนมีส่วนร่วมทำในกิจกรรม นักการศึกษา และ หน่วยงานทางการศึกษา ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

^{๒๙}“สุดา ใบแย้ม, แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ชัยนาท: ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมายและพัฒนาวชิราวุธ, ๒๕๕๑), หน้า ๒๗.

สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์ กล่าวถึงความหมายของการเรียนการสอนไว้ว่า หมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตามที่เกิดจากการที่สอนสื่อความหมายติดต่อกับผู้เรียนโดยใช้สื่อต่างๆ เพื่อสื่อสารความหมายเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ ที่ผู้เรียนต้องการศึกษาตามหลักสูตรที่ได้วางไว้ การกระทำที่เกิดขึ้นนั้นย่อมเกิดจากการวางแผนของผู้สอน ที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามลำดับเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของบทเรียนที่ได้กำหนดไว้^{๓๐}

สุมิตร คุณานุกร ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การกระทำกิจกรรมต่างๆ ในการจัดประสบการณ์ด้วยวิธีการต่างๆ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียน และมีการพัฒนาตนเองตรงตามเป้าหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้กระทรวงศึกษาธิการ^{๓๑} ได้สรุปไว้ว่า การจัดการกิจกรรมการสอน ควรคำนึงเรื่องต่อไปนี้^{๓๒}

๑) จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการต่างๆ เพื่อที่จะนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต จะต้องฝึกให้เรียนรู้ฝึกปฏิบัติจริง จนเกิดทักษะ และความชื่นชมที่ได้ปฏิบัติ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการการแสวงหาความรู้กระบวนการฝึกทักษะ กระบวนการจัดการ เป็นต้น

๒) จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ยืดหยุ่นได้ตามเงื่อนไข และสภาพความต้องการของท้องถิ่นหรือชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ จากการเรียนรู้จากท้องถิ่นตน และเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตนเองด้วย

๓) นักเรียนค้นคว้าความรู้ สรุป และตัดสินใจด้วยตนเอง โดยที่ครูต้องฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดให้ค้นคำตอบด้วยตนเอง รู้จักหาเหตุผล รู้จักเลือกตัดสินใจได้ถูกต้อง

๔) ภาพปฏิบัติควบคู่กับภาคทฤษฎี โดยให้มีเวลาปฏิบัติเพื่อให้เหมาะสมกับทฤษฎี

๕) ครูผู้ปฏิบัติการสอนใช้วิธีการสอนหลายวิธี ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา

๖) ครูปฏิบัติการสอนใช้วิธีสอน โดยเน้นกระบวนการกลุ่มโดยให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม โดยให้หลักการ ร่วมกันคิด ร่วมกันเรียน ร่วมกันทำ ร่วมกันแก้ปัญหา และร่วมกันรับผลที่เกิดขึ้น ตามวิถีทางพื้นฐานของระบบประชาธิปไตย

อาภรณ์ ใจเที่ยง ได้สรุปไว้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีต่อการเรียนรู้ไว้หลายประการ ดังนี้^{๓๓}

๑) กิจกรรมช่วยเร่งความสนใจของเด็ก

๒) กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ

๓) กิจกรรมจะช่วย ปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย

^{๓๐}สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์, **วิธีการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสยามสปอร์ต, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๙.

^{๓๑}กระทรวงศึกษาธิการ, **การวางแผนการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

^{๓๒}สุมิตร คุณานุกร, **หลักสูตรและการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๗.

^{๓๓}อาภรณ์ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเอสพรี้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๑), หน้า ๗๑.

- ๔) กิจกรรมช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ
- ๕) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- ๖) กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว
- ๗) กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
- ๘) กิจกรรมจะช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
- ๙) กิจกรรมจะช่วยให้ขยายความรู้และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง
- ๑๐) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความงอกงามและพัฒนาการของเด็ก
- ๑๑) กิจกรรมจะช่วยเสริมทักษะ
- ๑๒) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
- ๑๓) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้จักการทำงานเป็นหมู่
- ๑๔) กิจกรรมจะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจในบทเรียน
- ๑๕) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้งความงามในเรื่องต่าง ๆ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้สรุปหลักการเลือกวิธีสอนไว้ ดังนี้^{๓๔}

๑) วัตถุประสงค์ของเรื่องที่สอน การเลือกวิธีสอน ต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์เพื่อจะได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๒) วิธีสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาที่สอน เช่น เนื้อหาที่เป็นหลักการหรือทฤษฎีสามารถใช้วิธีบรรยายและฝึกทักษะควบคู่กันไป

๓) วิธีสอน ควรเหมาะสมกับความถนัดของผู้สอน เป็นความถนัดของผู้สอนที่จะสอนด้วยวิธีการสอนแบบนั้น

๔) วิธีสอนต้องเหมาะสมกับชั่วโมงสอนในหลักสูตร ข้อจำกัดของเวลาเป็นตัวกำหนดวิธีสอน

๕) วิธีสอนเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน และขนาดของห้องเรียน การสอนแบบบรรยายสามารถสอนผู้เรียนได้มากกว่า การสอนแบบอภิปราย

๖) วิธีสอน เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น ความรู้เดิม ความสนใจ เป็นข้อพิจารณาในการเลือกวิธีสอนด้วย

บำรุง กลัดเจริญ ได้สรุปหลักที่ควรยึดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้^{๓๕}

๑) ให้ผู้เรียนเป็นฝ่ายกระทำกิจกรรมจะเรียนรู้ได้ดีกว่าผู้เรียนเป็นฝ่ายรับอย่างเดียว

๒) ประหยัดแรงงาน เวลา ทรัพยากร และทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตรงตามความมุ่งหมายที่ต้องการ

๓) กิจกรรมการเรียนการสอนทำได้ทั้งภายในชั่วโมงสอน ในห้องเรียน ภายในระยะเวลายาวหรือสั้นก็ได้ และการกระทำภายนอกห้องเรียนก็ได้

^{๓๔}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์สื่อเสริม, ๒๕๕๑), หน้า ๙๐ – ๙๑.

^{๓๕}บำรุง กลัดเจริญ, วิธีสอนทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนต, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕๙.

จินตนา สุขமாக ได้ให้ทัศนะไว้ว่า การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับสิ่งต่างๆ หลากประการ คือ^{๓๖}

- ๑) เนื้อหาสาระบางวิชามีเนื้อหาสาระที่มีลักษณะเป็นกิจกรรมอยู่แล้ว เช่น วิชาพลศึกษา หัตถศึกษา เป็นต้น ผู้สอน โดยจัดกิจกรรมเน้นการปฏิบัติได้มาก
- ๒) ความพร้อมของผู้เรียนที่จะประกอบกิจกรรมนั้น ๆ
- ๓) สภาพแวดล้อม เช่น ขนาดของห้องเรียน แสงสว่าง อุณหภูมิของห้องเรียน
- ๔) ความสะดวกในการซื้อและจัดหาสื่อการสอน
- ๕) ห้องทดลองปฏิบัติการ
- ๖) ความกระตือรือร้นของผู้สอนที่จะจัดให้มีกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ
- ๗) นโยบายของสถาบันการศึกษา

๒.๒.๔ หลักการจัดการเรียนการสอน

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงเผยแผ่ พระธรรมคำสั่งสอนที่พระองค์ได้ตรัสรู้แจ้งแล้วด้วยตนเองแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่าวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระองค์นั้นสามารถเอาชนะความขัดแย้งของสังคม และความเชื่อในอินเดียบโบราณซึ่งมีการแบ่งชั้นวรรณะได้ พระองค์ทรงมีความกล้าในการเสนอสังฆธรรมที่พระองค์ได้ทรงค้นพบ ทรงสามารถเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะกับบุคคล และชุมชน ทรงมีลักษณะที่น่าเลื่อมใสศรัทธา และ การสอนของพระองค์นั้นเน้นการ คิดไตร่ตรองด้วยเหตุผล แล้วฝึกปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง ดัง ที่พระธรรมบาลีการ (วัดโสมนัสวิหาร) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าในแง่ของการฝึกว่า พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการสอน ที่สามารถฝึกบุคคลผู้มีนิสัยแตกต่างกัน พระองค์ทรงเป็น อนุตตรโร ปริสธมมสารถิ เป็นผู้ฝึกคนที่ควรฝึก โดยใช้พระญาณ คือ เจโตปริยาญาณ (รู้จักกำหนดใจผู้อื่น) นานาวิมุตติญาณ (กำหนดรู้อริยาศัยของคนและสัตว์ทั้งหลายอันต่างกัน) เมื่อรู้จักแล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้นั้นการฝึกของพระองค์จึงไม่มีการฝึกของผู้อื่นใดจะยิ่งไปกว่านี้เองด้วย มีความถูกต้องเหมาะสมกับอุปนิสัย จิตใจและความสามารถของคนทุกชั้นวัย

สุมน อมรวิวัฒน์ อธิบายไว้ว่าพระพุทธเจ้าทรงมีวิธีสอนอันชาญฉลาด เมื่อพระองค์แสดงพระธรรมเทศนาจบลงผู้ฟังจะสรรเสริญเสมอว่า “แจ่มแจ้งจริงพระองค์ผู้เจริญ แจ่มแจ้งพระธรรมเทศนาของพระองค์เหมือนหงายของที่คว่ำ ๖ เปิดของที่ปิดบอกทางแก่คนหลงทางส่องประทีปในที่มืดให้คนมีจักขุได้เห็นรูป” พระพุทธเจ้าทรงมีจุดมุ่งหมายในการสอน ๓ อย่าง คือ^{๓๗}

- ๑) ทรงสอนให้ผู้ฟังรู้จริงเห็นแจ้งในสิ่งที่ควรรู้ ควรเห็น
- ๒) เพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลให้ผู้ฟังไตร่ตรอง
- ๓) เพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตาม ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็นอัครจรรยสามารถทำให้ผู้ปฏิบัติตามได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติ เพื่อแสดงการจัดการเรียนการสอนบรรลุ

^{๓๖}จินตนา สุขமாக, หลักการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๑), หน้า ๘๖.

^{๓๗}สนิท อินทรโกศล และคณะ, การศึกษาทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๙-๑๐.

จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ พระพุทธองค์ต้องทำตนให้เป็นกัลยามิตร คือเป็นเพื่อนที่ดีเป็นพี่เลี้ยงที่ดี และทำพระองค์เป็นแบบอย่างให้เห็น โดยให้ความเมตตาแก่ผู้เรียนทุกคน ให้อบรมสั่งสอนศิษย์ด้วยความตั้งใจ มีจิตใจหนักแน่น อดทนต่อคำตำหนิ ฝึกฝนอบรมตนเองให้ชำนาญทั้งทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ศิษย์ เปิดโอกาสให้ศิษย์ซักถามโต้เถียงได้สอนสิ่งที่ยากให้ง่ายต่อการเข้าใจ สอนจากง่ายไปหายาก ด้วยกระบวนการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับศิษย์เป็นรายบุคคล หรือเหมาะสมทั้งหมู่คณะตามพื้นฐานเดิมของศิษย์ที่สอน

ก่อนที่จะดำเนินการสอนพระพุทธองค์ทรงวิเคราะห์ผู้เรียนโดยทรงพิจารณาจรรีจติภูมิ ปัญญาและภูมิหลังของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับ สมณ อรมวิวัฒน์ กล่าวว่าพระพุทธเจ้าทรงศึกษาบุคคลที่จะสอนให้ดีกว่า และเลือกธรรมที่จะสอนให้เหมาะสมกับบุคคล ทรงคำนึงถึงความแตกต่างแห่งอุปนิสัยสมบัติ (Back ground) โดยทรงใช้หลักจิตวิทยา (psychology) ตรวจสอบอุปนิสัยของผู้ที่จะรับการสอน โดยทรงพิจารณาจาก

- ๑) ไอคิว (I,Q) คือ สติปัญญาของคนนั้นๆ ว่าอยู่ในระดับใด
- ๒) ทักษะคติ (Attitude) คือ คนนั้นมีความรู้สึกนึกคิดต่อสิ่งต่างๆว่าอยู่ในระดับใด
- ๓) ความถนัด (Aptitude) คือ รู้ว่าคนนั้นมีความถนัดด้านใด อาชีพอะไร
- ๔) ความสนใจของแต่ละคน (Interest)

ในการประชุม เจ้าคณะพระสังฆาธิการและผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ ๓ หอประชุมใหญ่พุทธมณฑล เมื่อวันอังคารที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๔๗ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธาจารย์ เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก กรรมการมหาเถรสมาคม ได้กล่าวสัมโมทนียกถาตอนหนึ่งว่า

“การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของประเทศชาติบ้านเมือง ซึ่งทุกท่านมีความเข้าใจกันดีอยู่แล้ว ความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการศึกษาในประเทศไทยนั้นมีสูงมาก และเป็นเหตุให้เกิดการปฏิบัติต่างๆ ที่งดงามปรากฏอยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน เช่น แม้แต่การไหว้ครูก่อนที่จะเรียนนักเรียนทุกคนต้องกล่าวพร้อมกันว่า “ปาเจรา จริยา โหนติ ครูอาจารย์เป็นผู้ทรงคุณอันประเสริฐยิ่ง เป็นผู้สอนศิลปวิทยา” แม้จะเป็นของเก่าในปัจจุบันก็ยังใช้อยู่เพียงเท่านี้ ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศชาติบ้านเมืองอย่างไร และการเข้าไปเกี่ยวข้องนั้น ทำให้เกิดความดีงามโดยประการต่างๆ ซึ่งไม่สามารถจะกล่าวได้ว่าเกิดความดีงามอย่างไรบ้าง โดยรายละเอียดกล่าวว่า ประเทศไทยที่คงความเป็นไทย ไม่ตกเป็นทาสในทางความคิด สติปัญญาของฝ่ายอื่น ก็เพราะพระพุทธศาสนานั้นเอง

สำหรับพระเถรานุเถระ และท่านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับ ฝ่ายสงฆ์ จึงมีส่วนสำคัญมากในการที่จะเพาะเลี้ยงให้เยาวชนเด็กไทย มีความงดงามดังแต่ก่อน แม้จะไม่เทียบเท่าจุดประสงค์สำคัญก็คือ รักษาความเป็นอิสระทางสติปัญญาของคนในชาตินั้นเอง ซึ่งการตกเป็นทาสทางสติปัญญา ไม่มีตัวตนแต่บางที่ที่ตกเป็นทาสแล้ว ไม่รู้ตัวเลยทั้งความเป็นไทยเสียหมด ลืมว่าไทยเรามีความงดงามอย่างไร โรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ที่เกิดขึ้น จึงเป็นแหล่งสำคัญที่จะเพาะเลี้ยงให้เกิดความดีงามดังกล่าว ถ้าฝ่ายพระสงฆ์ไม่สนใจ ทำเป็นวางเฉย ถือว่าธุระไม่ใช่กันไป ก็จำทำให้เด็กไทยขาดความเป็นไทย กลายเป็นทาสทางสติปัญญา และเมื่อนั้น ก็จะมีผู้รู้สักตัวกันว่าบ้านเมืองของเราเป็นอย่างไรกันไปเสียแล้ว

ปัจจุบันนี้ ก็พบว่าเปลี่ยนแปลงแปรผันไป แต่จะทำอย่างไรจึงจะได้ให้กลับคืนมาได้ โรงเรียนวิถิพุทธ จึงเป็นแหล่งหนึ่งที่จะทำอย่างนั้นได้^{๓๘}

ฉะนั้น การจัดเรียนการสอน จึงสรุปได้ว่า มวลประสบการณ์ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนด การรับรู้ของผู้เรียนต้นตัว พร้อมทั้งจะรับข้อมูลและการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเคลื่อนไหวทางสติปัญญา หรือพูดง่าย ๆ ว่าเป็นกิจกรรมที่ท้าทายความคิดของผู้เรียน สามารถกระตุ้นสมองของผู้เรียน เกิดการเคลื่อนไหว ช่วยให้ ผู้เรียนเกิดความจดจ่อในการคิด สนุกที่จะคิด

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เริ่มต้นจากรัฐบาลของพันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี โดยได้รับการอนุมัติจากที่ประชุมของคณะรัฐมนตรีในวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๙ โดยให้กระทรวงวัฒนธรรมเป็นผู้สนับสนุนโครงการ โดยมีเป้าหมายที่จะให้มีครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ตำบลละ ๑ รูปทั่วประเทศ การดำเนินโครงการเน้นเรื่องหลักธรรม คำสอนของพระพุทธองค์ที่เป็นประโยชน์ โดยไม่เน้นเรื่องพิธีกรรม ในช่วงแรก ๆ ได้กำหนดจำนวนครูพระสอนศีลธรรมเข้าไปสอนในพื้นที่ และในแต่ละระดับชั้น ดังนี้

๑. การศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้มี ๓ ตำบล ต่อ ๑ รูป

๒. ระดับอาชีวศึกษา กำหนดให้มี ๓ รูป ต่อ ๑ จังหวัด

๓. จำนวนพระสอนศีลธรรมที่เหลือจากข้อ ๑ – ๒ ให้ลงพื้นที่ ในกรุงเทพมหานคร โดยกระจายไปตามสถานศึกษาแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาในส่วนคุณสมบัติของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอก หรือประโยค ๑ – ๒ ขึ้นไป หรือสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง (มหาวิทยาลัยมหาลาภกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย) หรือเป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นตรีขึ้นไป

๒.๓.๑ ความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน^{๓๙}

จากสภาพวิถีชีวิตของชาวไทยในปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ทำให้เกิดการเบี่ยงเบนทางพฤติกรรม คือละเลยในคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาให้หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในทางไม่พึงประสงค์ เช่น ขาดระเบียบวินัย เกี่ยวข้องยาเสพติด ทะเลาะวิวาท มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และขาดวินัยในการดำเนินชีวิต ดังนั้นจึงจำเป็นอย่าง

^{๓๘} สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อุปเสณมหาเถระ), คำกล่าวสัมโมทนียกถา: ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓.

^{๓๙} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๕-๙.

เร่งด่วนในการปลูกฝังกล่อมเกลียดด้วยหลักธรรมทางศาสนาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันชีวิตให้มีสำนึกผิดชอบชั่วดี มีสติพิจารณาไตร่ตรอง มีจิตใจใฝ่ดีและมีพลังใจที่เข้มแข็ง

โดยนัยนี้ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงถือกำเนิดขึ้นและเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี งบประมาณ ๒๕๔๖ โดยข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่าง กระทรวงวัฒนธรรมกับ กระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งในระยะแรก รัฐบาลได้ จัดสรรงบประมาณให้กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำนวน ๘๐๐ รูป โดยมีวัตถุประสงค์แรกเริ่มคือ

๑. เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา

๒. เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

๓. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคูณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

อย่างไรก็ตามจากการดำเนินงานพบว่า สถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการมีความต้องการพระในโรงเรียน โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๕๘,๐๗๑ รูป จากการสำรวจพบว่า โรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน ๑๐,๐๐๐ กว่าโรงเรียน มีความต้องการพระสงฆ์ไปให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นในปี งบประมาณ ๒๕๔๘ จึงได้เพิ่มจำนวนพระสอนศีลธรรมให้ครอบคลุมสถานศึกษาทั่วประเทศ ในอัตราส่วนพระ ๑ รูปต่อ ๑ ตำบล โดยจะขยายเพิ่มอีก ๔,๐๐๐ รูป เป็นการนำร่อง และได้เสนอขอของบประมาณงบกลางจากรัฐบาลเพื่ออุดหนุน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของพระรูปละ ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน รวมเป็นเงิน ๘๖,๐๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี และงบประมาณอีกจำนวนหนึ่งเพื่อการจัดทำหนังสือ อุปกรณ์การเรียนการสอน การพัฒนาศักยภาพการสอน การติดตามประเมินผล

ตลอดระยะเวลาของการดำเนินโครงการฯ คือ ปีงบประมาณ ๒๕๔๘ – ๒๕๕๐ ได้มีพัฒนาการโดยลำดับ อาทิ การได้รับอนุมัติงบกลางจากคณะรัฐมนตรี เพื่ออุดหนุนโครงการพระสอนศีลธรรม จากครั้งที่ ๑ วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๘ จำนวน ๔,๐๐๐ รูป ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๙ จำนวน ๖,๐๐๐ รูป และครั้งที่ ๓ วันที่ ๒๓ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้รับอนุมัติเพิ่มเป็นจำนวน ๑๐,๐๐๐ รูป อีกทั้งประมาณการณปี พ.ศ.๒๕๕๑ จะได้รับอนุมัติเป็น ๒๐,๐๐๐ รูป เช่นกันในปี งบประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไปตั้งที่กระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้งมอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินโครงการฯ

๒.๓.๒ กระบวนการดำเนินงานของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน^{๔๐}

ก. การคัดเลือกโรงเรียนและการกำหนดให้พระสอนในโรงเรียน

นับจากเริ่มต้นของการดำเนินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่เริ่มในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้กำหนดแนวทางในการคัดเลือกโรงเรียนสำหรับพระสอนศีลธรรม ดังนี้

๑. เจ้าคณะจังหวัดร่วมกับผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา และศึกษานิเทศก์เขตการศึกษา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด พิจารณาคัดเลือกโรงเรียนตามความเหมาะสมในแต่ละบริบท โดยพิจารณาจากโรงเรียนในตำบล อำเภอ และจังหวัดตามลำดับ ดังนี้

๑) เป็นโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิถึพุทธในตำบล อำเภอ จังหวัดนั้นๆ

๒) เป็นโรงเรียนที่อยู่ในตำบล อำเภอ จังหวัดที่มีความเสี่ยงที่มีผลต่อพฤติกรรม เบี่ยงเบนของนักเรียน นักศึกษาสูง และหรือโรงเรียนมีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องร่วมแก้ปัญหาเชิงพฤติกรรมของนักเรียน นักศึกษา

๓) เป็นโรงเรียนที่มีห้องจริยศึกษาที่พระสามารถใช้เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา สามารถจัดกิจกรรมที่นำหลักธรรมสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต

๔) เป็นโรงเรียนที่พระสามารถเดินทางไปสอนได้สะดวก

๒. เขตการศึกษาประกาศผลการคัดเลือกโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการพระสอนศีลธรรม

๓. เขตพื้นที่การศึกษาแจ้งโรงเรียนที่ได้รับคัดเลือก และชี้แจงวัตถุประสงค์ตลอดจนแนวทางในการดำเนินการของโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดพระเข้าสอนในแต่ละช่วงชั้น

๔. สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด สำนักงานงานวัฒนธรรมจังหวัด แจ้งพระให้ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนและประสานกับโรงเรียน ตลอดจนสนับสนุนให้การปฏิบัติงานของพระเป็นไปอย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ

๕. การจัดให้พระสอนในโรงเรียนสำนักงานเจ้าคณะจังหวัด ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจารณาตามความเหมาะสมโดยพระ ๑ รูป อาจเข้าสอนในสถานศึกษาใกล้เคียงได้มากกว่า ๑ โรงเรียน ขึ้นอยู่กับบริบทและความเป็นไปได้ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ข. แนวคิดการเกิดขึ้นของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

เมื่อมหาเถรสมาคมได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๔๔ มอบหมายให้พระธรรมวรเมธี เลขาธิการแม่กองธรรมสนามหลวงและพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (สมณศักดิ์ขณะนั้น) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้แทนพิจารณาสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔

พระเทพโสภณ ในฐานะประธานกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ได้เสนอต่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ในคราวประชุมเรื่อง

^{๔๐}สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, สรุปผลการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา : หัวใจปฏิรูปการศึกษา ในเวทีแห่งนั้น ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ผู้บังคับการวชิราวุธวิทยาลัย ได้เสนอว่า “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลต้องนำไปบูรณาการเข้ากับชีวิตจริง เพื่ออบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กๆ ไม่มุ่งสอนเฉพาะเรื่องวิชาการ แต่ควรสอนเรื่องคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา โดยนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียนเพื่อให้เป็นแบบอย่างทางศีลธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ด้วยการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” ปรากฏว่านายกรัฐมนตรีเห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าว และเห็นชอบให้สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนามี ๑ หน่วยกิต (เรียน ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์) ในระดับมัธยมศึกษา พร้อมให้มีโรงเรียนนำร่องแบบวิถีพุทธจังหวัดละ ๒ แห่งในปีการศึกษา ๒๕๔๖

คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติในหลักการตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ภายใต้โครงการเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชาติ เพื่อยกระดับคุณธรรมจริยธรรมคนในชาติตามรอยพระยุคลบาท เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศ โดยให้กระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานประมาณสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการเป้าหมายคือให้มีพระ ๑ รูปต่อสถานศึกษา ๑ แห่งในตำบลครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ

จากแนวคิดของมติมหาเถรสมาคม และข้อเสนอแนะของ ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิชผู้บังคับการวชิราวุธวิทยาลัย ขณะนั้น จึงเป็นเหตุกำเนิดพัฒนาจนกลายเป็นโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จนถึงปัจจุบัน

ในการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามพุทธวิธีนี้นับบทบาทของครูสำคัญมาก บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ก็ให้ทำเอง บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำครูที่ดีต้องมีทั้งวิชา และจรณะ (วิชาจรณสมปนโน) วิชา คือความรู้ดีจรณะ คือความประพฤติดี บทบาทสำคัญของครูมีสามคำคือ แนะนำให้ทำทำให้ดูอยู่ให้เห็น ดังพุทธพจน์ที่ว่า

ตุเมหิกิจจ อาตปปี อุกขาตาโร ตถาคตา
ปฏิบัติปนา ปโมกขนติ ฌายีโน มารพนธนา
เธอทั้งหลายควรทำความเพียรเองเถิด
ตถาคตเป็นเพียงผู้ชี้ทางบอกเท่านั้น
ผู้บำเพ็ญภาวนา ดำเนินทางนี้แล้ว เพ่งพินิจอยู่
จักพ้นจากเครื่องผูกแห่งมารได้^{๔๑}

๒.๓.๓ บทบาทของครูผู้สอน

การจัดการเรียนการสอน ในสถานการณ์ทั่วไปมักจะประกอบด้วยบุคคลผู้เกี่ยวข้อง ๒ กลุ่ม คือ ผู้สอนและผู้เรียน สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ ผู้สอนจะต้องทำการศึกษหลักสูตรวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ในช่วงชั้น กำหนดผลการเรียนรู้เนื้อหาสาระที่จะนำไปสอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน และนำไปกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือวิธีการเรียนการสอนและลักษณะรูปแบบ

^{๔๑}พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๗๖/๖๔.

การเรียนการสอนของผู้เรียน บทบาทที่สำคัญของครูจึงต้องนำจิตวิทยาในการสอนที่จะนำไปสู่การเรียนการสอนให้เกิดผลมากที่สุด

สำหรับการสอนจะต้องจัดกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนรู้นั้น ครูผู้สอนจึงควรคำนึงถึงองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียน เช่น

๑) ครูควรมีสำรวมประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนได้ใช้กระบวนการสืบเสาะแสวงหาความรู้ที่ค้นพบด้วยตนเองมากน้อยเพียงใด การค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

๒) ครูควรใช้ในการบูรณาการ ซึ่งเป็นการนำกระบวนการที่ต่อเนื่องขั้นตอนการสำรวจประสบการณ์การเรียนการสอนของผู้เรียนรู้อันรวมไปถึงสถานการณ์สิ่งแวดล้อมจะทำให้เกิดการเรียนการสอนรู้อย่างที่แท้จริง เป็นการบูรณาการความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิม

๓) ครูควรจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของเรียนแต่ละคน โดยมีความเชื่อว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้สูงสุดตามศักยภาพ

๔) ครูต้องคอยเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้และผู้เรียนควรจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากความไม่รู้เป็นรู้และรู้จริงจากทำไม่ได้ทำไม่เป็นเปลี่ยนมาเป็นทำได้ทำเป็น จากไม่ชอบเปลี่ยนมาเป็นชอบ

๕) ครูต้องยึดหลักที่ว่า การจัดการเรียนการสอนที่ดีจะต้องมีกิจกรรมที่สามารถพัฒนาศักยภาพทุกด้านคือ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ครูต้องมองผู้เรียนว่ามีภูมิรู้และภูมิธรรมอยู่ในระดับหนึ่ง ครูจะใช้หลักการของศาสตร์ที่สอนเท่าที่จำเป็นให้เพียงวิธีการเรียนรู้แต่ต้องพยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเองให้มากที่สุด หรือที่เรียกว่าจาก สมาธิปัญญา และการพิจารณาตน คือผู้เรียนไปสอนและประเมินตามผลของการปฏิบัติของตน ปรับปรุงขึ้นเรื่อยๆ รู้รอบ รู้ลึก และรู้แจ้งในที่สุด

๖) ครูต้องทบทวนบทบาทของตนเองใหม่ว่าตนคือผู้ที่ให้องค์คุณของมิตร ๗ ประการ คือ

(๑) เป็นที่น่ารักเป็นที่น่าสนใจ

(๒) เป็นที่น่าเคารพ

(๓) เป็นที่น่ายกย่อง

(๔) เป็นนักพูด

(๕) เป็นผู้พูดอดทนต่อถ้อยคำ

(๖) เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้

(๗) ไม่ชักนำในอฐาน

๗) ครูต้องพร้อมให้ความรัก และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แก่ลูกศิษย์ครูจึงต้องบุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงหน้าที่สอนจากผู้สอนเป็นผู้ที่ออกแบบการเรียนการสอน ให้เอื้อต่อการพัฒนาไปสู่อัจฉริยภาพ ทั้ง ๗ ด้านของแต่ละคน

๘) การจัดการเรียนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้ ครูต้องเน้นและให้ความสำคัญกับผู้เรียนควบคู่ไปตามธรรมชาติของวิชา ครูจะต้องรู้ใจนักเรียนทั้งหลักการ วิธีการเรียนการสอนและคุณธรรมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของวิชา

๙) ครูควรจัดประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อใช้คุณธรรมนำความรู้และในการบูรณาการของการเรียนการสอนเข้าสู่ผู้เรียน และทุกขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนของครู โดยถือว่าครูทุกคนมีหน้าที่ในการพัฒนาผู้เรียนให้ประพฤติตนตามหลักธรรม และการพัฒนาคนให้มีคุณค่าอันเป็นที่พึงประสงค์ ฯลฯ^{๔๒}

สรุปว่า ครูมีบทบาทที่สำคัญในฐานะเป็นผู้ออกแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้และการพัฒนาตนเอง ในบรรยากาศและสถานการณ์ที่ครูจัดให้ผู้เรียนได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และนำไปสู่การสร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างพึงพอใจ การจัดการเรียนการสอนเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม จะช่วยให้ครูมีข้อมูลที่สำคัญในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม สนองตอบความต้องการ ความถนัดความสนใจและวิธีการหรือลีลาการเรียนรู้ของแต่ละคน และบทบาทสำคัญยิ่งคือ ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียน

๒.๓.๔ บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เอาชีวิตจริง และเงื่อนไขการรับรู้ของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ผู้เรียนมีอิสรภาพได้รับการส่งเสริมให้การพัฒนาเด็กศักยภาพของความเป็นมนุษย์ทั้งจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ผู้เรียนได้รับการพัฒนาแบบองค์รวม ได้รับการฝึกให้มีศักยภาพในการสร้างรูปแบบการคิดของผู้เรียนการสร้างบุคลิกภาพที่ดีคืออย่าง มีระบบและวิจารณ์อยู่ร่วมกันคนอื่นได้อย่างมีความสุขเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สำหรับบทบาทสำคัญของผู้เรียน ได้แก่

๑) ตระหนักถึงความสำคัญในบทบาทของตนเอง ที่จะเป็นผู้ครองกิจกรรมและร่วมประเพณีการเรียนการสอนตลอดเวลา และถ้าเป็นคนร่วมออกแบบการเรียนการสอนด้วยซึ่งก็ยิ่งสมบูรณ์แบบมากขึ้น มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยตนเอง ลงมือทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองจากการมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนวิเคราะห์ประสบการณ์เรียนรู้กับผู้อื่น ต้องรู้หลักความจริง หลักการ เหตุผล กฎเกณฑ์กฎธรรม และหลักการที่จะทำให้เกิดผล รู้ความหมาย รู้จุดมุ่งหมาย รู้จักประโยชน์ที่ต้องการ รู้ผลที่เกิดขึ้นจากเหตุรู้ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ รู้ว่าตนเองนั้นมีความสามารถ ภาวะ เพศ ความรู้ความสามารถ และคุณธรรม ขณะนี้เป็นอย่างไร และประพฤติกรรมให้เหมาะสมต่อสถานการณ์กับสิ่งแวดล้อม รู้จักปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

๒) รู้ความพอดีด้านต่างๆ เช่น การใช้จ่ายทรัพยากรบริโภคอาหาร และการกระทำต่างๆ รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่ต้องการใช้ประกอบกิจกรรมในหน้าที่การงาน เช่น การตรงต่อเวลา และเหมาะสมกับเวลา รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคลว่า เขามีความสามารถและคุณธรรมอย่างไร ใครยิ่งหย่อนกว่ากัน การปฏิบัติต่อบุคคลนั้นว่า ควรคบหรือไม่จะดำเนินยกย่องและนำเสนออย่างไร

^{๔๒}กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒๐-๒๒๑.

๓) มีศรัทธา มีหิริความละอายต่อบาป มีโอตตปเป๕ ความเกรงกลัวต่อบาป มีความเพียร มีสติ มีจิตใจมั่นคง และปัญญา รู้จักจะปรึกษาสิ่งกับใครต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง และผู้อื่น ไม่คิด ไม่พูด และไม่ทำสิ่งใดที่เป็นการเบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น มีความเห็นชอบว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ให้ทานด้วยความบริสุทธิ์คือ เอื้อเฟื้อตามกำลังความสามารถโดยไม่หวังผลการตอบแทน^{๔๓}

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและสำคัญที่สุดในวิชาสาระพระพุทธศาสนาไม่ใช่วิธีการเรียนรู้โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง แต่เป็นกระบวนการทัศน์ในการจัดการเรียนการสอนซึ่งเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเอง โดยใช้ทักษะการจัดการที่มีประสิทธิภาพทั้งครูและผู้เรียน สามารถให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเรื่องของหลักธรรม รมคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

๒.๓.๕ การศึกษาตามความหมายในพระพุทธศาสนา

คำนิยามของ “การศึกษา” ตามหลักของพระพุทธศาสนานี้แล้ว เป็นดังนี้กล่าวคือ “การศึกษาคือกระบวนการเรียนรู้ความจริงระดับต่างๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีในตัวผู้รู้เอง ในคนอื่นและในสิ่งแวดล้อม” ดังนั้นการศึกษาในพระพุทธศาสนาจึงประกอบด้วยสัทธิธรรม ๓ ขั้นตอนเสมอ คือ

- ๑) ปริยัติสัทธิธรรม หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้รู้ความจริง
- ๒) ปฏิบัติสัทธิธรรม หมายถึง การตัดกาย วาจา ใจของตนตามหลักการเท่าที่ได้ศึกษามาแล้ว โดยย่อได้แก่การตัดกายวาจาด้วยศีล ดัดจิตใจด้วยสมาธิและปัญญา
- ๓) ปฏิเวธสัทธิธรรม หมายถึง ความรู้ระดับสูงเกิดขึ้นจนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางดีขึ้นในตัวผู้รู้

การสอนคือกรรมวิธีสำหรับเร้าให้ผู้เรียนเกิดความรู้ระดับต่างๆ ตั้งแต่ต่ำสุดถึงสูงสุด และรู้สัจจะระดับต่าง ๆ ตั้งแต่สมมติสัจจะถึงอริยสัจจะเพื่อให้เขาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีครบทั้ง ๕ ระดับดังกล่าวแล้ว

การสอนที่จะมีผลดีนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างเช่น สติปัญญาและความเอาใจใส่ของนักเรียน ความรู้ความสามารถและความเอาใจใส่ของครูและวิธีการสอนที่ดี^{๔๔}

พระพุทธเจ้า ทรงเป็นครูชั้นยอดพระองค์หนึ่ง ในบรรดาคุณสมบัติของพระองค์นั้นมีอยู่ ๒ ประการที่บอกถึงความเป็นครูโดยตรง คือ อนุตตโร ปุริสทมมสารถิสตถา เทวมนุสสาน ทรงเป็นสารถิผู้ฝึกคนที่ไม่ผู้เทียมเท่า เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย^{๔๕}

^{๔๓}กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒๐.

^{๔๔}แสง จันทร์งาม, วิธีสอนของพระพุทธเจ้า, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาภูมิบาลวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๐.

^{๔๕}ดูรายละเอียดใน ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๙๕/๒๓๑.

พระพุทธเจ้าสามารถสอนให้คนเกิดความรู้ถึงขั้นวิชชญาณและสัมโพธิญาณได้ด้วยการพูดธรรมดาและสามารถให้ผู้ฟัง รู้ถึงขั้นอริยสัจจะและเกิดการเปลี่ยนแปลงถึงขั้นจากปุถุชนเป็นอริยบุคคลได้ซึ่งในสมัยปัจจุบันนี้หาไม่ได้เสียแล้ว ด้วยเหตุผลที่พระองค์ทรงเป็นครูชั้นยอดนี้เองจึงทรงทำงานประกาศคำสอนใหม่อย่างได้ผล ในช่วงระยะเวลาเพียง ๘ เดือน ที่พระองค์ใช้ในการเผยแผ่พระศาสนาสามารถทำให้คนเกิดความรู้ถึงขั้น โพธิญาณ กลายเป็นพระอริยบุคคลถึง ๑,๒๕๐ องค์และในช่วงพระชนม์ชีพของพระองค์นั่นเอง พระพุทธศาสนาก็ตั้งเป็นหลักแหล่งลงอย่างมั่นคงในดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำคงคาและต่อมากลายเป็นศาสนาของโลกไป

๒.๓.๖ บทบาทของพระสอนศีลธรรม

บทบาทของพระสอนศีลธรรมในฐานะที่เป็นครูที่จะต้องเตรียมการในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

๑) **วิธีการเสริมสร้างความศรัทธาแก่ผู้เรียน** การเสริมสร้างศรัทธาเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้เรียนระดับประถมวัยประมาณไม่เกิน ๖ ปี และ (เรียนระดับประถมศึกษา อายุประมาณ ๖-๑๐ ปี เป็นช่วงสำคัญที่ผู้เรียนกำลังหล่อหลอมความเข้มแข็งในเชิงจริยธรรม ครูผู้สอนควรปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ ให้เข้าถึงหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ มุ่งให้เกิดภาพการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน คือเป็นคนอ่อนโยน วานอนสอนง่าย เคารพและเชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครอง และฝึกปฏิบัติตนตามหลักธรรม และมีศรัทธาในพระรัตนตรัย ส่วนผู้เรียนระดับมัธยมศึกษามีอายุตั้งแต่ ๑๑ ปีถึง ๑๗ ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่น ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางร่างกายจิตใจ บุคลิกภาพ มีความเห็นใจตนเอง เหตุการณ์ บุคคลสิ่งแวดล้อม ความเปลี่ยนแปลงของสังคม กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างจริงจังจะต้องเลือกให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะความสนใจ เอื้อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระศาสนา^{๔๖}

๒) วิธีการด้านบุคลิกภาพของความเป็นครู

แต่เดิมาถ้าจะมีการแสดงประเภทใดก็ตาม ผู้ที่แสดงเป็นครูต้องเลือกคนที่หน้าตาเคร่งขรึม ยิ้มยาก แต่งกายล้าสมัย อายุมาก พูดจาเสียงดัง ท่าทางดู เจ้าระเบียบ ปัจจุบันนี้ ความคิดดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ครูสมัยใหม่มิใช่ครูที่คร่ำครึ เป็นกันเอง สามารถใช้ภาษาสื่อความหมายกับเด็กวัยรุ่นได้ และเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนว่า เขากำลังสนใจใคร่เรื่องอะไร ครูที่มีบุคลิกภาพดีไม่จำเป็นต้องเป็นหนุ่มหล่อ สาวสวย ครู คือ ธรรมดานี้เอง แต่ได้ฝึกหัดกิริยาวาจาดีแล้ว วางตนได้เหมาะสมกับสถานภาพของครูตามประเพณีไทย ครูเป็นผู้ที่มีความรู้ละมีประสบการณ์ชีวิตมากกว่าศิษย์ ครูจึงสามารถเป็นกัลยาณมิตรที่คอยชี้แนะและช่วยเหลือศิษย์อยู่เสมอ ครูนั้นนอกจากจะมีกิริยาวาจาดีแล้วจิตใจของครูต้องดีด้วย มีความบริสุทธิ์ใจ ตั้งใจสั่งสอนศิษย์ด้วยจิตเมตตา ทำตนเป็นตัวอย่างให้ศิษย์ได้เลียนแบบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม^{๔๗} เมื่อครูมีจิตใจที่รักศิษย์ความเมตตาจะฉายออกมาจากใจเป็นกิริยาที่สุภาพ อ่อนโยน ยิ้มแย้มแจ่มใส นักเรียนได้เรียนกับครูแล้วเกิดความรู้สึกละสบายใจ เลื่อมใสอยากเรียนด้วย ขอให้เรามาร่วมกันสร้างบุคลิกภาพของครูเป็นจุดเริ่มต้น

^{๔๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๑-๑๘๘.

^{๔๗}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๔๒, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๕๘), หน้า ๒๓๗-๒๓๙.

ของการสร้างศรัทธา เนื่องจากเป็นผู้ที่รู้จักจริงและปฏิบัติจริงในสิ่งที่สอนผู้อื่นครูที่ดีจึงเป็นผู้ที่มีความเรียบง่ายไม่มีปมเด่นหรือปมด้อยในการที่ต้องมาสอนพระพุทธศาสนา

๓) วิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์และระหว่างเพื่อนนักเรียน

มนุษย์มีใจเป็นใหญ่ หากครูมีใจรักการสอน รักและเข้าใจศิษย์ย่อมทำให้ครูและศิษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันความสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การที่ทั้งสองฝ่ายเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รับฟังการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทำงานร่วมกันได้ เรียนรู้และช่วยกันแก้ปัญหาได้ ทั้งครูและศิษย์ต่างมีเจตคติที่ดีต่อกันความสัมพันธ์ที่ดีจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าครูใช้วิธีเดินเข้าห้องเรียนให้นักเรียนอ่านหนังสือแล้วครูยืนอธิบายไปจนจบชั่วโมง ก้อออกจากห้องไป การสอนแบบนี้ไม่ต่างอะไรกับการสอนโดยใช้โทรทัศน์หรือเทปบันทึกเสียง เป็นการส่งความรู้ทางเดียวโดยไม่เกิดปฏิกริยาโต้ตอบนักเรียนน่าจะเกิดความรู้สึกลบอุน เมื่อครูเดินเข้าห้องเรียนด้วยสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสเริ่มต้นบทเรียนด้วยการทักทายนักเรียน คุยกันถึงเหตุการณ์ ข่าวหรือเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับบทเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เล่า ได้บอก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ทุกข์ร้อนหรือตื่นเต้นดีใจ ครูแสดงความสนใจ รับฟังและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ผลัดเปลี่ยนกันพูดในเวลาและวาระต่างๆ กัน การปฏิบัติดังกล่าวนี้ย่อมทำให้ครูรู้จักศิษย์และศิษย์ก็เกิดความไว้วางใจครู มีความมั่นใจว่าครูเป็นมิตร ความสัมพันธ์ที่ดีได้เริ่มต้นขึ้นแล้วการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการหลากหลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ครูใช้สื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่นักเรียนได้สนทนา ถกเถียงขัดแย้งกันอย่างมีเหตุผลย่อมทำให้นักเรียนต่างได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ครูคอยจัดแนวทางให้นักเรียนได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันช่วยกันแก้ปัญหา ความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่เพื่อนจึงเกิดขึ้นนักเรียนไม่ใช่หุ่นที่นั่งเรียนแถวนิ่งๆ อยู่อีกต่อไป แต่เป็นมนุษย์ที่เคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา

๔) วิธีการเสนอสิ่งเร้าและจุดใจ

นักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาว่าเป็นเรื่องของอุดมคติสูงส่ง ไกลตัว บางครั้งเป็นเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ เรื่องของอดีตอันยาวนาน เรื่องของกฎเกณฑ์ที่คอยควบคุมมิให้ทำสิ่งใดได้ดังใจตน ดังนั้น การที่จะสร้างศรัทธาให้นักเรียนเกิดความรู้สึกระหนักใจในความสำคัญของการนับถือศาสนาจึงต้องใช้สื่อสิ่งเร้าเชื่อมโยงให้เห็นว่าพระพุทธพระธรรม พระสงฆ์ มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของเขา และช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริงนักเรียนแต่ละคนมีวิถีชีวิต มีภูมิหลัง มีความสามารถความสนใจที่แตกต่างกันครอบครัวของนักเรียนมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันนักเรียนจึงมีความรู้สึกรักนึกคิดและวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันด้วย^{๔๘}

๕) วิธีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

บรรยากาศของการเรียน เป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ทำให้การเรียนซ้ำซากจำเจ ดังนั้น การจัดชั้นเรียน การจัดที่นั่งเรียน การจัดป้ายนิเทศและสื่อการเรียนต่างๆ ให้มีลักษณะ

^{๔๘}กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘๒-๑๘๔.

หลากหลาย จึงช่วยให้การเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาการที่ทันสมัย น่าค้นคว้าแสวงหาคำตอบ เกิดการเรียนรู้ที่ดีต่อไป การเปลี่ยนบรรยากาศอาจทำได้ ดังต่อไปนี้

(๑) จัดโต๊ะเรียนใหม่ แทนที่จะนั่งเรียนแถว ก็เปลี่ยนเป็นนั่งรูป U บ้างจัดทำเป็นครึ่งวงกลมบ้าง หรืออาจถอยโต๊ะร่นไปชิดผนังหลักห้อง แล้วเหลือที่ว่างไว้ครึ่งห้อง เพื่อให้ครูและนักเรียนได้นั่งและฝึกหัด

(๒) ถ้าโรงเรียนมีห้องประชุม ห้องจริยศึกษา ครูอาจพานักไปเรียนยังห้องที่ว่างนั้น เพื่อความสะดวกในการใช้สื่อและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การเรียนการสอนที่ต้องการให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการเรียน

(๓) ถ้าสถานที่อำนวย ครูอาจเปลี่ยนบรรยากาศโดยพานักเรียนไปนั่งเรียนที่สนามใต้ร่มไม้ท่ามกลางธรรมชาติที่ความสงบเพียงพอ

(๔) ถ้าโรงเรียนอยู่ใกล้วัดและมีโบสถ์วิหารที่กว้างขวางพอ ครูควรนำนักเรียนไปเรียนที่โบสถ์ วิหาร หรือศาลาการเปรียญเป็นบางครั้ง เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นแหล่งวิทยาการที่ดีในการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ผู้กล่าวว่า บรรยากาศในการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ควรมีลักษณะแจ่มใส ร่าเริง แต่ไม่ถึงกับต้องเล่นเกม ร้องเพลงหรือกระโดดโลดเต้น เพราะนักเรียนเริ่มเข้าวัยรุ่นแล้วควรฝึกให้รู้จักสงบและคิดไตร่ตรองอย่างผู้ใหญ่

พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีสอนคน ๓ วิธีด้วยกัน ท่านเรียกแต่ละวิธีว่า “ปาฏิหาริย์” แปลว่า สิ่งน่าอัศจรรย์ หมายความว่า มีผลสำเร็จอย่างน่าอัศจรรย์ เพราะสามารถทำให้คนเกิดความรู้ถึงขั้นวิษุญาณได้ และมีการเปลี่ยนแปลงไปได้ถึงขั้นเป็นพระอริยบุคคล วิธีสอนทั้ง ๓ นั้น คือ^{๔๙}

๑. อิทธิปาฏิหาริย์ การสอนด้วยการใช้ความสามารถพิเศษ เพื่อปราบคนร้าย ๆ ที่ไม่ยอมรับคำสอนง่าย ๆ ให้สิ้นพยศ

๒. อาเทศนาปาฏิหาริย์ การสอนโดยวิธีตกทายใจ วิธีนี้พระองค์ทรงใช้กับบุคคลประเภท อุคฆัตถัญญ และวิปจิตัญญ

๓. อนุสาสนีปาฏิหาริย์ การสอนด้วยการบรรยายองค์เดียว หรือการบรรยายแบบโต้ตอบสนทนา พระองค์ทรงใช้วิธีนี้กับคนประเภทเนยยะ

เรื่องปาฏิหาริย์ ๓ นี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสอนคนอย่างแน่อน เพราะพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “พรหมจรรย์ใด ถ้าศาสดาเป็นเถระ รู้ราตรีนาน บวชนาน ล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับ แต่ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสาวกของศาสดานั้น...ไม่เป็นเถระ...ไม่เป็นผู้เชี่ยวชาญ...ไม่สามารถเพื่อจะกล่าวพระสัทธรรมได้โดยชอบ ไม่สามารถเพื่อแสดงธรรมให้มีปาฏิหาริย์ข่มขี่ปราบพาที่เกิดขึ้นแล้วได้ด้วยดี โดยชอบธรรม พรหมจรรย์นั้น ย่อมไม่ครบถ้วน บริสุทธิบริบูรณ์”^{๕๐}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการว่า วิธีนี้เป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใดๆ โดยเฉพาะฐานของความคิดในระบบการดำเนินชีวิตที่ดี คนเราจะมีมีความสุขอย่างแท้จริง ก็ต้องดำเนินชีวิตให้ถูกต้องทั้งต่อตนเองและสภาพแวดล้อมทั้งทาง

^{๔๙}ดูรายละเอียดใน ที.สี. (ไทย) ๙/๔๘๓-๔๘๖/๒๑๔-๒๑๖.

^{๕๐}ดูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๒-๑๗๔/๑๓๑-๑๓๕.

สังคมและธรรมชาติ ขั้นตอนการสอนโดยวิธีการสอนแบบโยนิโสมนสิการ และวิธีคิดตามหลักพุทธธรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมว่า สติการสอนหรือพุทธสติการสอนหรือเทศนาวิธี คือ การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง แม้ที่เป็นเพียงธรรมิกถา หรือการสนทนาทั่วไปซึ่งมิใช่คราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษก็จะดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดี โดยมีองค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะ ๔ ประการ คือ

๑. สันติสนทนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไรก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้งเห็นจริงเห็นจัง ดังจูงมือไปดูให้เห็นกับตา

๒. สมาทปนา ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติ หรือหัดทำก็แนะนำหรือบรรยายให้ชัดซึ่งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญจนใจยอมรับอยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ

๓. สมุตตเตชนา ระวังให้อาจอหาญแกล้งกล้า คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้นเกิดความอุตสาหะ มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จจงได้ สู้งานไม่หวั่นระย่อ ไม่กลัวเหนื่อยยาก

๔. สัมปหังสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงคือ บำรุงจิตให้เข้มแข็งเบิกบานโดยชี้ให้เห็นผลดี หรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ

สรุปได้ว่า ใน ๔ ข้อนี้ จำสั้น ๆ ว่า ชี้ให้ชัด ขวนให้ปฏิบัติ ระวังให้กล้า ปลุกให้ร่าเริง หรือแจ่มแจ้ง จูงใจ แกล้งกล้า ร่าเริง ก็ได้^{๕๑}

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่าวิธีการสอนแบบโยนิโสมนสิการ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนที่เป็นระบบและมีขั้นตอนที่สามารถกระทำได้จริง ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนได้

๖) กลวิธีและอุบายประกอบการสอนพระพุทธศาสนา มีดังต่อไปนี้

กลวิธีและอุบายประกอบการสอนในพระพุทธศาสนานั้น ได้นำเอาแบบอย่างการสอนมาจากพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงสอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่าย หรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยากหรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ทรงรู้เข้าใจสิ่งที่สอนอย่างถ่องแท้สมบูรณ์ ทรงสอนด้วยเมตตา มุ่งประโยชน์แก่ผู้รับคำสอนเป็นที่ตั้งไม่หวังผลตอบแทน ทรงทำได้จริงอย่างที่สอน เป็นตัวอย่างที่ดี ดังที่ได้แสดงดังต่อไปนี้

๖.๑. การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอน ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำได้แม่นยำ เห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีบรรยากาศยิ่งขึ้นเช่น เมื่อจะอธิบายให้เห็นว่า คนมีความปรารถนาดี อยากช่วยทำประโยชน์แต่หากขาดปัญญา อาจกลับทำลายประโยชน์เสียก็ได้ ก็เล่านิทานชาดก เรื่องลิงเฝ้าสวน หรือคนขายเหล้า เป็นต้น พระพุทธเจ้าทรงใช้อุทาหรณ์และนิทาน

^{๕๑}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒-๒๐.

ประกอบการสอนมากมายเพียงใดจะเห็นได้จากการที่ในคัมภีร์ต่างๆ มีการยกอุทาหรณ์ และนิทานปรากฏ อยู่ทั่วไปเฉพาะคัมภีร์ชาดกอย่างเดียวก็มีนิทานชาดกถึง ๕๔๗ เรื่อง

๖.๒. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยากปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้นโดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมเปรียบเทียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือแม้เปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม ก็ช่วยให้ความหนักแน่นเข้าการใช้อุปมานี้ น่าจะเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้มากที่สุดมากกว่ากลวิธีอื่นใด

๖.๓. การใช้อุปกรณ์การสอน ในสมัยพุทธกาล ย่อมไม่มีอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มีการจัดการศึกษาเป็นระบบขึ้นมาอย่างกว้างขวาง หากจะใช้อุปกรณ์บ้าง ก็คงต้องอาศัยวัตถุสิ่งของที่มีอยู่ในธรรมชาติ หรือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ผู้คนใช้กันอยู่อีกประการหนึ่ง คำสอนของพระพุทธเจ้าที่มีบันทึกไว้ก็เป็นคำสอนที่ตรัสแก่ผู้ใหญ่ และเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรม ทั้งสอนเคลื่อนที่ไปในดินแดนแคว้นต่าง ๆ อย่างอิสระชนิดที่ผู้สอนไม่มีทรัพย์สินสมบัติติดตัว ด้วยเหตุนี้ ความจำเป็นที่จะใช้อุปกรณ์จึงมีน้อยและโอกาสที่จะอาศัยอุปกรณ์ก็เป็นไปได้ยาก

นอกจากนั้น การใช้ข้ออุปมาต่างๆ ก็สะดวกกว่า และให้ความเข้าใจชัดเจนอยู่แล้ว แม้เมื่อใช้ของจริงเป็นอุปกรณ์ก็มักใช้ในแง่อุปมาอีกนั่นเอง จึงปรากฏว่าคำสอนในแง่อุปมาก็มีมากมาย แต่ไม่ค่อยปรากฏการใช้อุปกรณ์การสอน

อย่างไรก็ดีมีตัวอย่างการใช้พระพุทธเจ้าทรงใช้อุปกรณ์การสอนเหมือนกันโดยทรงใช้เครื่องมือซึ่งมีอยู่ในกรณีสอนผู้เรียนที่อายุน้อย ๆ ซึ่งเข้าใจจากวัตถุได้กว่านามธรรม

๖.๔. การทำเป็นตัวอย่าง วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู แต่มีพระพุทธเจ้าทรงกระทำนั้นเป็นไปในรูปทรงเป็นผู้นำที่ดี การสอนโดยทำเป็นตัวอย่างก็คือ พระจริยาวัตรอันดีงามที่เป็นอยู่โดยปกตินั่นเอง

๖.๕. การเล่นเกม เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ การเล่นเกมและเล่นคำ เป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมปฏิภาณข้อนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่มีความรอบรู้ไปทุกด้านเมื่อผู้ใดทูลถามมาเป็นคำร้อยกรองพระองค์ก็ทรงตอบเป็นคำร้อยกรองไปทันที ทำนองกลอนสด บางทีเขาทูลถามหรือกล่าวข้อความโดยใช้คำที่มีความหมายไปในทางไม่ดีงามพระองค์ก็ตรัสตอบไปด้วยคำพูดเดียวกันนั่นเอง แต่เป็นคำพูดในความหมายที่ต่างออกไปเป็นฝ่ายดีงาม คำสนทนาโต้ตอบแบบนี้มีอรรถรสอยู่แต่ในภาษาเดิม แผลออกสู่ภาษาอื่นย่อมเสียอรรถรสเสียความหมาย ยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ เช่นในภาษาไทยว่า “ปากกาหัก” อาจใช้ในความหมายต่างกันได้ในภาษาไทย แต่เมื่อแปลเป็นภาษาอื่น ย่อมเสียอรรถรส

บางครั้งผู้มาเฝ้าบริภาษพระองค์ ด้วยคำพูดต่าง ๆ ที่รุนแรงยิ่งพระองค์ทรงยอมรับคำบริภาษนั้นทั้งหมดแล้วทรงแปลความหมายอธิบายเสียใหม่ให้เป็นเรื่องที่ดีงาม เช่น กรณีของเวรัญชพราหมณ์ และสีหเสนาบดีผู้รับเป็นศิษย์ของนิครนถ์นาฏบุตร เป็นต้น

แม้ในด้านการสอนหลักธรรมทั่วไป พระองค์ก็ทรงรับเอาคำศัพท์ที่มีใช้อยู่แต่เดิม ในลัทธิศาสนาเก่ามาใช้ แต่ทรงกำหนดความหมายให้ใหม่ ซึ่งเป็นวิธีการช่วยให้ผู้ฟัง ผู้เรียนหันมาสนใจ

และกำหนดคำสอนได้ง่าย เพียงแต่มาทำความเข้าใจเสียใหม่เท่านั้น และเป็นการช่วยให้มีการพิจารณาเปรียบเทียบไปในตัวด้วยว่าอย่างไรถูก อย่างไม่เห็นผิดอย่างไรจึงเห็นได้ว่าคำว่า พรหม พรหมณ์ อริยะ ยัญ ตบะ ไพบูลย์ เป็นต้น ซึ่งเป็นคำในลัทธิศาสนาเดิม ก็มีใช้ในพระพุทธศาสนา ด้วยทั้งสิ้น แต่มีความหมายต่างออกไปเป็นอย่างใหม่

๖.๖. อุบายเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล การเลือกคน เป็นอุบายสำคัญในการเผยแผ่พระศาสนา ในการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้า เริ่มแต่ระยะแรกประดิษฐานพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงดำเนิน พุทธกิจด้วยพระพุทโธบายอย่าง ที่เรียกว่าการวางแผนที่ได้ผลถึง ทรงพิจารณาว่าเมื่อจะเข้าไปประกาศพระศาสนาในถิ่นใดถิ่นหนึ่ง ควรไปโปรดใครก่อน

๖.๗. การรู้จักจังหวะและโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์ เมื่อยังไม่ถึงจังหวะ ไม่เป็นโอกาส เช่น ผู้เรียนยังไม่พร้อม ยังไม่เกิดปริปากะแห่งญาณหรืออินทรีย์ ก็ต้องมีความอดทนไม่ชิงหักหาญหรือตั้งต้นทำ แต่ก็ต้องตั้งตัวอยู่เสมอเมื่อถึงจังหวะหรือเป็นโอกาส ก็ต้องมีความฉับไวที่จะจับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ไม่ปล่อยให้ผ่านเลยไปเสียเปล่า แม้ในการเผยแผ่ศาสนาแก่คนส่วนใหญ่ พระพุทธเจ้าก็ทรงปฏิบัติตามจังหวะและโอกาสด้วย เช่น ในระยะแรกประกาศพระศาสนา ณ วันมาฆปุณณมี หลังตรัสรู้ ๑ ปี เมื่อประทับอยู่ ณ เวฬุวันพระสงฆ์สาวกมาชุมนุมพร้อมกัน ณ ที่นั้นและเป็นโอกาสเหมาะพระพุทธเจ้าก็ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์สำหรับเป็นหลักยึดถือร่วมกันของพระสงฆ์ก่อนที่จะแยกย้ายกันไปบำเพ็ญศาสนกิจ

๖.๘. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอน ๆ อย่างไม่มีอัตรา ตัดต้นหา มานะ ทิฎฐิ เสียให้เหลือน้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ สุดแต่จะใช้กลวิธีใดให้การสอนได้ผลดีที่สุด ก็จะทำในทางนั้นไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติ ไม่กลัวจะถูกรู้สีกว่าแพ้ บางคราวเมื่อสมควรยอมก็ต้องยอมให้ผู้เรียนรู้สึกตัวว่าเขาเก่ง บางคราวสมควรข่มก็ข่ม บางคราวสมควรโอนอ่อนผ่อนตาม ก็ยอมตามสมควรขัดก็ขัด สมควรคล้อยก็คล้อย สมควรปลอบก็ปลอบ

๖.๙. การลงโทษและการให้รางวัล มีคำสรรเสริญพระพุทธคุณที่ยกมาแสดงข้างต้นแล้วว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย น้าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคทรงแนะนำบริษัท อย่างดีเช่นนี้ โดยไม่ต้องใช้อาชาญา โดยไม่ต้องใช้ศัสตราเลย”^{๕๒} ซึ่งแสดงว่าการใช้อำนาจลงโทษไม่ใช่วิธีการฝึกคนของพระพุทธเจ้า แม้ในการแสดงธรรมตามปกติพระองค์ทรงแสดงไปตามเนื้อหาพระธรรม ไม่กระทบกระทั่งใคร อย่างที่ว่า “ก็ทรงแสดงธรรมในบริษัท ไม่ทรงยกย่องบริษัท ไม่ทรงรุกรานบริษัท โดยที่แท้ ทรงชี้แจงให้เห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแก่งกล้า ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมมี กถา” “ภิกษุพึงรู้จักการยกย่อง และการตำหนิ ครั้นรู้แล้วไม่พึงยกย่อง ไม่พึงตำหนิ พึงแสดงธรรมเท่านั้น”

ข้อนี้ ติความไปได้ถึงว่า ไม่ใช้วิธีลงโทษและให้รางวัล แม้ว่าพระพุทธเจ้า จะทรงใช้การชมยกย่องบ้าง ก็เป็นไปในรูปการยอมรับคุณงามความดีของผู้นั้น กล่าวชมโดยธรรมให้เขามั่นใจในการทำความดีของตน แต่ไม่ให้เกิดเป็นการเปรียบเทียบข่มคนอื่นลง บางทีทรงชมเพื่อให้ถือเป็นตัวอย่าง หรือเพื่อแก้ความเข้าใจผิดให้ตั้งทัศนคติที่ถูก เช่น ทรงชมพระนันทกะชมพระสุชาตะ ชมพระลูกภิกษุภิกษุณี ชมพระวิสาขปัญจาละบุตร และทรงตำหนิเตือนพระนันทะ เป็นต้น

^{๕๒}ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๗๐/๔๕๕.

๖.๑๐. กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างคราว ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณ คือ ความสามารถในการประยุกต์หลักวิธีการ และกลวิธีต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้งเฉพาะคราวไป อย่างไรก็ตาม การได้เห็นตัวอย่างการแก้ปัญหาเช่นนี้ อาจช่วยให้เกิดความเข้าใจในแนวทางที่จะนำไปใช้ปฏิบัติได้บ้าง

๗) แนวการสอนพุทธวิธี มีดังต่อไปนี้

แนวการสอนพุทธวิธีนั้น เป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัททั้ง ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือบุคคลทั่วไปทั้งเทวดาหรือมนุษย์ ตามพระนามที่ได้รับยกย่องว่า สตถา เทวมนุสสาน ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์ทรงสอนตามระดับขั้นความรู้ของพุทธบริษัททั้งหลายให้ได้เข้าถึงธรรม ได้บรรลุธรรมตามขั้นต่างๆ ดังนี้

๗.๑. วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย หมายถึง วิธีสอนโดยการบรรยายเนื้อหาเปรียบเทียบกับคนสัตว์หรือสิ่งของเพื่อให้นักเรียนเข้าใจและมองเห็นภาพ เกิดมโนทัศน์ง่าย ชัดเจนและสมจริง ใช้วิธีการบรรยายอธิบายเนื้อหาที่เป็นนามธรรมหรือเรื่องที่เข้าใจยากเปรียบเทียบกับสิ่งที่นักเรียนจะเข้าใจและมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ ในการเปรียบเทียบอุปมา อุปไมยจะต้องเลือกตัวอย่างสิ่งของที่นำมาเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย ที่ชัดเจนและตรงกับเนื้อหา ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอนเรื่องนั้นๆ มากที่สุด

๗.๒. วิธีสอนแบบปจฉาวิสัชนา วิธีการสอนแบบปจฉาวิสัชนา หมายถึง วิธีสอนที่ใช้การถาม-ตอบ ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน โดยผู้สอนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบ หรือนักเรียนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบเพราะในการถาม-ตอบนี้ผู้สอนจะไม่ตอบคำถามเอง แต่จะกระตุ้นเร้าหรือส่งเสริมให้นักเรียนช่วยกันตอบ เป็นวิธีทำให้นักเรียนเกิดปัญญาขึ้นในตนเอง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

๗.๓. วิธีสอนแบบธรรมสากัจฉา การสอนแบบธรรมสากัจฉา หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของการปฏิบัติศีล หรือการขาดหลักธรรม ให้นักเรียนสนทนากันจนได้ข้อสรุปความรู้ทางธรรมโดยมีลักษณะการสนทนา ดังนี้^{๕๓}

- ๑) อภิปรายตามหัวข้อธรรมในหมู่ นักเรียน จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้
 - ๒) ชักถามกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครูผู้สอน โดยนักเรียนเป็นฝ่ายถาม หรือเป็นฝ่ายตอบสลับกัน หรือนักเรียนและครูผู้สอนผลัดกันถาม-ตอบ จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้
 - ๓) ตั้งตัวแทนขึ้นชักถามกันระหว่างนักเรียนสองฝ่ายจนสรุปหลักธรรมได้
- วิธีสอนแบบนี้เหมาะกับนักเรียนที่มีพื้นฐานความรู้ในเนื้อหาพอสมควรและต้องการที่จะหาความกระจ่างในเนื้อหาเพิ่มขึ้น วิธีการนี้ใช้ได้กับนักเรียนจำนวนน้อย และมีความสามารถในการใช้ภาษา การชักถาม โต้ตอบ แสดงความคิดเห็น อภิปราย อธิบายได้ดีพอสมควร

^{๕๓}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีสอนของพระพุทธเจ้า**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๕๕), หน้า ๓๕ – ๕๐.

๗.๔. วิธีสอนแบบอริยสัจ ๔ การสอนแบบอริยสัจเป็นทางแก้ปัญหาตามพุทธวิธี เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ โดยผู้เรียนพยายามค้นคิดการแก้ปัญหาต่างๆ โดยใช้ลำดับขั้นตอนทั้ง ๔ ขั้นของอริยสัจ เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาด่วนตนเอง วิธีสอนแบบอริยสัจ ๔ มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑) ขั้นกำหนดปัญหา หรือขั้นทุกข์ ครูช่วยนักเรียนให้ได้ศึกษาพิจารณาดูปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง ด้วยความรอบคอบ และพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหา ซึ่งนักเรียนจะต้องคิดแก้ไขให้ได้

๒) ขั้นตั้งสมมุติฐาน หรือขั้นสมุทัย

ก. ครูช่วยนักเรียนให้ได้พิจารณาตัวเองว่าสาเหตุการปัญหาที่ยกขึ้นมากล่าวในขั้นที่ ๑ นั้นมีอะไรบ้าง

ข. ครูช่วยนักเรียนให้เกิดความเข้าใจว่า ในการแก้ปัญหาใด ๆ นั้นจะต้องกำจัดหรือดับที่ต้นตอ หรือแก้ปัญหาลำต้น

ค. ครูช่วยนักเรียนให้คิดว่าการแก้ที่สาเหตุนั้น อาจจะกระทำอะไรได้บ้าง คือให้กำหนดสิ่งที่กระทำเป็นข้อๆ ไป

๓) ขั้นการทดลองและเก็บข้อมูล หรือขั้นนิโรธ

ก. ขั้นทำให้แจ้ง ครูต้องสอนให้นักเรียนได้กระทำหรือทำการทดลองด้วยตนเองตามหัวข้อต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ในขั้นที่ ๒ ข้อ ค.

ข. เมื่อทดลองได้ผลประการใด ต้องบันทึกผลการทดลองแต่ละอย่าง หรือที่เรียกว่าข้อมูลไว้เพื่อพิจารณาในขั้นต่อไป

๔) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล หรือขั้นมรรค

ก. จากการทดลองกระทำด้วยตนเองหลาย ๆ อย่างนั้น ย่อมจะได้ผลออกมาให้เห็นชัด ผลบางประการชี้ให้เห็นว่า แก้ปัญหาได้บ้าง แต่ไม่ค่อยชัดเจนนัก ผลที่ถูกต้องชี้ให้เห็นว่า แก้ปัญหาได้แน่นอนแล้ว และได้บรรลุจุดหมายแล้ว ได้แนวทางหรือข้อปฏิบัติที่เราต้องการแล้วเหล่านี้หมายความว่า จะต้องวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้นับที่ไว้ในขั้นที่ ๓ ข้อ ข. นั้น จนแจ่มแจ้งว่าทำอย่างไรจึงจะแก้ปัญหาก็กำหนดในขั้นที่ ๑ ได้สำเร็จ

ข. จากการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ จะทำให้เห็นว่าสิ่งใดแก้ปัญหาก็จริง ต่อไปก็สรุปการกระทำที่ได้ผลนั้นไว้เป็นข้อ ๆ หรือเป็นระบบ หรือเป็นแนวทางปฏิบัติและให้ลงมือกระทำหรือปฏิบัติอย่างเต็มที่ตามแนวทางนั้นโดยทั่วกัน

๗.๕. วิธีสอนแบบสืบสวน สอบสวนตามแนวพุทธศาสตร์ ระบบการเรียนการสอนแบบสืบสวน สอบสวน มีแนวคิดว่าการสืบสวน สอบสวนเป็นกระบวนการหาความจริงและวิธีการแก้ปัญหาด้วยการตั้งคำถามในแนวกระบวนการวิทยาศาสตร์ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน ดังนี้^{๕๔}

๑) การเห็นปัญหา และการวิเคราะห์ปัญหา

๒) การเสนอเหตุแห่งปัญหาในรูปของการตั้งสมมุติฐาน

^{๕๔}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖-๗๘.

- ๓) การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๔) การทดสอบสมมติฐานด้วยข้อมูล
- ๕) การสรุปผล

๗.๖. วิธีสอนแบบไตรสิกขา การสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติสิ่งที่เรียนจริงๆ แล้วพิจารณาผลการปฏิบัตินั้นให้เห็นประโยชน์ คุณโทษ ตามความเป็นจริงด้วยตนเอง แล้วนำความรู้ที่ได้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติอย่างจริงจัง วิธีการสอนแบบไตรสิกขาเป็นวิธีการสอนที่ประกอบด้วย ขั้นตอนในการศึกษา ๓ ขั้น ดังนี้^{๕๕}

๑) ขั้นศีล (ศีลสิกขา) คือ การควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ทั้งทางกายและวาจาให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ พร้อมทั้งจะเรียน

๒) ขั้นสมาธิ (จิตตสิกขา) คือ การฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติ ให้นักเรียนรวมจิตใจความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว นักเรียนตัดสิ่งรบกวนอื่น ๆ ออกจากความคิดและจิตใจ

๓) ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา) คือ ขั้นนักเรียนใช้สมาธิ ความมีจิตใจแน่วแน่นำความเข้าใจในปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข พิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้งเข้าใจและแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาญาณขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง

๗.๗. วิธีสอนแบบเบญจขั้น การสอนแบบเบญจขั้น ใช้หลักการยึดมั่น ถือมั่นในขั้น ๕ อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ซึ่งมี ๕ ขั้นตอนคือ^{๕๖}

๑) ขั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป) โดยครูกำหนดสิ่งเร้าเป็นสิ่งที่สัมผัสรับรู้ แล้วเกิดอารมณ์ความรู้สึก เป็นสถานการณ์หลาย ๆ สถานการณ์

๒) ขั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา) ครูควบคุมการสัมผัสให้นักเรียนได้สัมผัสโดยอายตนะทั้ง ๖ ให้ถูกช่องทางการรับรู้อย่างแท้จริง และใช้คำถามการเรียนการสอนทางรับรู้

๓) ขั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้ (ขั้นสัญญา) ครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนคิดแยกแยะ ว่ามีอะไรเกิดขึ้น ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร ใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนสรุปความรู้ที่ขั้นต้นที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

๔) ขั้นตัดสินความดีงาม (ขั้นสังขาร) เป็นขั้นที่นักเรียนวิจารณ์ความผิด ความถูก ความดีงาม ความชั่วร้าย ความเหมาะสม ควรประพฤติ และไม่ควรประพฤติ

๕) ขั้นก่อเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาณ) เป็นขั้นใช้คำถามเพื่อโน้มนำความดีหรือความรู้ที่อันชอบธรรมเข้ามาไว้ในใจของตน เป็นคำถามให้นักเรียนตอบโดยคำนึงถึงตัวเองเป็นที่ตั้ง

^{๕๕}แสง จันทร์งาม, **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๕๖.

^{๕๖}นาวินิตย์ ใจมั่น, **พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาผู้เรียน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๕.

๗.๘. วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ การนำหลักการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้นส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีลำดับขั้นตอน ส่งผลดีต่อผลการเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะแนวคิดแบบคุณ – โทษ และทางออก ซึ่งเน้นกระบวนการวิเคราะห์ ซึ่งเป็นขั้นหนึ่งของการพัฒนาองค์ความรู้ที่ทำให้นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นด้วย วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ

๑) ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อวิธีการเรียน และบทเรียน

๑.๑ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม

๑.๒ บุคลิกภาพของครู และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน

๑.๓ การเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ

๒) ขั้นสอน มีขั้นตอนดังนี้

๒.๑ เสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียนหรือเสนอหัวข้อเรื่องประเด็น

สำคัญ

กล่าวโดยสรุป วิธีสอนแบบไตรสิกขา มีความเชื่อว่า คนจะมีปัญญาเกิดจากการฝึกกำลังใจให้แน่วแน่ มีสมาธิ การที่จะมีสมาธิแน่วแน่ก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติ อยู่ในระเบียบวินัยอันได้แก่ การมีศีล เมื่อทางกายควบคุมสติได้ จิตใจก็สงบ ช่วยให้อำนาจความคิดคมกล้าเกิดปัญญารู้แจ้ง

๒.๒ ครูแนะแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล

๒.๓ นักเรียนฝึกการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ โดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทักษะทางวิทยาศาสตร์และทักษะทางสังคม

๒.๔ จัดกิจกรรมที่เร้าให้เกิดการคิดวิธีต่าง ๆ และยกตัวอย่างวิธีคิด ๔ อย่าง คือ

๑) คิดสืบค้นต้นเค้า

๒) คิดสืบสาวตลอดสาย

๓) คิดสืบค้นต้นปลาย

๔) คิดโยงสายสัมพันธ์

๒.๕ ฝึกการสรุปประเด็นของข้อมูล ความรู้ และเปรียบเทียบ ประเมินค่าโดยวิธีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา

๒.๖ ดำเนินการเลือกและตัดสินใจ

๒.๗ กิจกรรมฝึกปฏิบัติ เพื่อพิสูจน์ผลการเลือกและการตัดสินใจให้ประจักษ์จริง

๓) ขั้นสรุป

๓.๑ ครูและนักเรียนสังเกตวิธีการปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขให้ปฏิบัติ

ถูกต้อง

๓.๒ อภิปรายและสอบถามข้อสงสัย

๓.๓ สรุปบทเรียน

๓.๔ วัดและประเมินผล

กล่าวโดยสรุป การสอนโดยการสร้างศรัทธานั้น ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม จูงใจ และวิธีการสอนให้นักเรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ และได้ฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยกคานำไปสู่การปฏิบัติ ปฏิบัติจนประจักษ์จริง มุ่งเน้นให้ครูเป็นกัลยาณมิตรของนักเรียนครูและนักเรียนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน นักเรียนได้มีโอกาสคิด แสดงออก ปฏิบัติอย่างถูกวิธีจนสามารถใช้ปัญญาแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

๗.๙. วิธีสอนตามหลักพุทธ พุทธแปลตามหลัก หมายถึง การได้สติมาก เป็นวิธีการเรียนรู้จากคำบอกเล่า เป็นการฝึกหัด ฟัง พูด อ่าน เขียน เพื่อให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ กระบวนการเรียนการสอนตามหลักพุทธสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้จริง ทั้งยังสามารถสร้างศรัทธาต่อวิชาที่เรียน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมได้ผลดีด้วยกระบวนการเรียนการสอนกระบวนการเรียนการสอนตามหลักพุทธ มี ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑) การสร้างศรัทธา

๑.๑ การจัดบรรยากาศของชั้นเรียนให้เหมาะสม

๑.๒ บุคลิกภาพของครูและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน

๑.๓ การเสนอสิ่งเร้าและสร้างแรงจูงใจใฝ่รู้

๒) การฝึกทักษะภาษาตามหลักการพุทธ

๒.๑ การฝึกหัดฟัง พูด อ่าน เขียน

๒.๒ การฝึกปรือ เพื่อจับประเด็นสาระและจดจำ

๒.๓ การฝึกฝน ฝึกการใช้ภาษาให้แคล่วคล่องจัดเจน

๒.๔ การฝึกคิดพิจารณาจนเข้าใจแจ่มแจ้ง

๒.๕ การฝึกสรุปรวมสาระความรู้เป็นหลักการด้วยความเข้าใจแจ่มแจ้ง และนำไปใช้ได้จริง (ขั้นการสอนที่ ๒.๔ และ ๒.๕ ผสมกลมกลืนกันมาก ตั้งแต่ขั้น ๒.๔ เน้นการฝึกคิดส่วนขั้นที่ ๒.๕ เน้นการสรุปและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน)

๓) การมองตนและการประเมินของกัลยาณมิตร

๓.๑ การวัดและประเมินตนเอง

๓.๒ การวัดและประเมินโดยเพื่อนนักเรียน

๓.๓ การวัดและประเมินโดยครูผู้สอน

๓.๔ การซ่อมเสริมและช่วยเหลือกันฉันกัลยาณมิตร

กล่าวสรุป การสอนตามหลักพุทธ เน้นการสร้างศรัทธาที่ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เน้นการฝึกหัด ฝึกปรือ และฝึกฝน เน้นการฝึกคิดอย่างถูกต้องแยกคานำ และเน้นการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน^{๕๗}

วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า มีวิธีดังต่อไปนี้

๑. แบบสากัจฉาหรือสนทนา

วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใด ๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรม ในการสนทนา

^{๕๗} สุมน อมรวิวัฒน์, การประยุกต์พุทธวิธีสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๔.

พระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด แม้ในหมู่พระสาวก พระองค์ก็ทรงใช้วิธีนี้ไม่น้อย และทรงส่งเสริมให้สาวกสนทนาธรรมกันอย่างเป็นมงคลสูตรว่า “กาเลน ธัมมสากัจฉา เอตัมมังคลมุตตมัม” การสนทนาธรรมตามกาล เป็นมงคลอันอุดม” ดังนี้

๒. แบบบรรยาย

วิธีสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวันซึ่งมีประชาชน หรือพระสงฆ์จำนวนมากและส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความเข้าใจเพิ่มเติม และหาความสงบสุขทางจิตใจนับได้ว่าคนประเภทและระดับใกล้เคียงกันพอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้าง ๆ ได้ ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีสอนแบบนี้ที่พบในคัมภีร์บอกว่า ทุกคนที่ฟังพระองค์แสดงธรรมอยู่ในที่ประชมนั้นแต่ละคนรู้สึกว่พระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับ ตัวเองโดยเฉพาะซึ่งนับว่าเป็นความสามารถอัศจรรย์อีกอย่างของพระพุทธเจ้า

๓. แบบตอบปัญหา

ผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่ความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่าง ๆ แล้วโดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนาหรือเทียบเคียงคำสอนในลัทธิตนบ้างก็ถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อชมปราบให้จน หรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบพระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น ๔ อย่าง คือ^{๕๘}

๑) เอกังสพยากรณีปัญหา ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมา ตายตัว พระอรรถกถาจารย์ ยกตัวอย่าง เช่น ถามว่า “จักขุ เป็นอนิจจังหรือ” ฟังตอบตรงไปได้ทีเดียวว่า “ถูกแล้ว”

๒) ปฏิปุจฉาพยากรณีปัญหา ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ท่านยกตัวอย่างเช่นเขาถามว่า “โสตะก็เหมือนจักขุหรือ” ฟังย้อนถามก่อนว่า “ที่ถามนั้นหมายถึงในแง่ใด” ถ้าเขาว่า “ในแง่เป็นเครื่องมองเห็น” ฟังตอบว่า “ไม่เหมือน” ถ้าเขาว่า “ในแง่เป็นอนิจจัง” จึงตอบรับว่า “เหมือน”

๓) วิทักขพยากรณีปัญหา ปัญหาที่จะต้องแยกความตอบ เช่น เมื่อเขาถามว่า “สิ่งที่เป็นอนิจจัง ได้แก่ จักขุใช่ไหม?” ฟังแยกความออกตอบว่า ไม่เฉพาะจักขุเท่านั้น ถึงโสตะ ฆาณะ ฯลฯ ก็เป็นอนิจจัง” หรือปัญหาว่า “ พระตถาคตตรัสว่าซึ่งไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของคนอื่นไหม?” ก็ต้องแยกตอบตามหลักการตรัสว่า ๖ หรือปัญหาว่าพระพุทธเจ้าทางติเตียนตบะทั้งหมดจริงหรือ ก็ต้องแยกตอบว่าชนิดใดติเตียนชนิดใดไม่ติเตียน ดังนี้ เป็นต้น

๔) ฐปณียปัญหา ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสีย ได้แก่ ปัญหาที่ถามนอกเรื่อง ไร้ประโยชน์ อันจักเป็นเหตุให้เขว ยึดเยื้อ สิ้นเปลืองเวลาเปล่า ฟังยับยั้งเสียแล้วชักนำผู้ถามกลับเข้าสู่แนวเรื่องที่ประสงค์ต่อไปท่านยกตัวอย่าง เมื่อถามว่า “ชีวะอันใดสรีระก็อันนั้นหรือ?” อย่างนี้เป็นคำถามประเภทแก้งความจริง ซึ่งถึงอธิบายอย่างไรผู้ถามก็ไม่อาจเข้าใจ เพราะไม่อยู่ในฐานะที่เขาจะเข้าใจได้ พิสูจน์ไม่ได้ทั้งไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่เขาด้วย

^{๕๘}ดูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๙๑.

นอกจากนี้ ท่านยังสอนให้คำนึงถึงเหตุแห่งการถามปัญหาด้วยในเรื่องนี้พระอุบาลี เคยแสดงเหตุแห่งการถามปัญหา ไว้ว่า

บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมถามปัญหากะผู้อื่น ด้วยเหตุ ๕ อย่าง คือ^{๕๙}

- ๑) บางคน ย่อมถามปัญหาเพราะความงี่เงา เพราะความไม่เข้าใจ
- ๒) บางคน มีความปรารถนาเลวทราม เกิดความอยากได้จึงถามปัญหา
- ๓) บางคน ย่อมถามปัญหา ด้วยต้องการอวดเด่นชมเชย
- ๔) บางคน ย่อมถามปัญหา ด้วยประสงค์จะรู้
- ๕) บางคน ย่อมถามปัญหามีความดำริว่า เมื่อเราถามแล้ว เขาตอบได้ถูกต้องก็เป็นการดี แต่ถ้าเราถามแล้ว เขาตอบไม่ถูกต้อง เราจะได้ช่วยแก้ไขให้เขาโดยถูกต้อง

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ

เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรกพระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือโพนทนา ตีเตียนกันอยู่ มีผู้นำความมาราบทุลพระพุทเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิดเมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้วก็จะทรงดำนิชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤตินี้ไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น จากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่าจะทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบแล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้น ๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ ในท่ามกลางสงฆ์และโดยความรับทราบร่วมกันของสงฆ์

ในการสอนแบบนี้ พึงสังเกตว่าพระพุทเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทโดยความเห็นชอบของสงฆ์ซึ่งบาลีใช้คำว่า “สงฆสมุจฺจตฺตย” แปลว่า “เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์” ท่านอธิบายความหมายว่า ทรงบัญญัติโดยชี้แจงให้เห็นแล้วว่า ถ้าไม่รับจะเกิดผลเสียอย่างไร เมื่อรับจะมีผลดีอย่างไรจนสงฆ์รับคำของพระองค์ว่าดีแล้ว ไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ

สรุปได้ว่า บทบาทของครูพระสอนศีลธรรม จะต้องจัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะ มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน การวัดและการประเมินผลนั้นสามารถให้นักเรียนนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านการปฏิบัติ นั้นมีความเหมาะสม ครูพระสอนศีลธรรมมีบทบาทการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ครูพระได้มีการนำเอากระบวนการประมวลผลตามหลักสูตรไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา มาใช้ประเมินนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะตั้งใจที่จะเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ทั้งกาย วาจา และใจ ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปบทบาทของพระสอนศีลธรรม โดยศึกษาใน ๕ ด้าน คือ

๑. ด้านเตรียมการสอน
๒. ด้านการดำเนินการสอน
๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน

^{๕๙}ดูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๙๑.

๔. ด้านสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

๕. ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน^{๖๐}

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในประเทศ

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยนั้นได้มีนักศึกษา และนักวิชาการหลายท่านได้วิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนภายในประเทศ ไว้ดังนี้

พระครูธรรมธาสายันท์ จิตปัญโญ (คงวัฒนะ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ และเมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุดในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๔ ส่วนด้านความสามารถในการสอน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ สำหรับนักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา อยู่ในระดับมากทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๙ และด้านความสามารถในการสอน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕ ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา ในด้านคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และด้านความสามารถในการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ นอกจากนี้ในด้านความสามารถในการสอน เมื่อพิจารณาเป็นด้านย่อย พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ในด้านการเตรียมการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และด้านการดำเนินการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ จำนวนครูพระสอนธรรมศึกษาที่ไม่เพียงพอ การเดินทางของครูพระสอนธรรมศึกษา การจัดเวลาในการเรียน การจัดทำแผนการสอน ค่าตอบแทน รวมไปถึงสื่อการสอนและการพัฒนาสื่อการสอนของครูพระสอนธรรมศึกษาที่ยังไม่ทันสมัย และความไม่มีเอกภาพในการวัดผลและประเมินผล ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหา ได้แก่ การเพิ่มจำนวนครูพระสอนธรรมศึกษา การจัดให้มีรถรับส่ง การจัดเวลาเรียนให้

^{๖๐}สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **สรุปผลการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๐**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

เหมาะสม การจัดประชุมร่วมกันของครูพระสอนธรรมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน การเพิ่ม
ค่าตอบแทน การจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ทันสมัย^{๖๑}

พระครูสมุห์วิโรจน์ วรมงคล (ใจชื่อสมบูรณ์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาด้าน
การสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี
เขต ๒” ผลการวิจัยพบว่า ๒. พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา ราชบุรี เขต ๒ มีความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมใน
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต ๒ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ
มาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า มีความคิดเห็นในระดับมากคือ ด้านการวัดผล
ประเมินผล ส่วนข้อที่เหลือน้อยอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน สำหรับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะใน
การสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี
เขต ๒ พบว่า ด้านเนื้อหาและหลักสูตร คือ ขาดความรู้ในการเขียนแผนการจัดการการเรียนรู้ ด้าน
การผลิตและการใช้สื่อ คือ ไม่มี ความรู้ ความสามารถในการผลิตสื่อประกอบการสอน ด้านการด
เนินการสอนคือ ไม่มีครูช่วย ควบคุมชั้นเรียน ทำให้ควบคุมนักเรียนได้ไม่ดี และด้านการวัดผล
ประเมินผลคือ ไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการประเมินผลตามสภาพจริง^{๖๒}

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสภาโร) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของ
นักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาคม จังหวัด
อ่างทอง” ผลการวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระ
สอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อ
พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการ
สอน และด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนผลการเปรียบเทียบ
ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์
วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความ
พึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาคม จังหวัด
อ่างทอง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนักเรียนที่มีอายุและระดับชั้น
แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์
วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ไม่แตกต่างกัน สำหรับผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผย
แผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนป่าโมกข์วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ๑) ด้าน
เนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ปัญหา ได้แก่ บรรยากาศในการสอนไม่ดีและเนื้อหาสาระของ
พระพุทธศาสนาไม่มีความชัดเจน ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมต่อการเรียน

^{๖๑}พระครูธรรมธรสายัณห์ ฐิตปุณฺโญ (คงวัฒน์), “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาท
พระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**,
(สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๖๒}พระครูสมุห์วิโรจน์ วรมงคล (ใจชื่อสมบูรณ์), “สภาพปัญหาด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมใน
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต ๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**,
(สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

และเพิ่มเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับวิชามากขึ้นด้วย ๒) ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม ปัญหา ได้แก่ จอภาพเล็กไป สื่อเก่ามาก อุปกรณ์การสอนเก่า ไม่มีกิจกรรมให้ทำเลย ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรเปลี่ยนจอภาพให้ใหญ่ขึ้น ควรหาสื่อและอุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ และจัดกลุ่มให้ทำกิจกรรมมากขึ้น ๓) ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม ปัญหา ได้แก่ พระสอนศีลธรรมบรรยายคำพูดตรงเกินไป ไม่ค่อยระมัดระวังคำพูด ข้อเสนอแนะ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมควรบรรยายธรรมให้สุภาพเรียบร้อยและเหมาะสมกับเด็ก มีความสำรวมกาย วาจา ใจมากขึ้นและควรสอนให้มีความสนุกสนานมากขึ้น^{๖๓}

พระชาติ สิริจินโท (ศรีราชา) ได้วิจัยเรื่อง ทักษะคติและเปรียบเทียบของครูและนักเรียน ที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียน เขตธนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ๑. ทักษะคติของครู ที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระนาบทั้ง ๗ ด้าน เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านบุคลิกภาพ, ด้านการเตรียมการสอน, ด้านการดำเนินการสอน, ด้านการใช้วิธีการสอน, ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน, ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการใช้สื่ออุปกรณ์ในการเรียนการสอนตามลำดับ ๒. ทักษะคติของนักเรียน ที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระนาบทั้ง ๗ ด้าน เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านบุคลิกภาพ, ด้านการเตรียมการสอน, ด้านการดำเนินการสอน, ด้านการใช้วิธีการสอน, ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน, ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการใช้สื่ออุปกรณ์ในการเรียนการสอนตามลำดับ ๓. ผลการเปรียบเทียบ ทักษะคติของครูและนักเรียน ที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำแนกตาม เพศ การศึกษา ของครูละการศึกษาทางธรรมของนักเรียน พบว่า ไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษาทางโลกของนักเรียน พบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ ๔. ผลการเปรียบเทียบ ทักษะคติของครูและนักเรียน ที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครูกับนักเรียนมีทักษะคติไม่แตกต่างกัน ๑ ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ แตกต่างกัน ๖ ด้าน คือ ด้านการเตรียมการสอน, ด้านการดำเนินการสอน, ด้านการใช้วิธีการสอน, ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน, ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการใช้สื่ออุปกรณ์ในการเรียนการสอน โดยนักเรียนมีทักษะคติสูงกว่าครูทั้ง ๖ ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๖๔}

^{๖๓}พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสสุโร), “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๖๔}พระชาติ สิริจินโท (ศรีราชา), “ทักษะคติของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

พระปลัดธนากร สนมโน (เพราะละ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาสมรรถนะการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒” ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่าสมรรถนะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการผลิตและการใช้สื่อ, ด้านเนื้อหาและหลักสูตร, ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน, ส่วนด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับน้อยกว่าทุกข้อตามลำดับ ส่วนผลการเปรียบเทียบสมรรถนะการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่าครู ที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกันสมรรถนะการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในรายด้าน คือ ด้านเนื้อหาและหลักสูตรด้านการผลิตและการใช้สื่อ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนและด้านการวัดประเมินผล พบว่า ไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสมรรถนะการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ พบว่า ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาทั้งไม่สามารถกำหนดโครงสร้างหลักสูตรได้ตามเป้าประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางด้านการผลิตและการใช้สื่อขาดความรู้ในการใช้เทคโนโลยีรวมทั้งขาดแคลนเทคโนโลยีในการสอน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนนักเรียนไม่เชื่อฟังไม่สามารถควบคุมชั้นเรียนได้ดีเท่าที่ควรในขณะทำการสอน ด้านการวัดผลประเมินผลสถานศึกษาไม่มีระเบียบการวัดผลประเมินผลของสถานศึกษาแก่พระสอนศีลธรรมทั้งไม่มีความรู้ความเข้าใจในการประเมินผลตามสภาพจริงข้อเสนอแนะวางแผนการทำงานให้พระสอนศีลธรรมอย่างเป็นระบบและต้องมียุทธศาสตร์ในการหาพระที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงานเพื่อให้การสอนศีลธรรมมีประสิทธิภาพสนับสนุนทุนในการซื้อเทคโนโลยีให้พระสอนศีลธรรมและจัดอบรมถวายความรู้แก่พระวิทยากรที่สอนศีลธรรมอย่างทั่วถึงพระสอนศีลธรรมควรมีการสอนแบบผ่อนคลายเป็นการสอนแต่หลักธรรม ควรสอดแทรกความสนุกสนานอย่างอื่นเพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียนสถานศึกษาควรมีเจ้าหน้าที่วัดผลประเมินผลที่ชำนาญให้แก่พระสอนศีลธรรมและมีการประเมินผลอย่างจริงจังจึงจะได้ทราบถึงความสำคัญของการเรียนการสอนหลักพุทธธรรม^{๖๕}

พระมหาธีระพันธ์ อธิบุญญ (พวงจิตร) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า

^{๖๕}พระปลัดธนากร สนมโน (เพราะละ), “ศึกษาสมรรถนะการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

๑. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้าน ภูมิธรรม ด้านภูมิฐานและด้านภูมิรู้^{๒๖} ๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูพี่เลี้ยง เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุและระดับการศึกษา พบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ทั้ง ๓ ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ ๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา เมื่อจำแนกตามเพศ อายุและสถานศึกษา พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ทั้ง ๓ ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันในด้านภูมิรู้ ส่วนด้านภูมิธรรมและด้านภูมิฐาน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๒๖}

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและนักเรียนที่มีต่อการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๕ พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความต้องการในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก ครูพี่เลี้ยงมีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปสอนอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนอยู่ในระดับมาก เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและนักเรียนที่มีต่อการดำเนินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๕ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ โดยครูมีความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมากที่สุด รองลงมา คือนักเรียนและที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษา เมื่อทำการทดสอบต่อเนื่องด้วยวิธีจับคู่พหุคูณก็พบว่า ทุกกลุ่มมีความเห็นเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^{๒๗}

พระมหาสมชาย ธมมวโร ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และครูประจำการในโรงเรียนเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร” พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๑-๓๕ ปี สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีวุฒินักธรรมชั้นเอกประโยค ป.ธ.๑-๒ และเปรียญธรรม ๓ ประโยค โดยครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาระหว่าง ๓-๔ ปี และเคยเข้าร่วมโครงการอบรมวิธีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดย

^{๒๖}พระมหาธีระพันธ์ อธิปญโญ (พวงจิตร), “การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๒๗}พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, “ความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษา ครูและนักเรียนที่มีต่อการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๕”, **รายงานการวิจัยทางวิชาการ**, (วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๒ นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในวิชาพระพุทธศาสนาจากสื่ออินเทอร์เน็ต และมีการใช้สื่อทางธรรมชาติในการสอน^{๖๘}

พระสถิต มหาลาภ (ศรีเมือง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนบ้านโนนม่วง เป็นหนึ่งในโรงเรียนวิถิพุทธที่ได้นำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เยาวชนหรือนักเรียนในสถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นและเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดแก่เยาวชน เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวิถิพุทธ เป็นโรงเรียนที่เน้นการบริหารศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ในด้าน ต่างๆ กล่าวคือ มีโครงสร้างการบริหาร หลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอน นักเรียน ซึ่งทุกกิจกรรมจะเน้นที่ ครูผู้สอนและนักเรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนมุ่งประเมินผลสัมฤทธิ์แก่นักเรียนในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็นหรือเป็นคนเก่ง ดีและมีสุข นอกจากนั้น ครูผู้สอนก็ต้องเตรียมตัวให้พร้อมในการสอน เช่น มีแผนการสอนที่รัดกุม รู้จักการใช้สื่อการเรียนการสอน ตัวอย่าง เช่น การใช้สื่อการสอนวิชาพุทธประวัติอาจจะใช้เป็นภาพ สื่อทางวีดิทัศน์ แผ่นพับ พระพุทธรูป ศาสนสถาน เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรมีคุณสมบัติที่เหมาะสม

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่าได้ยึดหลักวิธีการเสริมสร้างศรัทธาแก่ผู้เรียนด้วยการปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ คือ ไม่ทำชั่ว ทำแต่ดี ชำระจิตให้บริสุทธิ์ เน้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน และ เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนจำนวน ๓๗๒ และผู้บริหาร ครูสอนจำนวน ๒๐ รูป/คน รวมทั้งครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วย นักเรียนส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่บ้านโนนม่วงและบ้านใกล้เคียง แต่ปัญหาที่สถานศึกษาประสบอยู่เสมอ คือ ผู้ปกครองย้ายนักเรียน นักเรียนติดเกมส์ หนีเรียน ไปเที่ยวในตัวเมืองขอนแก่น โดยครูและผู้ปกครองเห็นว่าจะต้องร่วมมือกันในการป้องกันและดูแลเอาใจใส่ ครูพระสอนศีลธรรม จึงเป็นที่พึ่งแก่สถานศึกษาในการอบรม ให้ความรู้ศีลธรรมแก่นักเรียน ด้วยเหตุนี้ ครูพระสอนศีลธรรม จึงมีคุณสมบัติที่ตรงกับสาขาวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้ความรู้ต่างๆ แก่นักเรียนอย่างครบถ้วน และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในแง่บุคคลแบบอย่างทางสังคม ส่วนโครงสร้างและการบริหารงานของโรงเรียนวิถิพุทธบ้านโนนม่วง แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ บริหารงานทั่วไป ฝ่ายบริหารงานงบประมาณ ฝ่ายบริหารงานบุคคล ฝ่ายบริหารงานวิชาการ

ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน ผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ และผลของกิจกรรมการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กล่าวคือ มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนดีขึ้น รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและ

^{๖๘}พระมหาสมชาย ฐานวโร, “การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และครูประจำการในโรงเรียนเขตภาษีเจริญกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

กลุ่มเพื่อนได้ดี รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายอกุศลที่แสดงออกทางกาย วาจา เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญูกตเวทีต่อผู้ปกครองและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจร่าเริงแจ่มใสไม่หดหู่ มีความเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักมารยาทเรียบร้อยดีงามทางสังคมไทย แต่งกายเรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ตรงต่อเวลา ลดเลิกสิ่งเสพติดให้โทษ ซึ่งเป็นเหตุให้เสียทรัพย์ เสียสุขภาพ^{๖๙}

พระสุรชัย สุรชโย (หงษ์ตระกูล) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโดยภาพรวมและรายด้าน นักเรียนมีทัศนคติอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านเนื้อหาของหลักสูตรรองลงมา คือ ด้านเทคนิคการสอนและด้านการจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศการเรียนการสอนตามลำดับ ส่วนด้านที่นักเรียนมีทัศนคติต่ำสุดคือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๒. การเปรียบเทียบทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามเพศอายุระดับชั้นเรียนและขนาดของโรงเรียนโดยภาพรวม พบว่า นักเรียนมีทัศนคติไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า จำแนกตามเพศ ด้านเนื้อหาของหลักสูตรนักเรียนมีทัศนคติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านอื่นๆ นักเรียนมีทัศนคติไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๓. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประถมศึกษา คือ ๑) ด้านเนื้อหาของหลักสูตรในด้านเนื้อหาที่สอนอ่านเข้าใจยาก ควรปรับให้อ่านเข้าใจง่าย ๒) ด้านเทคนิคการสอน รูปแบบการสอนที่ไม่หลากหลาย ปรับใช้วิธีการสอน ให้หลากหลายรูปแบบ ๓) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขาดกิจกรรมทางพุทธศาสนาทั้งใน และนอกสถานที่ควรจัดนิทรรศการทางพุทธศาสนาให้มากขึ้น ๔) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ขาดสื่อการสอนที่น่าสนใจ จัดหาสื่อการสอนที่น่าสนใจ ๕) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมทั้ง ในห้องเรียนและนอกห้องเรียนไม่เอื้อต่อการเรียน จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียน ๖) ด้านการวัดผลและประเมินผล ขาดการประเมินผลอย่างต่อเนื่องควรนำผล การประเมินมาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง^{๗๐}

พระอานนท์ เขมตโต (วัฒนสุวรรณ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอ บางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ครูมีความ

^{๖๙}พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง), “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๗๐}พระสุรชัย สุรชโย (หงษ์ตระกูล), “ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

คิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านการใช้อุปกรณ์การสอน ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านการใช้วิธีการสอน สำหรับนักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี โดยภาพอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านการใช้อุปกรณ์การสอน ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านการใช้วิธีการสอน ๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ในด้านการใช้อุปกรณ์การสอน, ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน และด้านการใช้วิธีการสอนไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ๓. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี คือ สิ่งจูงใจที่เป็นและไม่เป็นปัจจัยค่าตอบแทนนั้นน้อยเกินไป ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ความอิสระในการปฏิบัติงานนั้น ถูกจำกัดเวลามากเกินไป ส่วนนโยบายและการบริหารนั้น ผู้บริหารการศึกษาขาดการสนับสนุน ด้านการยอมรับนับถือ ครูอาจารย์เห็นว่าพระที่มาสอน อดีตเคยเป็นนักเรียนของตน จึงไม่มีการยอมรับอย่างแท้จริงและขาดการประสานงานระหว่างผู้บริหาร คณะครูอาจารย์และนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ และขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอน ครูและพระสงฆ์ขาดการแลกเปลี่ยนเทคนิคการสอน การผลิตสื่อ ซึ่งพระสอนศีลธรรมมีความตั้งใจอย่างมาก แต่นักเรียนไม่เห็นความสำคัญเท่าที่ควร และปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ขาดการวางแผนการเรียนการสอน การจัดตารางเรียนและการประเมินผล^{๗๑}

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

Aksoy ได้ทำการวิจัยในหัวข้อ ความคิดเห็นของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายในประเทศตุรกีเกี่ยวกับ คุณสมบัติของครูที่ดี โดยได้ทำการตรวจสอบความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายในประเทศตุรกี จำนวน ๑๗๐ คน คำถามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นคำถามปลายเปิด ๓ เพื่อให้เด็กนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ พบว่า มีอยู่ ๓ ประเด็นที่ครูดีควรมี คือ ๑. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ๒. บุคลิกภาพของครู (ควรมีเมตตาและเป็นมิตร) ๓. การเตรียมการสอนให้เหมาะกับระดับของเด็ก สามารถอธิบายเนื้อหาของหัวข้อต่างๆ ได้ชัดเจน และมีการทบทวนตั้งคำถามและกระตุ้นให้นักเรียน แสดงความคิดเห็น สอนความคิดใหม่ๆ และทักษะต่างๆที่เป็นประโยชน์ออกข้อสอบไม่ยาก ไม่ให้การบ้านมากเกินไป ให้นักเรียนมีเวลาพักผ่อน และสอนบทเรียนสนุกไม่น่าเบื่อ^{๗๒}

^{๗๑}พระอานนท์ เขมทดโต (วัฒนสุวรรณ), “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๗๒}Aksoy, “Opinions of upper elementary students about a good teacher” (Case study in Turkey), (Paper Present at the Annual Meeting of the Northeastern Educational Research Association, 29th Ellenville, New York, October, 1998), P. 45.

Calderon ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่สอนได้ดีเยี่ยมในทัศนะของนักเรียน เพื่อนครูและผู้บริหารโรงเรียน ในวิทยาลัยชุมชนในเมือง ลอสแอนเจลิส (Los Angeles Community College District) ผลการศึกษาพบว่า นักเรียน ครู และผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นตรงกัน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับคุณภาพหรือคุณลักษณะ ที่ดี ๓ ลักษณะ คือ ลักษณะการสอนที่ดี ลักษณะเกี่ยวกับบุคลิกภาพที่ดีลักษณะเกี่ยวกับอาชีพครู และไม่พบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของทั้งสามกลุ่ม^{๗๓}

Thomas and Montgomery ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเป็นครูที่ดี ผลสะท้อนจากการปฏิบัติงานของครูในทัศนะของเด็กนักเรียน เขาได้ทำการวิจัยโดยใช้วิธีการสังเกตเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูในการจัดการเรียนการสอน และสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเด็กเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่ดีควรมีอะไรบ้าง จากการสัมภาษณ์เด็กได้ข้อสรุปว่า ครูจะเป็นครูที่ดีต้องมีคุณลักษณะ ๔ ประการคือ ๑. มีความสุภาพอ่อนโยน ๒ .ต้องสนใจและเอาใจใส่ดูแลเด็ก ๓. ต้องมีความเข้าใจเด็ก ๔. ต้องมีอารมณ์สนุกสนานและรักเด็ก^{๗๔}

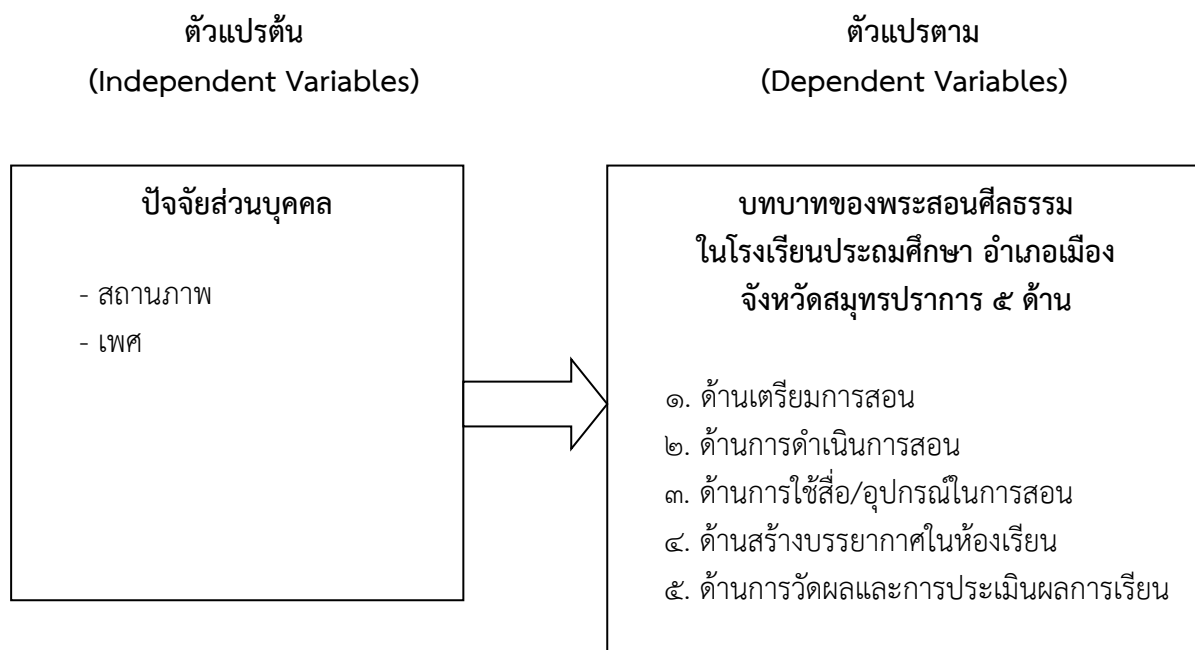
สรุป ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์งานวิจัยที่ได้นำมาเป็นแนวทางในการวิจัยนั้น พบว่างานวิจัยที่นำมาเป็นแนวทางในการทำวิจัยนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาที่ผู้วิจัยได้ทำนี้ทั้ง ๕ ด้านด้วยกัน ได้แก่ ๑. ด้านเตรียมการสอน ๒. ด้านการดำเนินการสอน ๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ๔. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๕. ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ผู้วิจัยต้องการทราบถึงความเปลี่ยนแปลงของแต่ละด้านว่าเป็นอย่างไรบ้าง

^{๗๓}Caldron, “Characteristics of the excellent teacher as perceived by student, Los Angeles Community College”, (Dissertation Abstracts International: March, 1989), P.49.

^{๗๔}Thomas & Montgomery, “On becoming a good teacher: Reflective practice with regard to children’s voice”, (Journal of Teacher Education, June, 1998), p. 48.

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ดังนั้นผู้วิจัยได้นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูและนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๒๘ โรงเรียน ซึ่งมีครูจำนวน ๑,๒๕๔ คน และนักเรียนจำนวน ๒๒,๕๙๒ คน รวมทั้งสิ้น ๒๓,๘๔๖ คน (ณ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๐)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) มาจากประชากร ทั้งสิ้น ๒๓,๘๔๖ คน โดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของ R.V.Krejcie กับ D.W.Morgan^๑ เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความถูกต้องมากที่สุด จึงได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๓๗๙ คน ดังตารางดังนี้

^๑R.V.Krejcie & D.W.Morgan อ้างใน ธาณินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บิสิเนสสอร์แอนด์ดี, ๒๕๕๑), หน้า ๔๔.

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ที่	โรงเรียน	จำนวน ประชากร	จำนวน กลุ่มตัวอย่าง
๑	โรงเรียนวัดราษฎร์โพธิ์ทอง	๓๒๗	๕
๒	โรงเรียนคลองแสนสุข(สิทธิไชยบำรุง)	๗๑๑	๑๒
๓	โรงเรียนบ้านคลองหลวง	๑,๓๙๘	๒๔
๔	โรงเรียนคลองสำโรง	๕๘๗	๘
๕	โรงเรียนวัดบางด้วน	๘๐	๒
๖	โรงเรียนวัดบางนางเกรง	๙๗	๒
๗	โรงเรียนวัดสุขกร	๓๒๑	๕
๘	โรงเรียนคลองเสาธง (ถนนอม วารี่ดินุเคราะห์)	๑๕๔	๒
๙	โรงเรียนคลองบางปู	๑๓๑	๒
๑๐	โรงเรียนชุมชนวัดราษฎร์บำรุง	๕๓๔	๙
๑๑	โรงเรียนพิบูลประชาบาล	๙๘๐	๑๖
๑๒	โรงเรียนวัดตำหรุ มิตรภาพที่ ๖๕	๑,๑๗๑	๑๙
๑๓	โรงเรียนเอี่ยมสุรีย์(อนุบาลเมืองสมุทรปราการ)	๑,๔๐๑	๒๒
๑๔	โรงเรียนนิลรัตน์อนุสรณ์	๑๕๔	๒
๑๕	โรงเรียนวัดบางโปรง	๓๐๘	๕
๑๖	โรงเรียนคลองมหาวงศ์	๘๑๘	๑๓
๑๗	โรงเรียนคลองบางปิ้ง	๕๐๘	๘
๑๘	โรงเรียนวัดไตรสามัคคี	๘๓๔	๑๓
๑๙	โรงเรียนอินทรมุขรย์อนุสรณ์	๙๐๖	๑๔
๒๐	โรงเรียนพร้านิลวัชระ	๑,๕๖๑	๒๕
๒๑	โรงเรียนอนุบาลวัดพิชัยสงคราม	๑,๗๑๕	๒๗
๒๒	โรงเรียนวัดแพรกษา	๒,๐๗๔	๓๓
๒๓	โรงเรียนนาคดีอนุสรณ์	๒,๓๖๐	๓๗
๒๔	โรงเรียนคลองใหม่	๘๖๙	๑๔
๒๕	โรงเรียนวัดคลองแก้ว	๖๓๗	๑๐
๒๖	โรงเรียนวัดด่านสำโรง	๑,๕๕๔	๒๕
๒๗	โรงเรียนมหาภาพระจาดทองอุปถัมภ์	๙๘๗	๑๕
๒๘	โรงเรียนคลองกระทุ่มราษฎร์อุทิศ	๖๖๙	๑๐
รวม		๒๓,๘๔๖	๓๗๙

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๕ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถามโดยมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม (Questionnaire)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการโดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ
๓. สร้างเครื่องมือ จากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย
๔. เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ
๕. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่านเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) เชิงเนื้อหา (Content validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามตามวัตถุประสงค์ (Index of Items Objective Congruence : IOC)^๒ ซึ่งจะต้องได้ค่า IOC มากกว่า ๐.๕ ทุกข้อ
๖. นำเครื่องมือที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับครูและนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)^๓
๗. ปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ สำหรับนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงต่อไป

^๒Cronbach, Lee J, *Essentials of psychological testing*, 4th ed., (New York: Harper & Row, 2001), p. 123.

^๓Cronbach อ้างใน ประยูร อาษานาม, *คู่มือวิจัยทางการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัย ขอนแก่น, ๒๕๕๑), หน้า ๘๗.

แบบสัมภาษณ์ (Interview)

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของเนื้อหาการวิจัยและวิเคราะห์สาระสำคัญจากนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการแล้วได้ร่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบคุณภาพในด้านต่างๆ ดังนี้

- ๑) การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาของข้อคำถาม
- ๒) โครงสร้างของประเด็นเนื้อหาคำถามที่ครอบคลุมสาระสำคัญเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
- ๓) กรอบประเด็นและข้อคำถามครอบคลุมเนื้อหาสำคัญที่ต้องการตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

ลักษณะของเครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ส่วนที่เป็นแบบสอบถามผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ หรือตรวจสอบรายการ (Check List) โดยถามเกี่ยวกับ เพศ และสถานภาพ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็น มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ต (Likert) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
๔	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
๓	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
๒	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
๑	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด ^๔

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ คือ ๑. ด้านเตรียมการสอน ๒. ด้านการดำเนินการสอน ๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ๔. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๕. ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน โดยใช้คำถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire)

^๔สุวรรีย์ ศิริโกการภิมมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๓),

ลักษณะของเครื่องมือสำหรับแบบสัมภาษณ์ (Interview Form)

แบบสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๕ ท่าน เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Form) เพื่อให้ผู้รับการสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ และข้อเสนอแนะต่างๆ ได้อย่างอิสระ

๓.๓.๓ การรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถาม (Questionnaires)

การรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถามจำนวน ๓๗๙ ชุด โดยกระจายกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูและนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ การเก็บรวบรวมข้อมูล และดำเนินการเก็บข้อมูล ระหว่างเดือนเมษายน ถึงเดือนตุลาคม ๒๕๖๑ รวม ๗ เดือน และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

แบบสัมภาษณ์ (Interview)

การวิจัยครั้งนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ดำเนินการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

๑) ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างพร้อมกับขอเอกสารต่างๆ พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๒) ขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง ในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถาม (Questionnaires)

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ โดยการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกรูปแบบที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๓) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้^๕

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐ – ๕.๐๐ หมายความว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐ – ๔.๔๙ หมายความว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐ – ๓.๔๙ หมายความว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐ – ๒.๔๙ หมายความว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ – ๑.๔๙ หมายความว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

๔) การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance)

๕) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงปัญหาและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญ แล้วนำเสนอเป็นการเขียนแบบความเรียง

แบบสัมภาษณ์ (Interview)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนาความ วิเคราะห์ลักษณะปัญหาจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย (๑) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (๒) จัดลำดับข้อมูล (๓) จากการสัมภาษณ์ (๔) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น (๕) สรุปผลการวิจัย

^๕ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)^๖

$$\text{สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา } \alpha = \frac{K}{K-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{S_t^2} \right\}$$

α	=	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
K	=	จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
$\sum s_i^2$	=	ผลรวมของความแปรปรวนแต่ละข้อ
S_t^2	=	ความแปรปรวนของคะแนนรวม

หาค่าความสอดคล้องแบบ IOC^๗ โดยหาความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้สูตร

$$\text{IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

IOC	=	ดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา
$\sum R$	=	ผลรวมของคะแนนของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
N	=	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

* ค่า IOC จะต้องมามีค่า ≥ 0.5 ขึ้นไปจึงจะใช้ได้

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

๑) ค่าสถิติพื้นฐาน^๘ ได้แก่

๑.๑ ค่าร้อยละ (Percentage) โดยใช้สูตร

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

P	=	ร้อยละ
f	=	ความถี่ที่ต้องการแปลงเป็นร้อยละ
N	=	จำนวนความถี่ทั้งหมด

^๖บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๕), หน้า ๙๙.

^๗พิษณุ พองศรี, วิจัยทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เทียมผาการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๘ - ๑๓๙.

^๘ธีรยุทธ พึ่งเทียร, สถิติเบื้องต้นและการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒.

๑.๒ ค่ามัชฌิมเลขคณิต หรือค่าคะแนนเฉลี่ย (Arithmetic Mean)^๙

$$\bar{x} = \frac{\sum fx}{N}$$

$\bar{x}$ = มัชฌิมเลขคณิต หรือค่าเฉลี่ย

$\sum fx$ = ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N = จำนวนข้อมูลทั้งหมด

๑.๓ ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน^{๑๐} (Standard Deviation) โดยใช้สูตร

$$S.D = \sqrt{\frac{\sum f(x - \bar{x})^2}{N}}$$

S.D = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

f = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

x = จุดกึ่งกลางชั้น

$\bar{x}$ = มัชฌิมเลขคณิต

N = จำนวนข้อมูล

$\sum$ = ผลรวมของข้อมูล $\sum f(x - \bar{x})^2$

๒) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าที (t - test)^{๑๑}

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}}$$

$\bar{x}_1 - \bar{x}_2$ = ค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

s_1^2, s_2^2 = ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

n_1, n_2 = จำนวนกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

^๙เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

^{๑๐}พิษณุ พงศ์รี, วิจัยทางการศึกษา, หน้า ๑๖๓ - ๑๖๔.

^{๑๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

๓) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ใช้ค่าเอฟ (F – test) (One – way ANOVA)^{๑๒} โดยใช้สูตร

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

F = ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F - distribution

MS_b = ผลรวมกำลังสองเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม
(Between Mean Square)

MS_w = ผลรวมกำลังสองเฉลี่ยภายในกลุ่ม
(Within Mean Square)

^{๑๒}ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: เทพเนรมิตการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓๖.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษา นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

๔.๑ ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

๔.๒ ผลการวิจัยตามระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๔.๕ ผลการวิจัยแบบสัมภาษณ์

๔.๖ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม สถานภาพ เพศ มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวน และค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๓๗๙)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๑. สถานภาพ		
- ครู	๙๓	๒๓.๔๐
- นักเรียน	๒๘๖	๖๖.๖๐
๒. เพศ		
- ชาย	๑๑๓	๒๙.๕๐
- หญิง	๒๖๖	๗๑.๑๐

จากตารางที่ ๔.๑ ผู้ตอบแบบสอบถาม จากจำนวน ๓๗๙ คน ส่วนใหญ่ เป็นนักเรียน ๒๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๐ เป็นหญิง ๒๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๑๐

๔.๒ ผลการวิจัยตามความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวม และรายด้าน ได้แก่ ๑. ด้านเตรียมการสอน ๒. ด้านการดำเนินการสอน ๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ๔. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๕. ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒ - ๔.๕

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม

(n = ๓๗๙)

ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัด สมุทรปราการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความ คิดเห็น
๑. ด้านเตรียมการสอน	๔.๓๐	๐.๕๗	มาก
๒. ด้านการดำเนินการสอน	๔.๓๓	๐.๕๖	มาก
๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน	๔.๓๑	๐.๕๑	มาก
๔. ด้านสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๔.๓๘	๐.๕๙	มาก
๕. ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน	๔.๓๖	๐.๕๒	มาก
ภาพรวม	๔.๓๔	๐.๕๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อยคือ ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรม ด้านสร้างบรรยากาศในห้องเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๘ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๙ ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๖ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๒ ด้านการดำเนินการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๓ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๖ ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๑ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๑ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านเตรียมการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๗ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านเตรียมการสอน

(n = ๓๗๙)

ด้านเตรียมการสอน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑. เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน			
ตำรา เอกสาร	๔.๓๑	๐.๕๘	มาก
๒. ศึกษาหาความรู้ต่างๆ มาส่งเสริมในด้านเนื้อหาวิชา	๔.๓๔	๐.๕๒	มาก
๓. มีความกระตือรือร้นในการสอน	๔.๒๘	๐.๖๐	มาก
๔. มีการเตรียมสื่อประกอบการสอน	๔.๓๕	๐.๕๓	มาก
๕. การวางแผนคำนึงถึงความสะดวกสมผล	๔.๒๖	๐.๕๖	มาก
๖. มีการเตรียมการสอนให้สอดคล้องวัตถุประสงค์ของการเรียน	๔.๒๗	๐.๕๔	มาก
๗. มีการเตรียมเนื้อหาสาระ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ	๔.๓๓	๐.๕๙	มาก
๘. มีการเตรียมเนื้อหาสาระ มีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน	๔.๒๕	๐.๖๑	มาก
๙. เตรียมการสอน โดยเรียงตามลำดับเหตุการณ์ที่ดี	๔.๓๒	๐.๖๒	มาก
๑๐. เตรียมการสอนโดยเรียงจากง่ายไปหายาก	๔.๒๙	๐.๕๕	มาก
ภาพรวม	๔.๓๐	๐.๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านเตรียมการสอน อยู่ในระดับมาก ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อยคือ มีการเตรียมสื่อประกอบการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๓ ศึกษาหาความรู้ต่างๆ มาส่งเสริมในด้านเนื้อหาวิชา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๒ มีการเตรียมเนื้อหาสาระ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๓ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๙ มีเตรียมการสอน โดยเรียงตามลำดับเหตุการณ์ที่ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

๔.๓๒ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๒ เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ตำรา เอกสาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๑ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๘ เตรียมการสอนโดยเรียงจากง่ายไปหายาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๕ มีความกระตือรือร้นในการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๘ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๐ มีการเตรียมการสอนให้สอดคล้องวัตถุประสงค์ของการเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๔ การวางแผนคำนึงถึงความสะดวกของผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๖ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีการเตรียมเนื้อหาสาระ มีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๕ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๑ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการดำเนินการสอน

(n = ๓๗๙)

ด้านการดำเนินการสอน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๑๑. การนำสื่อการเรียนมาใช้ในการสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาของบทเรียน	๔.๓๖	๐.๕๔	มาก
๑๒. การใช้ภาษาชัดเจน ถูกต้องตามหลักภาษาไทย	๔.๒๙	๐.๕๙	มาก
๑๓. มีการสอดแทรกจริยธรรมและคุณธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน	๔.๓๘	๐.๖๑	มาก
๑๔. มีการสรุปบทเรียนทุกครั้งหลังการสอน	๔.๓๔	๐.๕๗	มาก
๑๕. มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดวิเคราะห์อยู่เสมอ	๔.๓๒	๐.๖๐	มาก
๑๖. ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการเรียนด้วยการกระทำ	๔.๓๐	๐.๕๑	มาก
๑๗. คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน	๔.๒๘	๐.๕๘	มาก
๑๘. มีทักษะในการสอนแบบต่างๆได้เหมาะสมกับเนื้อหา	๔.๓๗	๐.๕๕	มาก
๑๙. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาเหตุผลความเป็นไปของสิ่งที่เรียน	๔.๓๕	๐.๕๒	มาก
๒๐. มีการใช้การจูงใจในระหว่างเรียน เช่น รางวัล การชมเชย คะแนนแข่งขัน	๔.๓๑	๐.๕๓	มาก
ภาพรวม	๔.๓๓	๐.๕๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ ระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านเตรียมการสอน อยู่ในระดับมาก ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อยคือ มีการสอดแทรกจริยธรรมและคุณธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๘ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๑ มีทักษะในการสอนแบบต่างๆ ได้เหมาะสมกับเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๗ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๕ การนำสื่อการเรียนมาใช้ในการสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาของบทเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๖ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๔ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาเหตุผลความเป็นไปของสิ่งที่เรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๒ มีการสรุปบทเรียนทุกครั้งหลังการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๗ มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดวิเคราะห์อยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๒ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๐ มีการใช้การจูงใจในระหว่างเรียน เช่น รางวัล การชมเชย คะแนนแข่งขัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๑ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๓ ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการเรียนด้วยการกระทำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๑ การใช้ภาษาชัดเจน ถูกต้องตามหลักภาษาไทยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๙ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ คำนี้ถึงความแตกต่างของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๘ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๘ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน

(n = ๓๗๙)

ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๒๑. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	๔.๓๐	๐.๖๑	มาก
๒๒. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้พร้อมใช้งานได้ทันที	๔.๓๓	๐.๖๒	มาก
๒๓. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่ชักนำเข้าสู่บทเรียนได้ดีและเหมาะสม	๔.๒๗	๐.๖๗	มาก
๒๔. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนในการสรุปบทเรียนได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย	๔.๓๖	๐.๕๙	มาก
๒๕. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้อุปกรณ์	๔.๓๔	๐.๖๕	มาก
๒๖. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนประกอบในการอธิบายเนื้อหาบทเรียนได้ดี	๔.๒๖	๐.๖๐	มาก
๒๗. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนได้ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน	๔.๒๙	๐.๖๖	มาก
๒๘. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนสร้างความสนใจกับนักเรียนให้หันมาสนใจการเรียน	๔.๓๕	๐.๖๘	มาก
๒๙. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนได้คล่องแคล่วและชำนาญโดยไม่ติดขัด	๔.๒๘	๐.๕๘	มาก
๓๐. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน	๔.๓๒	๐.๖๔	มาก
ภาพรวม	๔.๓๑	๐.๖๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ ระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน อยู่ในระดับมาก ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อยคือ ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนในการสรุปบทเรียนได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๖ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๙ ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนสร้างความสนใจแก่นักเรียนให้หันมาสนใจการเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๘ ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้อุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๕ ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้พร้อมใช้งานได้ทันที มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๓ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๒ ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๔ มีสื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๑ ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนได้ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๖ ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนได้คล่องแคล่วและชำนาญ โดยไม่ติดขัด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๘ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๘ ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่ชักนำเข้าสู่บทเรียนได้ดีและเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๗ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนประกอบในการอธิบายเนื้อหาบทเรียนได้ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๐ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

(n = ๓๗๙)

ด้านสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๓๑. สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความสนุกสนานมีชีวิตชีวา	๔.๓๙	๐.๖๐	มาก
๓๒. สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน	๔.๔๐	๐.๕๘	มาก
๓๓. เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น	๔.๓๓	๐.๖๑	มาก
๓๔. สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในเนื้อหาหรือสิ่งใหม่ๆ	๔.๔๓	๐.๕๗	มาก
๓๕. ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน	๔.๓๔	๐.๖๒	มาก
๓๖. มีการจัดกิจกรรมนันทนาการ เพื่อสร้างบรรยากาศให้น่าเรียน	๔.๔๒	๐.๕๖	มาก
๓๗. มีการให้นักเรียนจัดตกแต่งภายในห้องเรียนเช่น ต้นไม้ รูปภาพ ภาพวาด เป็นต้น	๔.๓๕	๐.๖๓	มาก
๓๘. มีมุมหนังสือหลากหลายประเภทไว้ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ	๔.๔๑	๐.๕๕	มาก
๓๙. ให้นักเรียนจัดบอร์ดวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาไว้ในห้องเรียนตามมุมต่างๆ เพื่อสร้างบรรยากาศในการเฝ้าหาความรู้	๔.๓๗	๐.๖๔	มาก
๔๐. ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเมื่อนักเรียนไม่เข้าใจตามจุดประสงค์	๔.๓๖	๐.๕๔	มาก
ภาพรวม	๔.๓๘	๐.๕๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ ระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านสร้างบรรยากาศในห้องเรียน อยู่ในระดับมาก ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อยคือ สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความรู้สึกดีหรือรื่นเริงในเนื้อหาหรือสิ่งใหม่ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๓ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๗ การจัดกิจกรรมนันทนาการ เพื่อสร้างบรรยากาศให้น่าเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๒ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๖ มีมุมหนังสือหลากหลายประเภทไว้ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๑ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๕ สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๐ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๘ สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความสนุกสนาน มีชีวิตชีวา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๙ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๐ ให้นักเรียนจัดบอร์ดวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาไว้ในห้องเรียนตามมุมต่างๆ เพื่อสร้างบรรยากาศในการเฝ้าหาความรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๗ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๔ มีให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเมื่อนักเรียนไม่เข้าใจตามจุดประสงค์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๖ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๔ มีการให้นักเรียนจัดตกแต่งภายในห้องเรียนเช่น ต้นไม้ รูปภาพ ภาพวาด เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๓ มียอมรับความคิดเห็นของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๒ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๓ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๑ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน

(n = ๓๗๙)

ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
๔๑. มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน	๔.๓๗	๐.๕๕	มาก
๔๒. จัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะๆ	๔.๓๙	๐.๕๗	มาก
๔๓. ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผล	๔.๔๑	๐.๖๖	มาก
๔๔. รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติมีความเหมาะสม	๔.๓๔	๐.๕๐	มาก
๔๕. นำหลักเกณฑ์ในการสร้างข้อสอบและวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน	๔.๓๑	๐.๔๘	มาก
๔๖. การวัดและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา	๔.๓๒	๐.๔๙	มาก
๔๗. ใช้วิธีการวัดผลและเครื่องมือวัดผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสิ่งที่ต้องการวัดผล	๔.๓๓	๐.๕๖	มาก
๔๘. มีความยุติธรรมไม่ลำเอียงในการประเมินผล	๔.๓๕	๐.๕๔	มาก
๔๙. สามารถใช้ผลการวัดไปพัฒนาการเรียนการสอน	๔.๔๐	๐.๕๓	มาก
๕๐. มีการวัดผลที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน	๔.๓๘	๐.๕๑	มาก
ภาพรวม	๔.๓๖	๐.๕๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ ระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน อยู่ใน ระดับมาก ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อยคือ ข้อสอบเน้นความคิดความ เข้าใจอย่างมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๑ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๖ สามารถใช้ผลการวัดไป พัฒนาการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๐ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๓ จัดทำแบบทดสอบ เพื่อ เป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็น ะยะๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๙ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๗ มีการวัดผลที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน มี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๘ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๑ มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้ พื้นฐานของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๗ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๕ มีความยุติธรรมไม่ลำเอียงใน การประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๔ รูปแบบการประเมินความรู้ ทางด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๐ ใช้วิธีการวัดผลและเครื่องมือวัดผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสิ่งที่ต้องการวัดผล มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๔.๓๓ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๖ การวัดและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๔.๓๒ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๔๙ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ นำหลักเกณฑ์ในการสร้าง ข้อสอบและวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน มี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๑ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๔๘ ตามลำดับ

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ สถานภาพ เพศ และโรงเรียนที่สังกัด โดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่าผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๘ – ๔.๙

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามสถานภาพ

(n = ๓๗๙)

บทบาทของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ	ครู		นักเรียน		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. การเตรียมการสอน	๔.๓๑	๐.๘๐	๔.๒๐	๐.๕๙	๐.๒๕	๐.๗๗
๒. การดำเนินการสอน	๔.๓๓	๐.๕๕	๔.๒๔	๐.๖๒	๐.๓๒	๐.๖๓
๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน	๔.๒๕	๐.๖๔	๔.๒๔	๐.๖๑	๐.๕๓	๐.๕๔
๔. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๔.๒๗	๐.๗๔	๔.๒๕	๐.๖๒	๐.๔๒	๐.๖๖
๕. การวัดและการประเมินผล	๔.๒๖	๐.๗๓	๔.๒๔	๐.๖๑	๐.๔๑	๐.๖๕
รวม	๔.๒๘	๐.๖๕	๔.๒๔	๐.๖๒	๐.๓๔	๐.๕๓

จากตารางที่ ๔.๘ ครูและนักเรียนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามเพศ

(n = ๓๗๙)

บทบาทของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ	ชาย		หญิง		F	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. การเตรียมการสอน	๔.๓๖	๐.๕๖	๔.๓๘	๐.๗๑	๒.๘๘	๐.๑๑
๒. การดำเนินการสอน	๔.๓๕	๐.๕๖	๔.๓๗	๐.๖๗	๕.๗๖	๐.๒๐
๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน	๔.๓๗	๐.๕๕	๔.๓๙	๐.๗๐	๒.๘๗	๐.๑๐
๔. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๔.๓๔	๐.๕๔	๔.๓๔	๐.๖๔	๕.๗๔	๐.๒๒
๕. การวัดและการประเมินผล	๔.๑๗	๐.๕๑	๓.๑๒	๐.๕๔	๗.๒๓	๐.๓๐
รวม	๓.๒๗	๐.๔๔	๔.๓๐	๐.๕๗	๕.๓๑	๐.๒๑

จากตารางที่ ๔.๙ ครูและนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

จากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
ประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลนำไปสู่การตอบ
สมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ ดังตารางที่ ๔.๙

ตารางที่ ๔.๑๐ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

ตัวแปรอิสระ	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
ปัจจัยส่วนบุคคล	ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัด สมุทรปราการ	
สถานภาพ	-	✓
เพศ	-	✓

สรุปได้ว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
ประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ครูและนักเรียน
ที่มีสถานภาพ และเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
ประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

๔.๔ ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

จากการรวบรวมแบบสอบถาม มีผู้ตอบแบบสอบถามได้ข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ดังสรุปได้ดังนี้

๑) ข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเตรียมการสอน สรุปได้ว่า

๑) พระสอนศีลธรรมควรเตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ตำรา เอกสาร

๒) พระสอนศีลธรรมควรมีการวางแผน การเตรียมเนื้อหาสาระ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ

๒) ข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการดำเนินการสอน สรุปได้ว่า

๑) พระสอนศีลธรรม ควรมีการนำสื่อการเรียนมาใช้ในการสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาของบทเรียน

๒) พระสอนศีลธรรม ควรมีการสอดแทรกจริยธรรมและคุณธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน โดยจะต้องมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ

๓) ข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน สรุปได้ว่า

๑) พระสอนศีลธรรม ควรมีใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้พร้อมใช้งานได้ทันที มีความคล่องแคล่วและชำนาญ โดยไม่ติดขัด

๒) พระสอนศีลธรรม ควรใช้สื่อการเรียนการสอนที่ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน ชัดเจนและเข้าใจง่าย รวมถึงทำให้เกิดความสนใจ

๔) ข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน สรุปได้ว่า

๑) พระสอนศีลธรรม ควรสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในเนื้อหาหรือสิ่งใหม่ๆ

๒) พระสอนศีลธรรม ควรจัดกิจกรรมที่เป็นการสร้างบรรยากาศในการเฝ้าหาความรู้ อยู่เสมอ

๕) ข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน สรุปได้ว่า

๑) พระสอนศีลธรรม ควรมีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน

๒) พระสอนศีลธรรม ควรมีวิธีการวัดผลและเครื่องมือวัดผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสิ่งที่ต้องการวัดผล

โดยสรุป ข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ๑) ด้านการเตรียมการสอน พระสอนศีลธรรมควรเตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ตำรา เอกสาร และควรมีการวางแผน การเตรียมเนื้อหาสาระ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ๒) ด้านการดำเนินการสอน พระสอนศีลธรรม ควรมีการนำสื่อการเรียนมาใช้ในการสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาของบทเรียน และควรมีการสอดแทรกจริยธรรม และคุณธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน โดยจะต้องมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ ๓) ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ควรมีใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้พร้อมใช้งานได้ทันที มีความคล่องแคล่วและชำนาญ โดยไม่ติดขัด และควรใช้สื่อการเรียนการสอนที่ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน ชัดเจนและเข้าใจง่าย รวมถึงทำให้เกิดความสนใจ ๔) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน พระสอนศีลธรรม ควรสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในเนื้อหาหรือสิ่งใหม่ๆ และควรจัดกิจกรรมที่เป็นการสร้างบรรยากาศในการเฝ้าหาความรู้ อยู่เสมอ ๕) ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน พระสอนศีลธรรม ควรมีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน และควรมีวิธีการวัดผลและเครื่องมือวัดผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสิ่งที่ต้องการวัดผล

๔.๕ ผลการวิจัยแบบสัมภาษณ์

สำหรับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ในครั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน ๕ ท่าน ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๑ พบว่า บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีสาระสำคัญดังนี้

๑. ด้านเตรียมการสอน

ในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ควรวางแผนจัดกิจกรรมให้ชัดเจน อาจว่า แผน/โครงการ/โครงการอบรม/หรือหลักสูตรการอบรมศีลธรรมในโรงเรียน เป็นการวางกรอบหลักสูตรการสอน (Syllabus) ด้วยกิจกรรม (หรือหลักสูตรการอบรม) ซึ่งถือว่าเป็นการเสนอวิสัยทัศน์ในการทำงานของครูให้ชัดเจนว่า จะทำอะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อใด ทำเสร็จแล้วจะได้อะไร ให้ฝ่ายบริหารหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับรู้^๑ และจะเป็นพันธสัญญาในการทำงานของตน ใช้กรอบการวางแผนอย่างง่าย^๒ ทั้งนี้ครูพระสอนศีลธรรมควรใช้การบูรณาการ ซึ่งเป็นการนำกระบวนการที่ต่อเนื่องจาก ขั้นตอนการสำรวจประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน อันรวมไปถึงสถานการณ์เงื่อนไขการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมจะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เป็นการบูรณาการความรู้ใหม่กับความรู้เก่า^๓

^๑สัมภาษณ์ นายธรา เปี้ยนบางช้าง, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไตรสามัคคี, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๒สัมภาษณ์ นางสาวพรทิพย์ บุญสรรค์, รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางด้วน, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๓สัมภาษณ์ นายวรพงษ์ หาญเชตต์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางนางเกรง, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒. ด้านการดำเนินการสอน

การสอนกิจกรรมเสริมหลักสูตร สามารถดำเนินเป็นกลุ่มใหญ่หรือทั้งโรงเรียนได้ มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ๘ ประการ เป็นงานสำคัญ มีขอบข่ายกว้างสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างสร้างสรรค์และกว้างขวาง เหมาะสำหรับงานของครูพระสอนศีลธรรม^๔ โดยการสอนในชั้นที่ได้รับมอบหมาย ในฐานะผู้รับผิดชอบรายวิชาในภาคเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ตามหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งจะต้องปฏิบัติงานเหมือนครูประจำการสอน มีการจัดการเรียนการสอน การสอบวัดผลและตัดสินผลการเรียนจนครบกระบวนการ การจัดการเรียนการสอนอย่างนี้ต้องเป็นผู้มีคุณวุฒิครูและประสบการณ์วิชาชีพครู ควรยึดแนวทางการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาชาติเป็นหลัก^๕ ทั้งนี้ ควรระบุกิจกรรมที่จะดำเนินการตามแผนตลอดภาคเรียน แนวทางการกำหนดกิจกรรม คือ - มีเวลาดำเนินการอย่างน้อย ๒ คาบต่อสัปดาห์ ใช้เวลาที่สอดคล้องกับการเปิดเรียน คือ ๒๐ สัปดาห์ สำหรับ ๑ ภาคเรียน และ ๔๐ สัปดาห์สำหรับตลอดปีการศึกษา - เป็นกิจกรรมรวมทุกชั้นเรียน - ออกแบบเริ่มด้วยกิจกรรมเปิด วันปฐมนิเทศ เพื่อทำความคุ้นเคยและมอบหมายภารกิจแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งครูประจำการและนักเรียน ตามด้วยกิจกรรมตามเนื้อหาโครงสร้างที่เกี่ยวข้อง มีเนื้อหาและระยะเวลาตามที่กำหนดชัดเจน โดยเนื้อหาและกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ให้มีความแตกต่างในสาระและสร้างสรรค์พฤติกรรมตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์^๖

๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน

กระบวนการจัดกิจกรรมควรจัดแบบเบ็ดเสร็จในเชิงบูรณาการ ได้แก่ มีการไหว้พระสวดมนต์ การฝึกสมาธิ การแผ่บารมี การแผ่เมตตา การจัดกิจกรรมตามเนื้อหาประจำสัปดาห์^๗ การวิเคราะห์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสรุปมอบหมายและติดตามภารกิจ - ควรมีการแบ่งกลุ่มนักเรียนประจำกิจกรรมแต่ละครั้ง เช่น ฝ่ายจัดสถานที่ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายพิธีการ ฝ่ายบริการ มีระบบโครงการการบริหารกลุ่มให้ทำงานเป็นการฝึกทักษะการทำงาน^๘ สร้างภาวะผู้นำ สร้างความสัมพันธ์และความรับผิดชอบแก่นักเรียนไปด้วย โดยครูไม่ต้องทำด้วยตนเอง โดยอาจแบ่งตามกลุ่มสีของโรงเรียนที่มีอยู่แล้ว และมีการเวียนภารกิจกันทุกสัปดาห์เพื่อพัฒนาทักษะประสบการณ์ - มีการบริหารเวลาที่มีประสิทธิภาพ^๙ มีการใช้สื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายตามเนื้อหาของ

^๔สัมภาษณ์ นางสาวญาณิศา ปลอดโปร่ง, หัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียนวัดบางโปร่ง, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๕สัมภาษณ์ นายจามร จิตบุญมา, หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนนมหาพกระจาดทองอุปถัมภ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๖สัมภาษณ์ นายธรา เปี้ยนบางช้าง, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๗สัมภาษณ์ นางสาวพรทิพย์ บุญสรรค์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๘สัมภาษณ์ นายวรพงษ์ หาญเขตต์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๙สัมภาษณ์ นางสาวญาณิศา ปลอดโปร่ง, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

กิจกรรม^{๑๐} ตลอดถึงครูพระสอนศีลธรรมควรจัดประสบการณ์และกิจกรรมที่ใช้คุณธรรมนำความรู้ บูรณาการ คุณธรรมในการจัดประสบการณ์ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และทุกขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้^{๑๑}

๔. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

ครูพระสอนศีลธรรมจะต้องมีวิธีการถ่ายทอดความรู้เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะ เจตคติและค่านิยมเพื่อการประยุกต์ใช้ในการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาจากผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้นั้นผู้เรียนมีโอกาสดำเนินปฏิบัติจริง^{๑๒}ครูจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการความสนใจและ ความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน โดยมีความเชื่อว่าผู้เรียนทุกคน สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ สูงสุดตามศักยภาพ^{๑๓} อีกทั้งต้องเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนผ่าน กระบวนการเรียนรู้แล้วผู้เรียนควรจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากความไม่รู้ เป็นผู้รู้และรู้จริงจากทำ ไม่ได้ทำไม่เป็นเปลี่ยนมาเป็น ทำได้ ทำเป็น จากไม่ชอบเปลี่ยนมาเป็นชอบ^{๑๔} รวมถึง การจัดการเรียนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้ครูต้องเน้นและให้ความสำคัญกับผู้เรียนควบคู่ไปกับธรรมชาติของวิชา ครูจะต้องรู้ใจนักเรียน ให้นักเรียนรู้ทั้งหลักการ วิธีการเรียนรู้ และคุณธรรมที่จะเกิดตามธรรมชาติของวิชา^{๑๕}

๕. ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน

ครูพระสอนศีลธรรม จะต้องมีการประเมินกิจกรรมทุกครั้ง อาจเป็นแบบสอบถามของครูพระสอนศีลธรรม แบบประเมินของนักเรียนด้วยกัน การประเมินควรประเมินทั้งระบบ คือ กิจกรรม สื่อ ระยะเวลา สถานที่ วิทยากร ความพึงพอใจผู้ร่วมกิจกรรม ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ขั้นตอนการวางแผน อาจประยุกต์จากแบบการกำหนดการสอนรายวิชา (Course Syllabus) เป็นขั้นที่สำคัญ^{๑๖} ครูพระจะต้องศึกษาข้อมูลทรัพยากรของโรงเรียนและองค์กรข้างเคียงอย่างละเอียด เพื่อศึกษาจุดเด่น จุดด้อยและทรัพยากรที่ต้องการ จึงนำมากำหนดแผนการทำงานตลอดภาคเรียน เป็นหลักประกันความเสี่ยงในการทำงานของครูและผู้บริหารโรงเรียน เอกสารแผนควรผลิตให้เสร็จสิ้นก่อนการเปิดภาคเรียน และอย่างน้อยควรไว้เพื่อตนเอง ครูพี่เลี้ยง ครูหัวหน้าหมวด ฝ่ายวิชาการ ผู้อำนวยการเพื่อการกำกับและนิเทศ^{๑๗}

^{๑๐}สัมภาษณ์ นายจามร จิตรบุญมา, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑}สัมภาษณ์ นายธรา เปี้ยนบางช้าง, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒}สัมภาษณ์ นางสาวพรทิพย์ บุญสุวรรค์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓}สัมภาษณ์ นายวรพงษ์ หาญเขตต์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔}สัมภาษณ์ นางสาวญาณิศา ปลอดโปรง, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕}สัมภาษณ์ นายจามร จิตรบุญมา, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

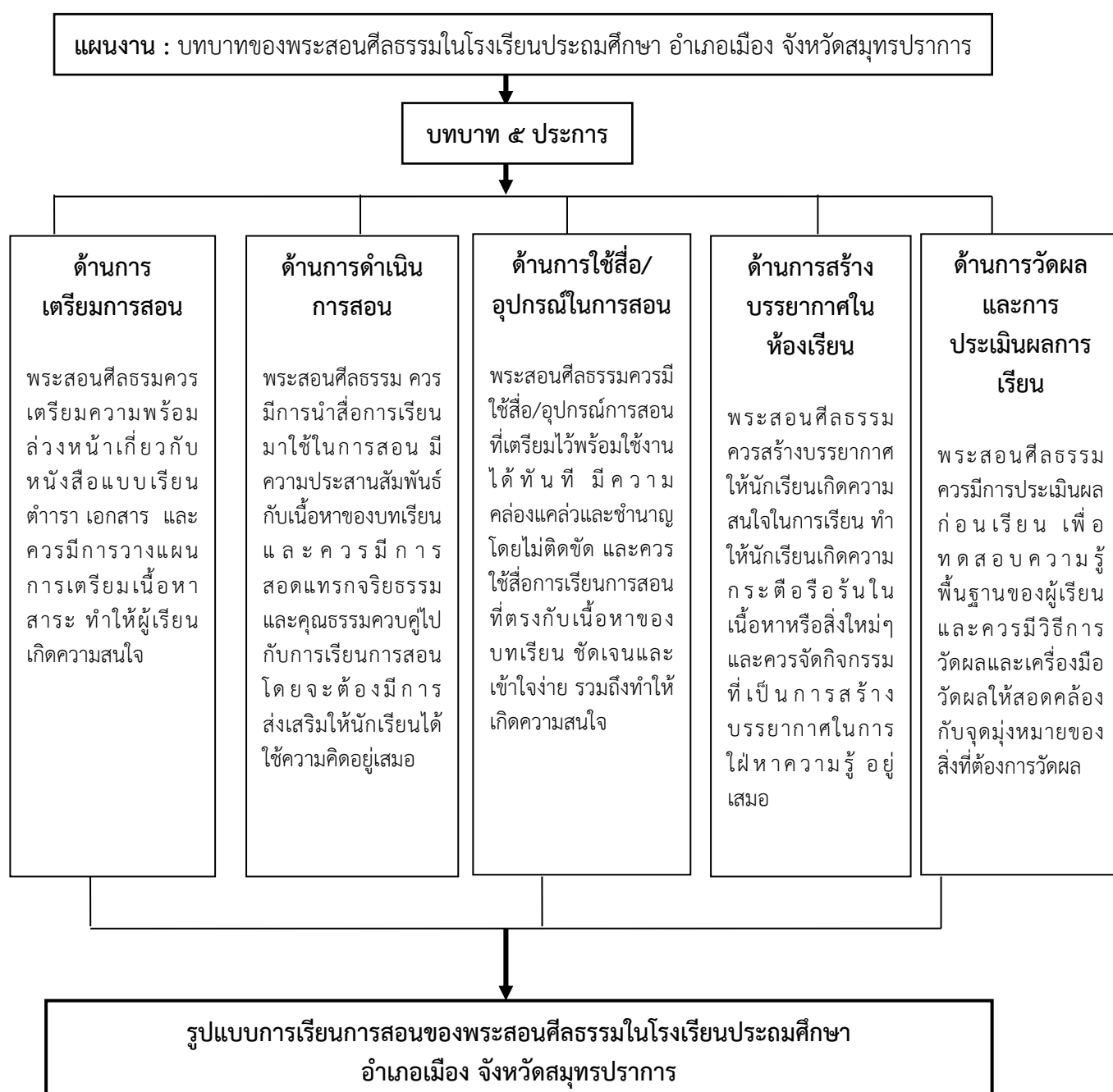
^{๑๖}สัมภาษณ์ นายธรา เปี้ยนบางช้าง, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗}สัมภาษณ์ นางสาวพรทิพย์ บุญสุวรรค์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สรุปได้ว่า บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ก็คือ อบรมให้เด็กเป็นคนดีมีศีลธรรม และอบรมให้เด็กเป็นคนดีอยู่ในศีลธรรมของพระพุทธศาสนา มีเบญจศีลเบญจธรรม ซึ่งเป็นบทบาทและหน้าที่ของครูพระสอนศีลธรรมโดยภาพรวม ส่วนในการสอนให้รู้ (ปริยัติ) ทำให้ดู (ปฏิบัติ) และอยู่ให้เห็น(ปฏิเวธ) นั้น สอนให้รู้ ก็คือ การสอนปริยัติธรรม โดยจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการความสนใจและ ความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน โดยมีความเชื่อว่าผู้เรียนทุกคน สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ สูงสุดตามศักยภาพที่สามารถพัฒนาศักยภาพทุกด้านคือ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ครูต้องมองผู้เรียนว่ามีภูมิธรรมอยู่ในระดับหนึ่ง ภายใต้ความเป็นกัลยาณมิตร ๖ ประการ คือ วางตนในฐานะผู้ที่ศิษย์ไว้วางใจ วางตนให้น่าเคารพ วางตนในฐานะผู้ทรงความรู้ วางตนในฐานะที่ปรึกษาที่ดี วางตนในฐานะผู้ฟังที่ดี ฟังทั้งคำพูดและความรู้สึกของศิษย์วาง ตนในฐานะเป็นผู้ทรงปัญญาสามารถอธิบายอย่างลึกซึ้งให้ศิษย์กระจ่างได้ และวางตนในฐานะเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นแบบในการประพฤติ ปฏิบัติ

๔.๖ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body of Knowledge)

จากข้อเสนอแนะของครูและนักเรียนต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จึงสรุปมาเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body of Knowledge) ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ ดังภาพที่ ๔.๑ ดังนี้

ภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ในกระบวนการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

จากภาพที่ ๔.๑ แสดงกระบวนการการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน คือ ๑) แผนงานบทบาทของพระสอนศีลธรรมโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ๒) การประยุกต์บทบาท ๕ ประการ กับการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ และ ๓) รูปแบบการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งอธิบายในรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ แผนงานบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการกำหนดนโยบายบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ในภาพรวม และกำหนดเป็นแผนงานเพื่อศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ในระดับการปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ ๒ การประยุกต์บทบาท ๕ ประการ การเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ คือ ๑. ด้านเตรียมการสอน ๒. ด้านการดำเนินการสอน ๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ๔. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๕. ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน มากำหนดเป็นรูปแบบการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ จะออกมาเป็นแนวทางและวิธีการสำหรับผู้บริหารนำไปปฏิบัติกับครูอาจารย์ และนักเรียน รวมถึงเจ้าหน้าที่ในระดับต่าง ๆ โดยรวม คือ

๑) ด้านการเตรียมการสอน พระสอนศีลธรรมควรเตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ตำรา เอกสาร และควรมีการวางแผน การเตรียมเนื้อหาสาระ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ

๒) ด้านการดำเนินการสอน พระสอนศีลธรรม ควรมีการนำสื่อการเรียนมาใช้ในการสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาของบทเรียน และควรมีการสอดแทรกจริยธรรมและคุณธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน โดยจะต้องมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ

๓) ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ควรมีใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้พร้อมใช้งานได้ทันที มีความคล่องแคล่วและชำนาญ โดยไม่ติดขัด และควรใช้สื่อการเรียนการสอนที่ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน ชัดเจนและเข้าใจง่าย รวมถึงทำให้เกิดความสนใจ

๔) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน พระสอนศีลธรรม ควรสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในเนื้อหาหรือสิ่งใหม่ๆ และควรจัดกิจกรรมที่เป็นการสร้างบรรยากาศในการเฝ้าหาความรู้ อยู่เสมอ

๕) ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน พระสอนศีลธรรม ควรมีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน และควรมีวิธีการวัดผลและเครื่องมือวัดผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสิ่งที่ต้องการวัดผล

ขั้นตอนที่ ๓ กระบวนการการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นขั้นตอนสูงสุดของบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ คือ เมื่อผ่านขั้นตอนที่ ๑ ขั้นตอนที่ ๒ แล้ว จะสามารถสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้เกิดขึ้นแก่ครูและนักเรียนได้

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยได้วิเคราะห์วัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

๑) เพื่อศึกษาบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๓) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

การวิจัยเชิงปริมาณใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูและนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๓๗๙ คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยมีการหาคุณภาพ โดยการหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ ๐.๙๐๑ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one way analysis of variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ซึ่งสามารถสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการวิจัยข้อมูลพื้นฐานผู้ตอบแบบสอบถาม จากจำนวน ๓๗๙ คน เป็นนักเรียน ๒๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๐ เป็นหญิง ๒๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๑๐

๕.๑.๒ ผลการวิจัยตามความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้

๑) ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านเตรียมการสอน อยู่ในระดับมาก ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ

๒) ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการดำเนินการสอน อยู่ในระดับมาก ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ

๓) ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน อยู่ในระดับมาก ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ

๔) ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน อยู่ในระดับมาก ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ

๕) ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน อยู่ในระดับมาก ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ดังนี้

๑) ครูและนักเรียนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ครูและนักเรียนมีความเห็น ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

๒) ครูและนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ครูและนักเรียนมีความเห็น ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

๕.๑.๔ ผลการศึกษาข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ สรุปได้ว่า

๑) ด้านการเตรียมการสอน พระสอนศีลธรรมควรเตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ตำรา เอกสาร และควรมีการวางแผน การเตรียมเนื้อหาสาระ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ

๒) ด้านการดำเนินการสอน พระสอนศีลธรรม ควรมีการนำสื่อการเรียนมาใช้ในการสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาของบทเรียน และควรมีการสอดแทรกจริยธรรมและคุณธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน โดยจะต้องมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ

๓) ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ควรมีใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้พร้อมใช้งานได้ทันที มีความคล่องแคล่วและชำนาญ โดยไม่ติดขัด และควรใช้สื่อการเรียนการสอนที่ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน ชัดเจนและเข้าใจง่าย รวมถึงทำให้เกิดความสนใจ

๔) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน พระสอนศีลธรรม ควรสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในเนื้อหาหรือสิ่งใหม่ๆ และควรจัดกิจกรรมที่เป็นการสร้างบรรยากาศในการเฝ้าหาความรู้ อยู่เสมอ

๕) ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน พระสอนศีลธรรม ควรมีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน และควรมีวิธีการวัดผลและเครื่องมือวัดผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสิ่งที่ต้องการวัดผล

๕.๑.๕ ผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า

บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ในครั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน ๕ ท่าน ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๑ พบว่า บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ก็คือ อบรมให้เด็กเป็นคนดีมีศีลธรรม และอบรมให้เด็กเป็นคนดีอยู่ในศีลธรรมของพระพุทธศาสนา มีเบญจศีลเบญจธรรม ซึ่งเป็นบทบาทและหน้าที่ของครูพระสอนศีลธรรมโดยภาพรวม ส่วนในการสอนให้รู้ (ปริยัติ) ทำให้ดู (ปฏิบัติ) และอยู่ให้เห็น(ปฏิเวธ) นั้น สอนให้รู้ ก็คือ การสอนปริยัติธรรม โดยจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจและ ความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน โดยมีความเชื่อว่าผู้เรียนทุกคน สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ สูงสุดตามศักยภาพที่สามารถพัฒนาศักยภาพทุกด้านคือ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ครูต้องมองผู้เรียนว่ามีภูมิ ธรรมอยู่ในระดับหนึ่ง ภายใต้ความเป็นกัลยาณมิตร ๖ ประการ คือ วางตนในฐานะผู้ที่ศิษย์ไว้วางใจวางตนให้น่าเคารพ วางตนในฐานะผู้ทรงความรู้ วางตนในฐานะที่ปรึกษาที่ดี วางตนในฐานะผู้ฟังที่ดี ฟังทั้งคำพูดและความรู้สึกของศิษย์วาง ตนในฐานะเป็นผู้ทรงปัญญา สามารถอธิบายอย่างลึกซึ้งให้ศิษย์กระจ่างได้ และวางตนในฐานะเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นแบบในการประพฤติ ปฏิบัติ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยการศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษา ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ นำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นว่า ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดย มีการเรียนการสอนที่ดี มีประสิทธิภาพ ที่ทำให้ครูและนักเรียนเกิดความพึงพอใจ เป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูธรรมธราชัยวัฒน์ ฐิตปุณฺโญ (คงวัฒน์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา อยู่ใน

ระดับมากที่สุดในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๔ ส่วนด้านความสามารถในการสอน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ สำหรับนักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา อยู่ในระดับมากทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๙ และด้านความสามารถในการสอน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕^๑ และยังสอดคล้องผลการวิจัยของ พระอานนท์ เขมตโต (วัฒนสุวรรณ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดด้านการใช้อุปกรณ์การสอน ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านการใช้วิธีการสอน^๒ และสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) ด้านเตรียมการสอน ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านเตรียมการสอน อยู่ในระดับมาก เนื่องจาก พระสอนศีลธรรมมีการเตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ตำรา เอกสาร อย่างสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระชาตรี สิริจินโท (ศรีราชา) ได้วิจัยเรื่อง ทักษะคติและเปรียบเทียบของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียน เขตธนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ทักษะคติของครู ที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง ๗ ด้าน เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านบุคลิกภาพ,ด้านการเตรียมการสอน,ด้านการดำเนินการสอน,ด้านการใช้วิธีการสอน,ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน,ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการใช้สื่ออุปกรณ์ในการเรียนการสอนตามลำดับ สำหรับทักษะคติของนักเรียน ที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง ๗ ด้าน เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านบุคลิกภาพ,ด้านการเตรียมการสอน,ด้านการดำเนินการสอน,ด้านการใช้วิธีการสอน, ด้านการ

^๑พระครูธรรมธรรายันต์ จิตปัญโญ (คงวัฒน์), “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^๒พระอานนท์ เขมตโต (วัฒนสุวรรณ), “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

สร้างบรรยากาศในห้องเรียน, ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการใช้สื่ออุปกรณ์ในการเรียนการสอนตามลำดับ^๓

๒) ด้านการดำเนินการสอน ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการดำเนินการสอน อยู่ในระดับมาก เนื่องจาก พระสอนศีลธรรมมีการสอดแทรกจริยธรรมและคุณธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอนอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสกาโร) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง” ผลการวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอน และด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม อยู่ในระดับมากทุกด้าน^๔

๓) ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน อยู่ในระดับมาก เนื่องจาก พระสอนศีลธรรมมีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ตรงกับเนื้อหาบทเรียน ชัดเจนและเข้าใจง่าย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิสุทธิ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนบ้านโนนม่วง เป็นหนึ่งในโรงเรียนวิสุทธิที่ได้นำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เยาวชนหรือนักเรียนในสถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นและเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดแก่เยาวชน เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวิสุทธิ เป็นโรงเรียนที่เน้นการบริหารศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ในด้าน ต่างๆ กล่าวคือ มีโครงสร้างการบริหาร หลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอน นักเรียน ซึ่งทุกกิจกรรมจะเน้นที่ ครูผู้สอนและนักเรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนมุ่งประเมินผลสัมฤทธิ์แก่นักเรียนในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็นหรือเป็นคนเก่ง ดีและมีสุข นอกจากนั้น ครูผู้สอนก็ต้องเตรียมตัวให้พร้อมในการสอน เช่น มีแผนการสอนที่รัดกุม รู้จักการใช้สื่อการเรียนการสอน ตัวอย่าง เช่น การใช้สื่อการสอนวิชาพุทธประวัติอาจจะใช้เป็นภาพ สื่อทางวิทยุทัศน์ แผ่นพับ พระพุทธรูป ศาสนสถาน เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรมีคุณสมบัติที่เหมาะสม ซึ่งผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิสุทธิของโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน ผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ และผลของกิจกรรมการทำบุญในวันสำคัญ ทาง

^๓พระชาติรี สิริจินโท (ศรีราชา), “ทัศนคติของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^๔พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสกาโร), “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

พระพุทธศาสนา กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กล่าวคือ มีประสิทธิภาพในการเรียน การสอนดียิ่งขึ้น รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดี รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายอกุศลที่ แสดงออกทางกาย วาจา เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครอง และชุมชน รู้จักกตัญญูทักเตือนผู้ปกครองและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มี จิตใจร่าเริงแจ่มใสไม่หดหู่ มีความเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักมารยาทเรียบร้อยดีงามทาง สังคมไทย แต่งกายเรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ รับผิดชอบในงานที่ได้รับ มอบหมาย ตรงต่อเวลา ลดเลิกสิ่งเสพติดให้โทษ ซึ่งเป็นเหตุให้เสียทรัพย์สิน เสียสุขภาพ^๔

๔) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาท ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการสร้าง บรรยากาศในห้องเรียน อยู่ในระดับมาก เนื่องจาก พระสอนศีลธรรมมีการสร้างบรรยากาศให้นักเรียน เกิดความสนใจในการเรียน ทำให้เกิดความกระตือรือร้นอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระ สุรัชย์ สุรชโย (หงษ์ตระกูล) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของ พระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโดยภาพรวมและราย ด้าน นักเรียนมีทัศนคติ อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านเนื้อหาของหลักสูตร รองลงมา คือ ด้านเทคนิคการ สอนและด้านการจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศการเรียนการสอน ตามลำดับ ส่วนด้านที่นักเรียนมี ทัศนคติต่ำสุดคือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน^๕

๕) ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อ บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการ วัดผลและการประเมินผลการเรียน อยู่ในระดับมาก เนื่องจาก พระสอนศีลธรรมมีจัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็น ระยะๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูสมุห์วิโรจน์ วรมงคล (ใจชื่อสมบูรณ์) ได้ทำการวิจัย เรื่อง “สภาพปัญหาด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต ๒” ผลการวิจัยพบว่า ๒. พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต ๒ มีความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาด้านการสอน ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต ๒

^๔พระสถิต มหาลาภ (ศรีเมือง), “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถี พุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^๕พระสุรัชย์ สุรชโย (หงษ์ตระกูล), “ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอน ศีลธรรมใน โรงเรียนประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชา การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า มีความคิดเห็นในระดับมาก คือ ด้านการวัดผล ประเมินผล ส่วนข้อที่เหลืออยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน^๗

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

๑) ครูและนักเรียนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากครู และนักเรียน ได้รับการเรียนการสอนจากพระสอนศีลธรรม เหมือนกันทั้งสิ้น จึงไม่ส่งผลต่อ ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาธีระพันธ์ อธิปญโญ (พวงจิตร) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูพี่เลี้ยง เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุและระดับการศึกษา พบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ทั้ง ๓ ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^๘

๒) ครูและนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากเพศชาย หรือเพศหญิง จะต้องปฏิบัติกับพระสอนศีลธรรม เหมือนกันทั้งสิ้น จึงทำให้ไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระปลัดธนากร สนมโน (เพราะถะ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาสมรรถนะการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒” ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่าสมรรถนะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการผลิตและใช้สื่อ, ด้านเนื้อหาและหลักสูตร, ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน, ส่วนด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับน้อยกว่าทุกข้อตามลำดับ ส่วนผลการเปรียบเทียบสมรรถนะการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ

^๗พระครูสมุห์วิโรจน์ วรมงคล (ใจชื่อสมบูรณ์), “สภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๘พระมหาธีระพันธ์ อธิปญโญ (พวงจิตร), “การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่าครู ที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกันสมรรถนะการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่เกินไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^๙

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ด้านเตรียมการสอน ในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ควรวางแผนจัดกิจกรรมให้ชัดเจน อาจว่า แผน/โครงการ/โครงการอบรม/หรือหลักสูตรการอบรมศีลธรรมในโรงเรียน เป็นการวางกรอบหลักสูตรการสอน (Syllabus) ด้วยกิจกรรม (หรือหลักสูตรการอบรม) ซึ่งถือว่าเป็นการเสนอวิสัยทัศน์ในการทำงานของครูให้ชัดเจนว่า จะทำอะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อใด ทำเสร็จแล้วจะได้อะไร ให้ฝ่ายบริหารหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับรู้ และจะเป็นพันธสัญญาในการทำงานของตน ใช้กรอบการวางแผนอย่างง่าย ทั้งนี้ครูพระสอนศีลธรรมควรใช้การบูรณาการ ซึ่งเป็นการนำกระบวนการที่ต่อเนื่องจาก ขั้นตอนการสำรวจประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน อันรวมไปถึงสถานการณ์เงื่อนไขการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมจะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เป็นการบูรณาการความรู้ใหม่กับความรู้เก่า

๒. ด้านการดำเนินการสอน การสอนกิจกรรมเสริมหลักสูตร สามารถดำเนินเป็นกลุ่มใหญ่หรือทั้งโรงเรียนได้ มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ๘ ประการ เป็นงานสำคัญ มีขอบข่ายกว้างสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างสร้างสรรค์และกว้างขวาง เหมาะสำหรับงานของครูพระสอนศีลธรรม โดยการสอนในชั้นที่ได้รับมอบหมาย ในฐานะผู้รับผิดชอบรายวิชาในภาคเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ตามหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งจะต้องปฏิบัติงานเหมือนครูประจำการสอน มีการจัดการเรียนการสอน การสอบวัดผลและตัดสินผลการเรียนจนครบกระบวนการ การจัดการเรียนการสอนอย่างนี้ต้องเป็นผู้มีคุณวุฒิครูและประสบการณ์วิชาชีพครู ควรยึดแนวทางการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาชาติเป็นหลัก ทั้งนี้ ควรระบุกิจกรรมที่จะดำเนินการตามแผนตลอดภาคเรียน แนวทางการกำหนดกิจกรรม คือ - มีเวลาดำเนินการอย่างน้อย ๒ คาบต่อสัปดาห์ ใช้เวลาที่สอดคล้องกับการเปิดเรียน คือ ๒๐ สัปดาห์ สำหรับ ๑ ภาคเรียน และ ๔๐ สัปดาห์สำหรับตลอดปีการศึกษา - เป็นกิจกรรมรวมทุกชั้นเรียน - ออกแบบเริ่มด้วยกิจกรรมเปิด วันปฐมนิเทศ เพื่อทำความคุ้นเคยและมอบหมายภารกิจแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งครูประจำการและนักเรียน ตามด้วยกิจกรรมตามเนื้อหาโครงสร้างที่เกี่ยวข้อง มีเนื้อหาและระยะเวลา

^๙พระปลัดธนากร สนตมโน (เพราะถะ), “ศึกษาสมรรถนะการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

ตามที่กำหนดชัดเจน โดยเนื้อหาและกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ให้มีความแตกต่างในสาระและสร้างสรรค์พฤติกรรมตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน กระบวนการจัดกิจกรรมควรจัดแบบเบ็ดเสร็จในเชิงบูรณาการ ได้แก่ มีการไหว้พระสวดมนต์ การฝึกสมาธิ การแผ่บารมี การแผ่เมตตา การจัดกิจกรรมตามเนื้อหาประจำสัปดาห์ การวิเคราะห์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสรุปมอบหมายและติดตามภารกิจ - ควรมีการแบ่งกลุ่มนักเรียนประจำกิจกรรมแต่ละครั้ง เช่น ฝ่ายจัดสถานที่ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายพิธีการ ฝ่ายบริการ มีระบบโครงการการบริหารกลุ่มให้ทำงานเป็นการฝึกทักษะการทำงาน สร้างภาวะผู้นำ สร้างความสัมพันธ์และความรับผิดชอบแก่นักเรียนไปด้วย โดยครูไม่ต้องทำด้วยตนเอง โดยอาจแบ่งตามกลุ่มสีของโรงเรียนที่มีอยู่แล้ว และมีการเวียนภารกิจกันทุกสัปดาห์ เพื่อพัฒนาทักษะประสบการณ์ - มีการบริหารเวลาที่มีประสิทธิภาพ มีการใช้สื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายตามเนื้อหาของกิจกรรม ตลอดถึงครูพระสอนศีลธรรมควรจัดประสบการณ์และกิจกรรมที่ใช้คุณธรรมนำความรู้บูรณาการ คุณธรรมในการจัดประสบการณ์ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และทุกขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้

๔. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ครูพระสอนศีลธรรมจะต้องมีวิธีการถ่ายทอดความรู้เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถแสดง พฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะ เจตคติและค่านิยม เพื่อการประยุกต์ใช้ในการแสวงหา ความรู้อย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาจากผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ นั้นผู้เรียนมีโอกาสได้ปฏิบัติจริงควรจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการความสนใจและ ความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน โดยมีความเชื่อว่าผู้เรียนทุกคน สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ สูงสุดตามศักยภาพ อีกทั้งต้องเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนผ่าน กระบวนการเรียนรู้แล้วผู้เรียนควรจะต้องปรับพฤติกรรมจากความไม่รู้ เป็นผู้รู้และรู้จริงจากทำ ไม่ได้ทำไม่เป็น เปลี่ยนมาเป็น ทำได้ ทำเป็น จากไม่ชอบเปลี่ยนมาเป็นชอบ รวมถึง การจัดการเรียนการสอนหรือ การจัดการเรียนรู้ครูต้องเน้นและให้ ความสำคัญกับผู้เรียนควยคู่ไปกับธรรมชาติของวิชา ครูจะต้องรู้ใจนักเรียน ให้นักเรียนรู้ทั้งหลักการ วิธีการเรียนรู้ และคุณธรรมที่จะเกิดตามธรรมชาติของวิชา

๕. ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน ครูพระสอนศีลธรรม จะต้องมีการประเมินกิจกรรมทุกครั้ง อาจเป็นแบบสอบถามของครูพระสอนศีลธรรม แบบประเมินของนักเรียน ด้วยกัน การประเมินควรประเมินทั้งระบบ คือ กิจกรรม สื่อ ระยะเวลา สถานที่ วิทยากร ความพึงพอใจผู้ร่วมกิจกรรม ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ขั้นการวางแผน อาจประยุกต์จากแบบการ กำหนดการสอนรายวิชา (Course Syllabus) เป็นขั้นที่สำคัญ ครูพระจะต้องศึกษาข้อมูลทรัพยากร ของโรงเรียนและองค์กรข้างเคียงอย่างละเอียด เพื่อศึกษาจุดเด่นจุดด้อยและทรัพยากรที่ต้องการ จึงนำมากำหนดแผนการทำงานตลอดภาคเรียน เป็นหลักประกันความเสี่ยงในการทำงานของครูและผู้บริหารโรงเรียน เอกสารแผนควรผลิตให้เสร็จสิ้นก่อนการเปิดภาคเรียน และอย่างน้อยควรไว้เพื่อตนเอง ครูพี่เลี้ยง ครูหัวหน้าหมวด ฝ่ายวิชาการ ผู้อำนวยการเพื่อการกำกับและนิเทศ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ด้านการเตรียมการสอน พระสอนศีลธรรมควรเตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ตำรา เอกสาร และควรมีการวางแผน การเตรียมเนื้อหาสาระ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ

๒) ด้านการดำเนินการสอน พระสอนศีลธรรม ควรมีการนำสื่อการเรียนมาใช้ในการสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาของบทเรียน และควรมีการสอดแทรกจริยธรรมและคุณธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน โดยจะต้องมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ

๓) ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ควรมีใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้พร้อมใช้งานได้ทันที มีความคล่องแคล่วและชำนาญ โดยไม่ติดขัด และควรใช้สื่อการเรียนการสอนที่ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน ชัดเจนและเข้าใจง่าย รวมถึงทำให้เกิดความสนใจ

๔) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน พระสอนศีลธรรม ควรสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในเนื้อหาหรือสิ่งใหม่ๆ และควรจัดกิจกรรมที่เป็นการสร้างบรรยากาศในการใฝ่หาความรู้ อยู่เสมอ

๕) ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน พระสอนศีลธรรม ควรมีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน และควรมีวิธีการวัดผลและเครื่องมือวัดผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสิ่งที่ต้องการวัดผล

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะ การดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๑) ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๒) ควรศึกษาเชิงพัฒนาเพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้ครูพระสอนศีลธรรมมีความตื่นตัวและมีความพร้อมในการสอนมากยิ่งขึ้น

๓) ควรศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งเสริมความสามารถในการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

๑. ภาษาไทย :

(๑) หนังสือ :

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช
๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔.

กระทรวงศึกษาธิการ. การวางแผนการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนา
พานิช, ๒๕๕๑.

กองพุทธศาสนาสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. วัดพัฒนา ๔๙. กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๕๕๕๑.

ขบวน พลตรี. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๔.

งามพิศ สัตย์สงวน. สังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

จินตนา สุขมาก. หลักการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๑.

ชูศรี วงศ์รัตน์. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: เทพเนรมิตการ
พิมพ์, ๒๕๕๑.

เดโช สนวนานนท์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๑.

จิตยา สุวรรณชฎ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์
การศึกษานโยบายสาธารณะสุขมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร: บิซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๑.

ธีรยุทธ พึ่งเทียร. สถิติเบื้องต้นและการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, ๒๕๕๕.

เนาวนิตย์ ใจมั่น. พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาผู้เรียน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๕.

บำรุง กลัดเจริญ. วิธีสอนทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนส, ๒๕๕๑.

ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุข
ธาการพิมพ์, ๒๕๕๒.

ประยูร อาษานาม. **คู่มือวิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
๒๕๕๑.

ปรีชา สุวัจนบุตร. **ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความรู้**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **การบริหารงานวิชาการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์สื่อ
เสริม, ๒๕๕๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔๒.
กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๕๘.

_____. **พุทธวิธีสอนของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๕๕.

พัทยา สายหู. **ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์, ๒๕๕๑.

พิษณุ ฟองศรี. **วิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เทียมฟ้าการพิมพ์,
๒๕๕๑.

ระวีวรรณ ศรีศรีรามศรี. **เทคนิคการสอน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
๒๕๕๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒**. กรุงเทพมหานคร:
ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๒.

รจนา ภูไพบูลย์. **การพยาบาลครอบครัว: แนวคิดทฤษฎีและการนำมาใช้**. ขอนแก่น: ขอนแก่นการ
พิมพ์, ๒๕๕๗.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. **จิตวิทยาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรภาพพิมพ์,
๒๕๕๔.

สนธิ อินทรโกศล และคณะ. **การศึกษาทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน**. พิมพ์
ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อุปเสณมหาเถระ). **คำกล่าวสัมโมทนียกถา: ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียน
วิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, ๒๕๕๗.

สุชา จันทรเฒ และสุรางค์ จันทรเฒ. **จิตวิทยาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: แพร์พิทยา,
๒๕๕๐.

สุดา ไบแย้ม. **แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ชัยนาท: ชมรมพัฒนา
ความรู้ด้านระเบียบกฎหมายและพัฒนาวิชาชีพครู, ๒๕๕๑.

_____. **การประยุกต์พุทธวิธีสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

สุวรรีย์ ศิริโกการภิรมย์. **การวิจัยทางการศึกษา**. ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๓.

สุนน อมรวิวัฒน์. **การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์**,
พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๑.

สุมิตร คุณานุกร. **หลักสูตรและการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงสยามการ
พิมพ์, ๒๕๕๑.

สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์. **วิธีการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสยามสปอร์ต, ๒๕๕๑.

สุวิทย์ มูลคำ. **การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๔๙.

แสง จันทร์งาม. **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

โสภา ชูพิกุลชัย. **จิตวิทยาสังคมประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๒.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๖๐.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **สรุปผลการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๐**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเอสพรี้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๑.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

นิตย ประจางแต่ง. “บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๒”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๘.

บุญตา ไกลเลิศ. “บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๐.

พระครูธรรมธรรสายันห์ ชุตินฺธโร (คงวัฒน์). “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูสมุห์วิโรจน์ วรมงคล (ใจเชื้อสมบุญ). “สภาพปัญหาด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

- พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสสุภาโร). “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธรูปของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนป่าโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระชาตรี สิริจันโท (ศรีราชา). “ทัศนคติของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระปลัดธนากร สนมโน (เพราะละ). “ศึกษาสมรรถนะการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- พระมหาธีระพันธ์ อธิปญโญ (พวงจิตร). “การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ. “ความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนที่มีต่อการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๕”. **รายงานการวิจัยทางวิชาการ**. วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระมหาพนมนคร มีราคา. “การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอมโนรมย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙.
- พระมหาสมชาย ธมมวโร. “การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และครูประจำการในโรงเรียนเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง). “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระสุรชัย สุรชัย (หงษ์ตระกูล). “ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระอานนท์ เขมทนต์ (วัฒนสุวรรณ). “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

สินธร คำเหมือน. “บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทฤษฎีของครูและผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๐.

สำเร็จ กล้าหาญ. “สภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๙.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Aksoy. “Opinions of upper elementary students about a good teacher” (Case study in Turkey). (Paper Present at the Annual Meeting of the Northeastern Educational Research Association. 29th Ellenville. New York, October, 1998

Blank, E.B.. “A Model Job Description For Personnel Administrator position in North Carolina Public School System”. North Carolina. (The University of North Carolina at Greensboro, 2001.

Broom, L., & Selznick, P. **Sociology**, (New York: Harper & Row, 2006.

Caldron. “Characteristics of the excellent teacher as perceived by student, Los Angeles Community College”. Dissertation Abstracts International: March, 1989.

Cohen. **Theories in Social Psychology**. New York: Basic Books, 2007.

Cohen & Orbach. **Introduction to sociology**. Singapore: Mc Graw-Hill, 2002.

Cronbach, Lee J. **Essentials of psychological testing**. 4th ed., New York : Harper & Row, 2001.

Edwin B. Flippo. **Principles of Personnel Management**. 3rd ed. Tokyo: McGraw-Hill, 2001.

Gary Dessler. **Human Resource Management**. Upper Saddle River, New Jersey : Prentice-Hall, 2007.

Levinson, D. J. Role. **Personality and social structure in the organization setting: Selected reading and projects in social psychology**, (New York: Random House, 2001.

Mead, C. **Analog VLSI and Neural Systems**. Addison Wesley: New York, 2009.

- Mondy R. Wayne and Robert M. Noe. **Human Resource Management**. Upper Saddle River, New Jersey : Prentice-Hall, 2006.
- Pass, Lowes & Davies. **Collins dictionary economics**. Glasgow: Harper Collins, 2003.
- Sloane, Etta K. “Principals and Inservice Training : Knowledge Attitude and Mainstreaming Practices”. **Dissertation Abstracts International**, 2003.
- Thomas & Montgomery. “**On becoming a good teacher: Reflective practice with regard to children’s voice**”. *Journal of Teacher Education*, June, 1998.
- William B. Castetter. **The Personnel Function in Education Administration**. 2nd ed. New York: McGraw-Hill, 2003.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง บทบาทพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการและเปรียบเทียบความคิดเห็นตามปัจจัยส่วนบุคคลของครูและนักเรียนในกลุ่มต่างๆ ว่ามีความคิดเห็นต่างกันหรือไม่ อย่างไร ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลไปใช้ประมวลผลเป็นผลการศึกษาวิจัยประกอบการศึกษาของนิสิตปริญญาโท สาขาการบริหารศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ส่วนคือ

ส่วนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ เป็นคำถามวัดระดับบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

ส่วนที่ ๓ เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหา และข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

ขอเจริญพร ขอบคุณทุกท่านที่ได้สละเวลาตอบแบบสอบถามนี้ตามความเป็นจริงหรือความคิดเห็นของท่านมากที่สุด คำตอบของท่าน อาตมาภาพจะเก็บไว้เป็นความลับและจะใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

พระครูปลัดเมธาลักษณ์ ฐิตโสภโณ (หงส์โสภา)
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา พุทธบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

ชื่อที่

๑. สถานภาพ

() ครู

() นักเรียน

๒. เพศ

() ชาย

() หญิง

ส่วนที่ ๒ บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในการช่องที่ตรงกับเป็นจริงของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียว

ที่	บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๑. ด้านการเตรียมการสอน					
๑	เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ตำรา เอกสาร					
๒	ศึกษาหาความรู้ต่างๆ มาส่งเสริมในด้านเนื้อหาวิชา					
๓	มีความกระตือรือร้นในการสอน					
๔	มีการเตรียมสื่อประกอบการสอน					
๕	การวางแผนคำนึงถึงความเหมาะสมผล					
๖	มีการเตรียมการสอนให้สอดคล้องวัตถุประสงค์ของการเรียน					
๗	มีการเตรียมเนื้อหาสาระ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ					
๘	มีการเตรียมเนื้อหาสาระ มีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน					
๙	เตรียมการสอน โดยเรียงตามลำดับเหตุการณ์ที่ดี					
๑๐	เตรียมการสอนโดยเรียงจากง่ายไปหายาก					
	๒. ด้านการดำเนินการสอน					
๑๑	การนำสื่อการเรียนมาใช้ในการสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาของบทเรียน					
๑๒	การใช้ภาษาชัดเจน ถูกต้องตามหลักภาษาไทย					

ที่	บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๒. ด้านการดำเนินการสอน (ต่อ)					
๑๓	มีการสอดแทรกจริยธรรมและคุณธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน					
๑๔	มีการสรุปบทเรียนทุกครั้งหลังการสอน					
๑๕	มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ					
๑๖	ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการเรียนด้วยการกระทำ					
๑๗	คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน					
๑๘	มีทักษะในการสอนแบบต่างๆได้เหมาะสมกับเนื้อหา					
๑๙	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาเหตุผลความเป็นไปของสิ่งที่เรียน					
๒๐	มีการใช้การจูงใจในระหว่างเรียน เช่น รางวัล การชมเชย คะแนนแข่งขัน					
	๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน					
๒๑	ใช้สื่อ/อุปกรณ์ การสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน					
๒๒	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้พร้อมใช้งานได้ทันที					
๒๓	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่ชักนำเข้าสู่บทเรียนได้ดีและเหมาะสม					
๒๔	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนในการสรุปบทเรียนได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย					
๒๕	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้อุปกรณ์					
๒๖	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนประกอบในการอธิบายเนื้อหาบทเรียนได้ดี					

ที่	บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน (ต่อ)					
๒๗	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนได้ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน					
๒๘	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนสร้างความสนใจกับนักเรียนให้หันมาสนใจการเรียน					
๒๙	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนได้คล่องแคล่วและชำนาญโดยไม่ติดขัด					
๓๐	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน					
	๔. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน					
๓๑	สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความสนุกสนานมีชีวิตชีวา					
๓๒	สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน					
๓๓	เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น					
๓๔	สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในเนื้อหาหรือสิ่งใหม่ๆ					
๓๕	ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน					
๓๖	มีการจัดกิจกรรมนันทนาการ เพื่อสร้างบรรยากาศให้น่าเรียน					
๓๗	มีการให้นักเรียนจัดตกแต่งภายในห้องเรียนเช่น ต้นไม้ รูปภาพ ภาพวาด เป็นต้น					
๓๘	มีมุมหนังสือหลากหลายประเภทไว้ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ					
๓๙	ให้นักเรียนจัดบอร์ดวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาไว้ในห้องเรียนตามมุมต่างๆ เพื่อสร้างบรรยากาศในการเฝ้าหาความรู้					
๔๐	ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเมื่อนักเรียนไม่เข้าใจตามจุดประสงค์					

ที่	บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๕. ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน					
๔๑	มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน					
๔๒	จัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะๆ					
๔๓	ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผล					
๔๔	รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติมีความเหมาะสม					
๔๕	นำหลักเกณฑ์ในการสร้างข้อสอบและวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน					
๔๖	การวัดและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา					
๔๗	ใช้วิธีการวัดผลและเครื่องมือวัดผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสิ่งที่ต้องการวัดผล					
๔๘	มีความยุติธรรมไม่ลำเอียงในการประเมินผล					
๔๙	สามารถใช้ผลการวัดไปพัฒนาการเรียนการสอน					
๕๐	มีการวัดผลที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน					

ส่วนที่ ๓ ปัญหา และข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอ
เมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๑. ปัญหา และข้อเสนอแนะ ด้านการเตรียมการสอน

ปัญหา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๒. ปัญหา และข้อเสนอแนะ ด้านการดำเนินการสอน

ปัญหา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๓. ปัญหา และข้อเสนอแนะ ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน

ปัญหา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๔. ปัญหา และข้อเสนอแนะ ด้านสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

ปัญหา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๕. ปัญหา และข้อเสนอแนะ ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน

ปัญหา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ขอเจริญพรขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์
เรื่อง บทบาทพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ :

ตำแหน่ง :

ที่อยู่ :

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์ :

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

๑. ท่านมีความคิดเห็นต่อ บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอย่างไร
 - ๑.๑ ด้านการเตรียมการสอน
 - ๑.๒ ด้านการดำเนินการสอน
 - ๑.๓ ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน
 - ๑.๔ ด้านสร้างบรรยากาศในห้องเรียน
 - ๑.๕ ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน
๒. ท่านคิดว่า บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีความสำคัญอย่างไร
๓. ท่านคิดว่ามีปัญหาอะไรบ้าง เกี่ยวกับบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๔. ท่านมีแนวทางสำหรับแก้ไขปัญหามหาวิทยาลัยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อย่างไร

ขอเจริญพร ขอขอบคุณที่ท่านได้สละเวลาตอบแบบสัมภาษณ์นี้
พระครูปลัดเมธาลักษณ์ จิตโสภโณ (หงส์โสภา)
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
ของแบบสอบถาม

ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

เรื่อง บทบาทพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบสอบถาม
ฉบับนี้จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่านประเมินข้อความแต่ละข้อ

$$\text{สูตร IOC} = \frac{R}{N}$$

IOC แทน ค่าดัชนีความสอดคล้อง
R แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ผลการหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

ที่	บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑. ด้านการเตรียมการสอน								
๑	เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ตำรา เอกสาร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ศึกษาหาความรู้ต่างๆ มาส่งเสริมในด้านเนื้อหาวิชา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	มีความกระตือรือร้นในการสอน	๑	๑	๑	๐	๐	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๔	มีการเตรียมสื่อประกอบการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	การวางแผนคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์	๑	๑	๑	๐	๐	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๖	มีการเตรียมการสอนให้สอดคล้องวัตถุประสงค์ของการ เรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑. ด้านการเตรียมการสอน (ต่อ)								
๗	มีการเตรียมเนื้อหาสาระ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	มีการเตรียมเนื้อหาสาระ มีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๙	เตรียมการสอน โดยเรียงตามลำดับเหตุการณ์ที่ดี	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๐	เตรียมการสอนโดยเรียงจากง่ายไปหายาก	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๒. ด้านการดำเนินการสอน								
๑๑	การนำสื่อการเรียนมาใช้ในการสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาของบทเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	การใช้ภาษาชัดเจน ถูกต้องตามหลักภาษาไทย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓	มีการสอดแทรกจริยธรรมและคุณธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔	มีการสรุปบทเรียนทุกครั้งหลังการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕	มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๖	ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการเรียนด้วยการกระทำ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗	คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๘	มีทักษะในการสอนแบบต่างๆได้เหมาะสมกับเนื้อหา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาเหตุผลความเป็นไปของสิ่งที่เรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐	มีการใช้การจูงใจในระหว่างเรียน เช่น รางวัล การชมเชย คะแนนแข่งขัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน (ต่อ)								
๒๑	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๒	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้พร้อมใช้งานได้ทันที	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่ชักนำเข้าสู่บทเรียนได้ดีและเหมาะสม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๔	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนในการสรุปบทเรียนได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๕	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้อุปกรณ์	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒๖	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนประกอบในการอธิบายเนื้อหาบทเรียนได้ดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๗	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนได้ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๘	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนสร้างความสนใจกับนักเรียนให้หันมาสนใจการเรียน	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒๙	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนได้คล่องแคล่วและชำนาญโดยไม่ติดขัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๐	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน	๑	๑	๑	๑	-๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
	๔. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน								
๓๑	สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความสนุกสนานมีชีวิตชีวา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๒	สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓๓	เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๔	สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในเนื้อหาหรือสิ่งใหม่ๆ	๑	๑	๑	๑	-๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้

ที่	การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๔. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน (ต่อ)								
๓๕	ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๖	มีการจัดกิจกรรมนันทนาการ เพื่อสร้างบรรยากาศให้น่าเรียน	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓๗	มีการให้นักเรียนจัดตกแต่งภายในห้องเรียนเช่น ต้นไม้ รูปภาพ ภาพวาด เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๘	มีมุมหนังสือหลากหลายประเภทไว้ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ	๑	๑	๑	๑	-๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๓๙	ให้นักเรียนจัดบอร์ดวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาไว้ในห้องเรียนตามมุมต่างๆ เพื่อสร้างบรรยากาศในการใฝ่หาความรู้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๐	ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเมื่อนักเรียนไม่เข้าใจตามจุดประสงค์	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
	๕. ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน								
๔๑	มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๒	จัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะๆ	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔๓	ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผล	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๔	รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติมีความเหมาะสม	๑	๑	๑	๑	-๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๔๕	นำหลักเกณฑ์ในการสร้างข้อสอบและวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๖	การวัดและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔๗	ใช้วิธีการวัดผลและเครื่องมือวัดผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสิ่งที่ต้องการวัดผล	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๕. ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน (ต่อ)								
๔๘	มีความยุติธรรมไม่ลำเอียงในการประเมินผล	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๙	สามารถใช้ผลการวัดไปพัฒนาการเรียนการสอน	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๕๐	มีการวัดผลที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ง

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

Reliability ค่าความเชื่อมั่น

Scale: ALL VARIABLES

Item Statistics			
	Mean	Std. Deviation	N
A1	4.90	.305	30
A2	4.53	1.106	30
A3	4.77	.626	30
A4	4.67	.844	30
A5	4.80	.551	30
A6	4.67	.959	30
A7	4.80	.610	30
A8	4.70	.750	30
A9	4.70	.877	30
A10	4.73	.691	30
B1	4.80	.551	30
B2	4.63	.890	30
B3	4.57	1.006	30
B4	4.70	.702	30
B5	4.67	.959	30
B6	4.80	.551	30
B8	4.60	1.102	30
B9	4.63	.964	30
B10	4.83	.648	30
C1	4.70	.750	30
C2	4.70	.877	30
C3	4.77	.568	30
C4	4.77	.774	30
C5	4.73	.640	30
C6	4.73	.907	30
C7	4.70	.702	30
C8	4.77	.774	30
C9	4.83	.461	30
C10	4.63	1.033	30
D1	4.80	.551	30
D2	4.67	.959	30
D3	4.80	.610	30
D4	4.70	.750	30

D5	4.70	.877	30
D6	4.73	.691	30
D7	4.80	.551	30
D8	4.63	.890	30
D9	4.57	1.006	30
D10	4.70	.702	30
E1	4.67	.959	30
E2	4.80	.551	30
E3	4.60	1.102	30
E4	4.63	.964	30
E5	4.83	.648	30
E6	4.70	.750	30
E7	4.70	.877	30
E8	4.77	.568	30
E9	4.77	.774	30
E10	4.73	.640	30

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.901	.901	50

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจแบบสอบถาม

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร./๐๘๔-๑๐๔-๔๒๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ /๓๕๓

วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูปลัดเมธาสถิตย์ ฉายา อุตฺตโม นามสกุล หงษ์โสภาร หัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๒๙ นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

๑. ดร.เกษม แสงนนท์	ประธานกรรมการ
๒. ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์	กรรมการ

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขออนุมัติคราะห์ให้ท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะในการนำไปปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาอนุมัติ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

วันที่

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๔๙๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน รศ.ดร.อำนาจ เดชชัยศรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูปลัดเมธาลักษณ์ ฉายา ฐิตโสภโณ นามสกุล หงษ์โสภา รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๒๙ นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

๑. ดร.เกษม แสงนนท์	ประธานกรรมการ
๒. ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์	กรรมการ

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขออนุมัติคราะห์ให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะในการนำไปปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(รศ.ดร.อำนาจ เดชชัยศรี)

วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๔๙๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย
 เรียน ผศ.ดร.สมหมาย จันทรเรือง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
 ๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูปลัดเมธาสถิตย์ ฉายา ฐิตโสภโณ นามสกุล หงษ์โสภา รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๒๙ นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

๑. ดร.เกษม แสงนนท์ ประธานกรรมการ
 ๒. ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์ กรรมการ

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะในการนำไปปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาราชการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(ผศ.ดร.สมหมาย จันทรเรือง)

วันที่ ๑๓-๘-๖๑

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร./๐๘๔-๑๐๔-๔๒๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ /๓๕๓ วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน รศ.ดร.สิน งามประโคน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูปลัดเมธาสลักษ์ ฉายา ฐิตโสภโณ นามสกุล หงษ์โสภา รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๒๔ นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

๑. ดร.เกษม แสงนนท์	ประธานกรรมการ
๒. ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์	กรรมการ

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขออนุมัติครุภัณฑ์ให้ท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะในการนำไปปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาอนุมัติ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(รศ.ดร.สิน งามประโคน)

วันที่

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๔๔๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย
เรียน รศ.ดร.วิชชุดา หุ่นวิไล
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูปลัดเมธาลักษณ์ ฉายา ชูติโสภโณ นามสกุล หงษ์โสภา รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๒๔ นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

๑. ดร.เกษม แสงนนท์	ประธานกรรมการ
๒. ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์	กรรมการ

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะในการนำไปปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)
รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(รศ.ดร.วิชชุดา หุ่นวิไล)
วันที่

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

ภาคผนวก ข

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นายธรา เป็ลี่ยนบางช้าง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไตรสามัคคี, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวพรทิพย์ บุญสุวรรค์ รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางด้วน, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายวรพงษ์ หาญเชตต์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางนางเกรง, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวณัฏฐา ปลอดโปรง หัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียนวัดบางโปรง,
๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายจามร จิตรบุญมา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนมหาพระจุลฑาลทองอุปลัมภ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	: พระครูปลัดเมธาสลักขณ์ ฐิตโสภโณ (หงษ์โสภา)
วัน เดือน ปีเกิด	: วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๑
ภูมิลำเนาเดิม	: จังหวัดสมุทรปราการ
การศึกษา	: - นักธรรมชั้นเอก, ป.บส. - พุทธศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) - มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย - วิทยาเขตบารมีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
อุปสมบท	: วันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๒
หน้าที่การงาน	: ครูพระสอนศีลธรรม
ปีที่เข้าศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๖๐
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๖๑
ที่อยู่ปัจจุบัน	: - วัดใต้ - แขวงพระโขนง เขตสวนหลวง - จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๕๐ - โทร. ๐๖๑-๓๘๖-๔๖๓๖